

รายงานการวิจัย

เรื่อง

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์
ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

The Political Culture the Patronage System and the Relationship
Network in the Development of Local Politics

โดย

ดร.ไพวรรณ ปุริมาตร

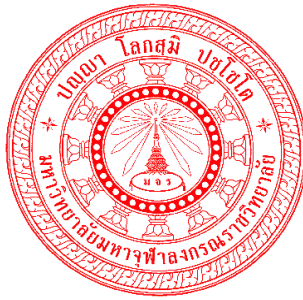
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครราชสีมา

MCU RS 800765124

รายงานการวิจัย

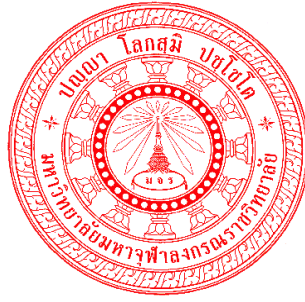
เรื่อง

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์
ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น
The Political Culture the Patronage System and the Relationship
Network in the Development of Local Politics

โดย

ดร.ไพวรรณ ปุริมาตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา
MCU RS 800765124
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Political Culture the Patronage System and the Relationship
Network in the Development of Local Politics

BY

Dr.Paiwan Purimart
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Ratchasima Campus
B.E. 2565

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Ratchasima Campus
MCU RS 800765124

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนา
การเมืองท้องถิ่น

ผู้วิจัย : ดร.ไพวรรณ บุริมาตร

ส่วนงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๕

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา ๒) ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ๓) นำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน ๓ คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน ๓ คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๒ คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๕ คน รวมจำนวน ๑๘ คน วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

๑. วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ในพื้นที่มีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างชัดเจนวิธีการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นนั้น ด้วยวิธีการเข้าไปช่วยเหลือเข้าไปกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแนบแน่นกับผู้นำ ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกันความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่และดำรงบทบาทสำคัญทางสังคมต่อวิถีชีวิตของชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน สามารถรับรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดีทำงานร่วมกัน ให้เกิดความเสมอภาคกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัวในพื้นที่ที่มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้การช่วยเหลือเสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์ สนับสนุนกิจกรรมและงานบุญต่าง ๆ ในพื้นที่ระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ก็ยังคงเป็นเรื่องงานบุญประเพณี การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ

๒. เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกัน ช่วยเหลือสนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่มีผลตอบแทน เมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกันอย่างเหนียวแน่นด้วยความเอื้ออาทรของคนในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ของเครือญาติ เกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติจะคอยช่วยเหลือ

ช่วยเหลือพึ่งพากันผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน เนื่องจากเครือญาติมีความสัมพันธ์ที่ยืดยาว และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง เครือข่ายความสัมพันธ์ของหัวคะแนน ความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากการมีหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพต่างฝ่ายต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ เป็นกลไกสำคัญ

๓. รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ

Research Title: The Political Culture the Patronage System and the Relationship Network in the Development of Local Politics

Researchers: Dr.Paiwan Purimart

Department: Mahachulalongkornrajavidyala University Nakhon Ratchasima Campus

Fiscal year: 2565/2022

ABSTRACT

The objectives of this study were to 1) study the patronage-system political culture in Nakhon Ratchasima Province 2) study the relationship network in local political development in Nakhon Ratchasima Province 3) present the model of the patronage-system political culture and the development relationship network. local politics Key informants were 3 local politicians, 3 local officials, 2 academics in political science, 5 representatives of community leaders, 5 representatives from the public sector, totaling 18 people. Mixed method research using explanatory and descriptive data presentation methods from empirical analysis. Information from related documents data from in-depth interviews.

The research results were found that

1. Political culture patronage system in Nakhon Ratchasima Province patronage system from unbalanced reciprocal relations In an area where power has been concentrated in specific groups continuously and for a long time clearly, the way to establish a relationship is by means of helping to deepen the foster relationship with the leader. Support system based on one-to-one relationships It is a relationship in the form of mutual assistance. The patronizing relationship still exists and plays an important social role in the way of life of the community. Local politicians are close to the people. Able to recognize the problems and sufferings of the people as well as working together to achieve equality with the people equally. The patronage system is based on flexible and complex relationships. The relationship between patrons and victims is unstable in areas where there are activities to interact with community leaders and people. In order to help sacrifice dare to think, dare to do, dare to make decisions have a vision support activities and various merit events in the area the patronage

system of the area is probably a traditional merit event. Helping and supporting villagers in various forms

2. Network of relations in local political development in Nakhon Ratchasima Province network of relationships among friends and associates social relations with the characteristics of dependence and help among each other. Help and support with sincerity sincerity no return When there is an election at the local level relatives associates friends will help and support each other firmly with the generosity of the people in the community network of kinship relationships Occur naturally, will help help depend on each other bond closely, intimately. There is generosity and support for each other. Because relatives have long-lasting relationships and have always helped each other to strengthen the base for elections network of canvasser relationships a candidate's success comes from powerful voters supporting each other. By relying on the foster care system is an important mechanism.

3. The form of political culture of patronage system and the relationship network in local political development for example the form of political culture of patronage system and the relationship network in local political development in terms of having confidence and faith in the principles of democratic governance. Adherence and trust in the importance and dignity of the person respecting the rules of democratic governance participation in political and administrative activities in having a sense of one's civic duty and having self-confidence on the optimistic side, there is trust in fellow human beings. Knowing how to criticize rationally and in a constructive way and the aspect of not having a dictatorial mind.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้อนุมัติให้ทำการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขให้งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่งานด้านวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น และผู้สนใจทั่วไป ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ต่อไป

ดร.ไพวรรณ บุริมาตร

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์.....	๒๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	๓๑
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๙
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๐
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๓
๓.๕ แผนดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๕
๓.๗ สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๕๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๘
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่กรณีศึกษา.....	๕๘
๔.๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา.....	๖๓
๔.๓ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา.....	๗๓
๔.๔ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ พัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา.....	๘๒
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๐๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๑๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๑๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๑๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๗
บรรณานุกรม.....	๑๑๙
ภาคผนวก.....	๑๒๕
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๓๑

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	การสังคมสงเคราะห์.....	๖๐

สารบัญภาพ

ตารางที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย.....	๔๙
๓.๑	แผนผังแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย.....	๕๗
๔.๑	สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล.....	๖๗
๔.๒	สังเคราะห์ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว.....	๗๐
๔.๓	สังเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน.....	๗๓
๔.๔	สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูง.....	๗๖
๔.๕	สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่าย.....	๗๙
๔.๖	สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของหัวคะแนน.....	๘๑
๔.๗	สังเคราะห์ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย.....	๘๕
๔.๘	สังเคราะห์ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล..	๘๘
๔.๙	สังเคราะห์ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย.....	๙๒
๔.๑๐	สังเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง.....	๙๕
๔.๑๑	สังเคราะห์ด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์.....	๑๐๑
๔.๑๒	สังเคราะห์ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทาง สร้างสรรค์.....	๑๐๓
๔.๑๓	สังเคราะห์ด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ.....	๑๐๖
๔.๑๔	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย.....	๑๐๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเข้าครอบงำทางอำนาจของระบอบประชาธิปไตยเชิงอุปถัมภ์ในสังคมไทย เกิดขึ้นจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของสังคมที่เป็นชนชั้น ภายใต้โครงสร้างการปกครองแบบ ดั้งเดิมของระบบศักดินาได้เผยแพร่แผ่ขยายอิทธิพลเข้าครอบงำอำนาจทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้ระบบอุปถัมภ์ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในระบบอุปถัมภ์เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน มีอิทธิพลทั้งต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ในแวดวงราชการ รัฐวิสาหกิจ การเมืองที่เหนือกว่าเข้ามาครอบงำ ให้เกิดความเป็น อิสระในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจากระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นระบบของการควบคุมอำนาจทาง สังคมที่ได้มีการกำหนดสถานภาพของบุคคล จากบนลงมาสู่ล่าง แบบ "เจ้านาย – ลูกน้อง" หรือ "ผู้ใหญ่ ผู้เยาว์" ที่ถูกกำกับโดยศีลธรรม คุณธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อ และค่านิยม ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเน้นความแตกต่างระหว่างฐานะทางตำแหน่งอย่างไม่เท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย แม้ระบบอุปถัมภ์จะมีทั้งข้อดีข้อเสีย แต่มักถูกมองในด้านลบว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร นำมาสู่หลากหลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง การขาดขวัญกำลังใจ ความไม่เสมอภาคเป็นธรรม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เป็นระบบความสัมพันธ์ของคน ๒ ฝ่าย ซึ่งไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่าคือผู้มีทรัพยากรมากกว่า หรือมีอำนาจมากกว่า จะอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ ส่วนฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่า มีทรัพยากรหรือมีอำนาจน้อยกว่าจะเป็นผู้รับอุปถัมภ์^๑

พื้นฐานสังคมไทยแต่เดิมนั้นค่อนข้างเป็นสังคมที่มีแต่ความสุข มีการพึ่งพาอาศัยกัน อยู่กันแบบพึ่งพกันและกันและทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรม การดำเนินชีวิตโดยทั่วไปจึงเป็นไปแบบเรียบง่าย มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติเมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก็เกิดความสัมพันธ์ต่อกันในหลายรูปแบบ สิ่งนี้เองที่โยงใยคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข โดยความสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐานที่เห็นเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปก็คือความสัมพันธ์ทางเครือญาตินอกจากนี้ยังมี ความสัมพันธ์รูปแบบอื่นอีกมากมายและที่โดดเด่นอย่างยิ่งในสังคมไทยก็คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ด้วยเหตุที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและประกอบด้วยสถาบันอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ อย่างเป็นปึกแผ่น อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง

---

^๑ฉัตรชัย สุระภา, “ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔).

สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่แบบโดด ๆ หากแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งบทบาทหน้าที่ฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมเหล่านี้เราเรียกว่า “สถานภาพทางสังคม” อนึ่งสภาพสังคมไทยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะอุปถัมภ์ เกิดความเห็นต่างทางการเมืองรวมถึงการใช้อิทธิพลทางการเมืองเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งโครงสร้าง อำนาจ การจัดการกลุ่มคนในสังคมทางการเมือง ทำให้เกิดการช่วยเหลือ เอื้อประโยชน์ระหว่างกลุ่มนักรบการเมืองและสมาชิกในสังคม ซึ่งย้อนกลับมาในลักษณะการเมืองแบบอุปถัมภ์ในระบบการเมืองไทย

การเมืองไทยปัญหาและพัฒนาการจึงเกิดจากปัจจัยตามสภาพของสังคมที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งและการพัฒนาประชาธิปไตยนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง นักรบการเมืองและชาวบ้านในชุมชนทำให้สามารถที่จะมีชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยความชอบธรรมทางการเมืองเนื่องจากคะแนนเสียงและชัยชนะส่งผลต่อการแสดงความเป็นประชาธิปไตย หากการทำหน้าที่ของนักรบการเมืองนั้น นำอำนาจทางการเมืองมาใช้บริหารจัดการงบประมาณด้วยความยุติธรรม ดูแลประชาชนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม หลีกเลี่ยงการแลกเปลี่ยนตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งต้องแลกมาด้วยสิ่งของ เงิน ทอง ผลประโยชน์ และอำนาจที่เป็นตัวบุคคล

การสร้างความชอบธรรมสร้างความยุติธรรมทางการเมือง ให้เกิดพัฒนาการทางการเมืองไทย พัฒนาประชาธิปไตย นักรบเมืองยอมรับชัยชนะหลังการเลือกตั้ง และนักรบเมืองที่ชนะเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนนั้นเกิดความ เกรงอกเกรงใจ เคารพยำเกรงในตัวนักรบเมือง ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำกิจกรรมทางการเมือง สามารถนำมาใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่นักรบเมือง ทำให้เกิดจิตสำนึกทางการเมือง ความตระหนักถึงพันธะผูกพันระหว่างผู้สมัครกับประชาชน ถึงแม้ว่าประชาชนนั้นอาจเคยได้รับอามิสสินจ้างส่วนแบ่ง หรือ สินน้ำใจจากนักรบเมืองไปแล้ว แต่การสร้างความยุติธรรมทางการเมืองจำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

นักรบเมืองยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชน และยังที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน เพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการและมีทัศนะ ที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะเกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน^๒ ประชาชนสามารถรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักรบเมืองทั้งนโยบาย ความสัมพันธ์บุคคล กิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้เกิดการจัดกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชน โดยอาศัยรูปแบบและโครงสร้างทางสังคมในลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ในระบบสังคมไทย ความสัมพันธ์กลุ่มเครือญาติเพื่อนสนิทที่ต้องพึ่งพากัน ไม่อาจตัดขาดเมื่อต้องทำกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะช่วงเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนทางการเมือง

^๒วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔).

จังหวัดนครราชสีมาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีพัฒนาการทางการเมืองเรื่อยมาในอดีตถึงปัจจุบันนั้น พบว่า อำนาจท้องถิ่นมีลักษณะที่หลากหลายของกลุ่มอำนาจ แต่มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกันคือการพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้การสนับสนุนทางการเมือง ทั้งคนใกล้ชิด และเครือข่าย ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจกิจกรรมทางต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการพึ่งพาอาศัยบุคคลซึ่งสามารถให้ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตผนวกกับการสร้างฐานอำนาจของตนเองเพื่อให้เกิดความอยู่รอด อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งคือ อำนาจท้องถิ่น อำนาจอิทธิพลก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อำนาจของท้องถิ่นจึงเข้าสู่หรือพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้มีอำนาจในระบบราชการเพื่อที่จะทำให้ผลประโยชน์ของตนดำเนินต่อไป^๓

อำนาจท้องถิ่นต่างปรับตัวให้เข้ากับลักษณะตามกฎหมายและวัฒนธรรมที่รัฐกำหนด ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับคุณสมบัติทางการเมืองที่รัฐกำหนด เพื่อสร้างความชอบธรรมรูปแบบใหม่ในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนโดยลักษณะอำนาจท้องถิ่นเช่นนี้ ภายหลังจากได้เข้ามาสัมพันธ์กับรัฐและเข้ามามีอำนาจรัฐในเวลาต่อมาการทำความเข้าใจพลวัตทางอำนาจของท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับนักการเมืองในระดับชาติด้วยเพราะนักการเมืองระดับชาติที่ได้รับเลือกและมีฐานเสียงในจังหวัดนครราชสีมา ล้วนแล้วแต่มีเครือข่ายเป็นนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองเองก็ต้องทำทุกหนทางเพื่อการรักษาฐานเสียงของตนไว้โดยผ่านนักการเมืองท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อรักษาฐานเสียงและเชื่อมสัมพันธ์กับมวลชน นักการเมืองในท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกจนถึงปัจจุบันก็มาจากชนชั้นนำในจังหวัด เพียงแต่ในอดีตนั้นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งมักเป็นข้าราชการหรือคนที่เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัด มีสถานะทางสังคมที่ดีเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่จึงได้รับการเลือกตั้งเข้าไปแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันนั้นฐานที่เปลี่ยนจากความยอมรับทางสังคมเป็นฐานทางเศรษฐกิจมากขึ้นเนื่องจากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเองที่ทำให้การเลือกตั้งในบริบทที่รัฐบาลไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอำนาจของข้าราชการยังกว้างขวางแต่อ่อนประสิทธิภาพประชาชนไม่ตื่นตัวทางการเมืองทำให้เกิดช่องว่างของการเลือกตั้งอย่างสุจริตมากยิ่งขึ้นกลายเป็นการเลือกตั้งที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการหาเสียงสูง

ลักษณะทางการเมืองในจังหวัดนครราชสีมาจะเป็นการสืบทอดอำนาจทางการเมือง ผ่านระบบเพื่อนพ้องเครือข่าย โดยเฉพาะทางเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพลทางการเมือง ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันหลากหลายกลุ่มโดยเฉพาะในบริบทช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาที่มีการเกิดการเลือกตั้งและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมนั้น ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา อาทิเช่นในปัจจุบัน ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นคนสนิทของฐานอำนาจของนักการเมืองเก่าหรือนายกเทศบาลเมือง

^๓สมปอง รักษาธรรม, “ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๒ : ศึกษากรณีเปรียบเทียบนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ๔ จังหวัดภาคใต้”, ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์ สาขาสื่อสารการเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒).

นครราชสีมาก็เป็นคนจากพรรคชาติพัฒนาที่ยังเป็นฐานอำนาจเก่าอีกเช่นกันยังไม่นับรวมเครือข่ายที่เข้าไปครอบงำการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลทั่วทั้งจังหวัด

การเมืองในระดับท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมายังพบว่ามึลักษณะการเมืองระบบอุปถัมภ์สร้างเงื่อนไขต่อการเลือกตั้งและการทำกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางการเมืองที่สร้างความไม่เท่าเทียม ทั้งยังอาจสร้างการอุปถัมภ์ ผู้รับการอุปถัมภ์ ให้คาดหวังต่อการเอื้อประโยชน์กันและกัน โดยดำเนินการกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้เกิดการตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่งนำไปสู่พลวัตทางการเมืองของการหวังผลทางอำนาจทางการเมืองเป็นเครื่องต่อรองอย่างไรก็ตาม ในอุดมคติ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ไม่ควรปรากฏอยู่ในสังคมสมัยใหม่ เพราะสังคมสมัยใหม่เป็นสังคมที่ความสัมพันธ์ระหว่างคนต้องเท่าเทียมกันในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางสังคมหรือการรับบริการจากรัฐ ฯลฯ เช่นเดียวกัน ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันบนฐานของความสามารถและการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเมืองแบบอุปถัมภ์ คือการใช้นโยบายประชานิยมที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้า การดูแลสุขภาพคือหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ เนื่องจากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าทำให้ประชาชนไม่ต้องพึ่งพิงการกู้ยืมเงินจากผู้มีอิทธิพลเพื่อนำไปเป็นค่ารักษาพยาบาลอีกต่อไป และเมื่อไม่ต้องหยิบยืมเงินจากผู้มีอิทธิพล ก็จะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณ อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ รวมถึงนโยบายที่เข้าถึงปัญหาความยากจนของประชาชน นโยบายกองทุนหมู่บ้านที่ให้แหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าก็ทำให้ประชาชนสามารถหยิบยืมเงินได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงอำนาจของผู้มีอิทธิพลเช่นกัน รวมทั้งการมีห่วยบนดินก็ทำให้ธุรกิจห่วยใต้ดินที่เป็นธุรกิจสีเทาของผู้มีอิทธิพลมีบทบาทลดลง และคลายล็อกการเมืองบนความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ส่งผลต่อพัฒนาทางการเมืองฐานอำนาจทางการเมืองที่ยึดติดอยู่กับการอุปถัมภ์และดูแลซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองกับประชาชน ก่อให้เกิดการสนับสนุนและพัฒนาการเมืองในจังหวัดนครราชสีมาซึ่งมีฐานใหญ่อยู่ที่ฐานการเมืองท้องถิ่น^๔

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดนครราชสีมายังมีระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อปัญหาการพัฒนากระบวนการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยทั้งการเมืองถิ่นและการเมืองระดับชาติ ทั้งนี้วัฒนธรรมทางการเมืองที่ผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การค้นหาแนวทางการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่นจากระบบอุปถัมภ์ จะทำให้เกิดการค้นหาความจริงจากเครือข่ายทางการเมืองและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาควรเป็นอย่างไร ก่อให้เกิดการนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมือง

^๔ปรีชา อุตระกุล และคณะ, “ประชาสังคมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๑).

ท้องถิ่น ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และภาคประชาสังคมในการร่วมกันเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของท้องถิ่นที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัย วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจวางหลักในการศึกษาไว้ ดังนี้

๑. วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา ด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน^๕

๒. เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ๑. เครือข่ายพรรคพวกเพื่อนฝูง ๒. เครือข่ายเครือญาติ ๓. เครือข่ายห้วคณะ^๖

๒. รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นได้แก่ ๑. การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒. การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ๓. การเคารพกติกาของการปกครองแบบ

^๕สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : มาดลองคุณซีเอสบี, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔-๓๖.

^๖ศิวาพร ฐิตะฐาน, ระบบครอบครัวและเครือญาติในสังคมไทยในสังคมและวัฒนธรรมไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๒๑๙

ประชาธิปไตย ๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ๕. การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๖. การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ๗. การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ ๘. การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ^๗

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะการเมืองท้องถิ่นที่มีระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน เครือข่ายเครือข่าย และเครือข่ายครอบครัวตรงตามที่ต้องการศึกษาก็คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) กำนันในท้องที่ และผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ ในลักษณะพี่น้องร่วมสายโลหิตกัน ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนอย่างต่อเนื่องหลายสมัย ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลนี้ ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังนั้นพื้นที่นี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อหา คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน ๑๘ คน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๒ เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง วัฒนธรรมการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่ตระหนักถึงการเป็นตัวแทนของประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ ได้แก่ ๑. การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒. การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ๓. การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ๕. การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๖. การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ๗. การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ ๘. การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ

^๗ทินพันธ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทยวัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖-๑๘.

ระบบอุปถัมภ์ หมายถึง นักการเมืองท้องถิ่นสร้างสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกันด้วย ความเอื้ออาทรของคนในชุมชน มาเป็นพื้นฐานในการนำไปสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่าง นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชนอุปถัมภ์กันด้วยการความสัมพันธ์ในลักษณะ การแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน

เครือข่ายความสัมพันธ์ หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เครือข่ายพรรคพวกเพื่อนฝูง เครือข่ายเครือญาติ และเครือข่ายหัวคะแนน

การพัฒนาการเมืองท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมก่อให้เกิด ชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการมีส่วนร่วมทั้งภาคประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่น

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัด นครราชสีมา

๑.๗.๓ ได้รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ พัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๑.๗.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่าย ความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมือง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
  - ๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง
  - ๒.๑.๒ ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง
  - ๒.๑.๓ ที่มาของวัฒนธรรมทางการเมือง
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง
  - ๒.๒.๑ ความหมายการพัฒนาทางการเมือง
  - ๒.๒.๒ ลักษณะการพัฒนาการเมือง
  - ๒.๒.๓ การพัฒนาการเมืองภาคประชาชน
  - ๒.๒.๔ องค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์
  - ๒.๓.๑ ความหมายของระบบอุปถัมภ์
  - ๒.๓.๒ ลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์
  - ๒.๓.๓ ทรัพยากรของผู้อุปถัมภ์
  - ๒.๓.๔ การตอบแทนของผู้ใ้อุปถัมภ์
  - ๒.๓.๕ ความเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์
  - ๒.๓.๖ ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
  - ๒.๔.๑ แนวคิดการสร้างเครือข่าย
  - ๒.๔.๒ ความหมายของเครือข่าย
  - ๒.๔.๓ การก่อเกิดของเครือข่าย
  - ๒.๔.๔ ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย
  - ๒.๔.๕ กระบวนการสร้างเครือข่าย
  - ๒.๔.๖ กระบวนการทำงานและวงจรชีวิตของเครือข่าย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ ค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อทางการเมือง การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง ที่มาของวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองได้รับความสนใจจากนักวิชาการตะวันตกมาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ แล้ว ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานักวิชาการเหล่านี้ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจได้แก่

คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นคำศัพท์เฉพาะทางรัฐศาสตร์ มาจาก ภาษาอังกฤษว่า “Political Culture” โดยคำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Culture” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาลาติน คือ Cultura อันหมายถึง การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง^๑ ส่วนภาษาไทย นั้น คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำสองคำ คือ คำว่า “วัฒน” มาจาก “วฒฺน” ในภาษาบาลี^๒ อัน หมายถึงความเจริญ ความงอกงาม และคำว่า “ธรรม” มาจาก “ธรม” ในภาษาสันสกฤต อันหมายถึง คุณความดี ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง เมื่อนำทั้งสองคำสมาสกัน จึงเกิดคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ลักษณะที่แสดง ถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอัน ดีของประชาชน พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ ในพวกของตน และหากพิจารณาพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔ “วัฒนธรรม” หมายถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และ ภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมกันสร้างสรรค์ ส่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุงและ เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขยั่งยืน แต่ความหมาย ดังกล่าวเป็นความหมายในทางภาษาศาสตร์ มิใช่ความหมายทางสังคมมานุษยวิทยา

ส่วนคำว่า “การเมือง” นั้นมาจากภาษาอังกฤษคือ “Politic” ซึ่งมาจากภาษาลาติน คือ “Polis” อันหมายถึง เมือง หรือนคร และตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ ความหมายว่า (๑) งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่วิชาว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินการแห่งรัฐ (๒) การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายต่างประเทศ (๓) กิจการอำนาจหรือ

^๑จํานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔*, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๐๓.

ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อำนาจ (คณะรัฐมนตรี) หรือ ควบคุม (สภาผู้แทนราษฎร) การบริหารแผ่นดิน^๓ ส่วนในทางรัฐศาสตร์ Roland Pennock และ David Smith ได้อธิบายว่า “การเมือง” หมายถึง **ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้นในการสถาปนา และทำนุรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม อำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกัน ของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา และมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างของสังคม**^๔ สอดคล้องกับความเห็นของ Devid Easton ที่มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรร ทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม^๕ และ Gabriel Almond ได้กล่าวว่า ระบบการเมืองคือระบบของการปฏิสัมพันธ์ที่เราจะพบเห็นใน สังคมที่มีความเป็นอิสระทั้งหลาย ซึ่งทำหน้าที่บูรณาการ (integration) และปรับตัวเอง (adaptation) (ทั้งภายในระบบและเมื่อต้องเปรียบเทียบกับระบบอื่น) โดยการใช้อำนาจหรือขู่ที่จะใช้อำนาจบังคับที่ ชอบธรรมตามกฎหมาย^๖ การเมืองจึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการปกครองรัฐเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายและ วัตถุประสงค์สูงสุดของสังคมนั้น^๗

เมื่อนำความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” และ “การเมือง” ในข้างต้นประกอบด้วยกัน สามารถให้คำจำกัดความว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ซึ่งหมายถึง ระบบการกระทำ (action system) ต่างๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (social behavior) ของผู้คนในสังคม พฤติกรรมทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่คนแต่ละคนในสังคมร่วมกันกระทำขึ้นไปในทิศทางเดียวกันต่อการกระทำของตน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบการกระทำร่วมกันของคนในสังคมก็ คือ สิ่งที่เป็น “ความเหมือนร่วมกันของสาธารณะ” หรือ “ความเห็นร่วมกันของสาธารณะ” (public commonness) ที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางการเมือง^๘

นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง กลุ่มหรือแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกหรือจิตใจซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการทางการเมืองมีระเบียบและมีความหมาย หรือเป็นสิ่งที่ มีอิทธิพลต่อกระบวนการหรือระบบการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลจากแบบการถ่ายทอดของ ประวัติศาสตร์ของประเทศ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดระบบ การเมือง ระบบการเมืองจะมีเสถียรภาพมั่นคงอยู่ได้ ถ้าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในระบบ

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๗.

^๔Roland Pennock & David Smith, *Political Science*, (New York: McMillan, 2004), p. 9.

^๕W.J.M. Mackenzie, *Politics and Social Science*, (Middlesex: Penguin Book, 2013), p. 203.

^๖W. S. Runciman, *Social Science and Political Theory, Second Edition*, (London: Cambridge University Press, 2009), p.35.

^๗Charles DEBBASCH et auteurs, *Lexique De Politique*, (Paris, Dalloz, 2011), p. 138.

^๘อภิญา รัตนมงคลมาศและวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, *คนไทยกับการเมืองปิตุลาภิโยค*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

การเมืองมีแนวโน้มที่จะเป็นอย่างเดียวกัน โดยวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองอย่างแยกไม่ออก การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นการศึกษาระบบการเมือง^๙

ทั้งนี้แนววิเคราะห์วัฒนธรรมการเมืองว่าเป็นแบบแผนของทัศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมืองของปัจเจกชนในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองและความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะคือ^{๑๐}

๑. Cognitive Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ ความเข้าใจและความเชื่อ **ทั้งที่มีต่อวัตถุประสงค์และระบบการเมือง**

๒. Affective Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มีต่อวัตถุประสงค์และระบบการเมืองบทบาทของบุคคลการปฏิบัติงานและการกำหนดหน้าที่ของระบบการเมือง

๓. Evaluative Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เป็นลักษณะการประเมินค่าตัดสิน และมีความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการมีค่านิยม และหลักเกณฑ์บางอย่างที่ใช้วัดคุณค่าของระบบและกิจกรรมทางการเมืองมาเป็นเครื่องวัดหรือตัดสินต่อการกระทำโดยจะมีข้อมูลข่าวสารเป็นตัวประกอบด้วย

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมในลักษณะของความเชื่อ ทัศนคติ ขนบประเพณีที่หล่อหลอมให้แต่บุคคลที่มีต่อระบบการเมืองในรูปแบบต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการเมืองซึ่ง เกิดจากการอบรมกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองซึ่งนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง

๒.๑.๒ ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการที่อธิบายถึงลักษณะของประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองได้หลากหลายมิติ ดังนี้

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมแตกต่างกันออกไปตามระบบการเมืองของ แต่ละสังคม ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ ๔ ประการ ดังนี้^{๑๑}

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ ในระบบการเมือง **ทั้งที่มีต่อสถาบันการเมืองต่างๆ ใน ระบบการเมือง เช่น การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้ความไว้วางใจหรือความศรัทธาต่อนักการเมืองหรือสถาบันรัฐสภา เป็นต้น**

^๙Lucian W. Pye., *Political Culture and Political Development*. Edited by Verba, Ed. by Lucian W. Pye and Sidney. Princeton, (N.J: Princeton University Press, 2014), p. 253.

^{๑๐}Almond, Gabriel A. and Verba, Sidney, *The Civil Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, 3th Edition, (Boston: Little, Brown, 2018), p. 235.

^{๑๑}วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน, เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๔ : วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจระหว่างประชาชนในฐานะชนชั้นผู้ถูกปกครองกับผู้นำทางการเมืองในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือการต่อต้านการมีอำนาจและการใช้อำนาจของผู้ปกครอง

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ยึดมั่นในหลักอิสรภาพและสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง หรือยึดมั่นใน หลักความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยมหรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์

๔. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสอดคล้องต่อกัน อันนำไปสู่การสร้างสรรคความเป็นเอกภาพทางการเมืองและให้ความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองโดยรวม

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ^{๑๒}

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิม ซึ่งเป็นสังคมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมืองในลักษณะของความชำนาญเฉพาะด้าน ความโน้มเอียงทางการเมืองของสมาชิกในสังคมไม่อาจแยกออกจากความโน้มเอียงทางศาสนา และสังคมได้ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจน และไร้การศึกษา เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วไป ๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการ และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรือมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองเรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจและบารมี โดยถือว่าตนเองอยู่คนละโลกกับการเมืองเป็นเพียงประชาชนซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชา และมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุมกำกับ และตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครอง เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน บุคคลในสังคมนี้อาจมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ จะพบเห็นได้ในชนชั้น

^{๑๒}Almond, Gabriel A. and Sidney Verba, *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, 4th Edition, (Boston: Little, Brown and Company, 2018), p. 237.

กลางของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจและ ทัศนคติในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของตน เคารพกฎหมายและกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน มีจิตสาธารณะ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตน มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

สรุปได้ว่า ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง และทัศนคติถึงคุณค่าและบทบาทของตนต่อระบบการเมือง ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุมกำกับ ตรวจสอบ การบริหารของผู้ปกครองให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนลักษณะเช่นนี้เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๑.๓ ที่มาของวัฒนธรรมทางการเมือง

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งอาจมีความเหมาะสม หรือสอดคล้องกับสังคมนั้น ๆ แต่วัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนั้นก็อาจไม่เหมาะสมหรือ สอดคล้องกับอีกสังคมหนึ่งก็ได้ โดยการที่สังคมจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเช่นไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นเหตุส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง

สามารถจำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองได้ ๒ ประการ คือ ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยที่ เกี่ยวกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ของสังคม

ประการแรก ปัจจัยทางจิตวิทยาที่กำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือ กลุ่มบุคคล อาจจำแนกได้ดังนี้^{๑๓}

๑. การรับรู้ (Perception) หมายถึง ทัศนคติของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ของการเมือง เช่น การชอบหรือไม่ชอบนักการเมืองหรือพรรคการเมือง เป็นต้น การรับรู้ดังกล่าวนี้มีที่มาจากประสบการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคนเองหรืออาจมาจากผู้อื่นหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ก็ได้

๒. ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ท่าทีหรือแนวโน้มของความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ของการเมือง ทั้งนี้ ท่าทีหรือแนวโน้มในการตอบสนองของบุคคลหรือกลุ่มคนมีที่มาจากความรู้สึก อารมณ์ และความรู้

๓. ความเชื่อ (Belief) หมายถึง ความคิดหรือความเข้าใจของบุคคลหรือกลุ่มคนต่อสิ่งต่าง ๆ ของการเมือง ซึ่งนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง

๔. ค่านิยม (Value) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในเชิงประเมินค่าของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ของการเมือง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากประสบการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่จะสร้างมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินเพื่อแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ค่านิยมอาจจำแนกได้ ๒ ประเภท คือ ค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Value) และค่านิยมของสังคม (Social Value)

^{๑๓}วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๔ : วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, หน้า ๑๗๔.

๕. การเรียนรู้ (Leaning) หมายถึง กระบวนการในการได้รับซึ่งประสบการณ์ทางการ เมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

๖. การจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้นหรือเร่งเร้าผลักดันให้ บุคคลหรือกลุ่มคนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ แรงจูงใจอาจแบ่งได้เป็น ๒ ชนิด คือ แรงจูงใจภายใน ซึ่งหมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลหรือกลุ่มคนในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง และแรงจูงใจภายนอก ซึ่งหมายถึงการได้รับผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนจากบุคคล หรือกลุ่มคน

๗. ความต้องการ (Wants) หมายถึง แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนแสดงออก ซึ่งบทบาทหรือพฤติกรรมทางการเมือง

๘. บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ผลรวมของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม นิสัย และทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่มคนสั่งสมมาจากการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ บุคลิกภาพมีส่วนสำคัญ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคน

จึงอาจสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ทางจิตวิทยาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยต่างๆ ทางจิตวิทยาจะเป็นอย่างไรย่อมเป็นไปตามการ อบรมกล่อมเกล่าทางการเมือง

ประการที่สอง ปัจจัยที่เกี่ยวกับการกล่อมเกล่าทางการเมือง โดยการกล่อมเกล่าทางการเมืองเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนในทางที่เป็นจริง ซึ่งสามารถจำแนกกระบวนการกล่อมเกล่าทางการเมืองได้ ดังนี้^{๑๔}

๑. ครอบครัว (Family) เป็นตัวแทนที่สำคัญที่สุดในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่ใกล้ชิดนับตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการกำหนดทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองในวัยผู้ใหญ่ การกล่อมเกล่าทางการเมืองในระดับครอบครัวยังเป็นตัวการสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพทางการเมือง (political personality)

๒. กลุ่มเพื่อน (Peer Groups) เป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการ เป็นตัวแทนของการกล่อมเกล่าทางการเมือง กลุ่มเพื่อนมีฐานะที่แตกต่างจากครอบครัวในลักษณะ ของการมีฐานะที่เท่าเทียม นอกจากนี้ กลุ่มเพื่อนยังมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการเรียนรู้และให้ประสบการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยตรงและบทบาทของกลุ่มเพื่อน ในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการกล่อมเกล่าทางการเมืองนั้นมักมีลักษณะไม่เป็นทางการ แต่อาจเป็นครั้งคราวตามประเด็นตามโอกาสของปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น

๓. โรงเรียนและสถาบัน (Schools) เป็นตัวแทนในการกล่อมเกล่าทางการเมืองแบบ ทุกติยภูมิและมีลักษณะเป็นทางการ กล่าวคือ เป็นเรื่องเป็นราวมากกว่าครอบครัวและกลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ในที่นี้ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่เรียกชื่ออย่าง

^{๑๔}พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, สังคมวิทยาการเมือง, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖), หน้า ๙๘.

อื่น ซึ่งทำหน้าที่ในด้านการกล่อมเกลາทางการเมือง โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร การศึกษาในแต่ละระดับอันถือว่าเป็นการกล่อมเกลາทางการเมืองโดยตรง

๔. สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นตัวแทนที่สำคัญยิ่งในการกล่อมเกลາทางการเมือง ใน สังคมสมัยใหม่และสื่อมวลชนยังเป็นอารยธรรมสมัยใหม่ของสังคมอุตสาหกรรม สื่อมวลชนในที่นี้ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร จุลสาร รายการวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อทางออนไลน์สมัยใหม่ใน รูปแบบ ต่างๆ เป็นต้น สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเมือง ที่ เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ รวมทั้งการทำหน้าที่ในการวิเคราะห์เหตุการณ์ทาง การเมืองและการเสนอแนะทางเลือกอีกด้วย

๕. รัฐบาล (Government) เป็นหน่วยการกล่อมเกลາทางการเมืองที่สำคัญ เพราะ เกือบ ทุกอย่างที่รัฐบาลกระทำจะทำให้ประชาชนเกิดปฏิกิริยาทั้งทางบวกและลบ รัฐบาลจึงต้อง พยายาม อธิบายสิ่งที่รัฐบาลกระทำเพื่อให้ประชาชนทราบและทาทุกอย่างเพื่อให้ประชาชนสนับสนุน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนในแต่ละสังคมย่อมได้รับ อิทธิพล จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของสังคม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และศาสนา โดยผ่าน กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง ซึ่งกลไกทางสังคมที่ทำหน้าที่อบรมกล่อมเกลาทาง การเมืองจะทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามพลวัตของการเปลี่ยนแปลงแห่งสภาพแวดล้อมทางการเมืองอยู่เสมอ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

การพัฒนาทางการเมืองเป็นกระบวนการสั่งสมการเพิ่มขึ้นของการ แบ่งแยกแจกแจง บทบาทความเป็นอิสระของระบบย่อยและการที่ระบบการเมืองการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา การเมืองกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความหมายการพัฒนาทางการเมือง และลักษณะการ พัฒนาการทางการเมือง ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายการพัฒนาทางการเมือง

พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองนับว่าเป็นส่วนสำคัญ เพราะการพัฒนา การเมือง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง มินักริชาการได้ให้ ความหมายการพัฒนาทางการเมืองไว้หลากหลายดังนี้

การพัฒนาทางการเมืองเป็นกระบวนการสั่งสมการเพิ่มขึ้นของการ แบ่งแยกแจกแจง บทบาท (Role Differentiation) ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Sub System Autonomy) และการ ที่ระบบการเมืองปฏิบัติหน้าที่โดยปลอดจากอิทธิพลของ สถาบันดั้งเดิม โดยเฉพาะศาสนา (Secularization) โดยเห็นว่า การพัฒนาทางการเมือง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นในระบบการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ อาจเกิดจากปัจจัยภายนอกสังคม หรือเกิดจากปัจจัยภายใน ซึ่งการพัฒนาทางการเมืองจะต้องผ่านขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ระยะ คือ^{๑๕}

๑. ระยะของการสร้างรัฐ (State Building)
๒. ระยะของการสร้างชาติ (Nation Building)
๓. ระยะของการขยายการมีส่วนร่วม (Participation Enlargement)
๔. ระยะของการขยายการแจกจ่ายทรัพยากร (Distribution Expansion)

ต่อมา Huntington ได้เสนอความหมายของการพัฒนาการทางการเมืองอีกความหมายหนึ่งที่ที่น่าสนใจ โดยเขาได้เสนอว่าการพัฒนาการทางการเมือง เป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องของการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่าง ซับซ้อนมากขึ้น (Structural Differentiation) เป็นเรื่องของการขยายอำนาจของรัฐกลางให้ครอบคลุมไปทั่วทุกส่วนในรัฐให้อยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายเดียวกัน (Rationalization of Authority) และเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่การพัฒนาทางการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ให้กับระบบเพื่อให้ระบบสามารถเปลี่ยนแปลงจากจารีตประเพณี มาสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้ โดยไม่มีความวุ่นวายไร้เสถียรภาพ ทุกระบบไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าไปสู่ระบบ การเมืองแบบใหม่ข้างต้นได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่องหลายประเทศประสบกับปัญหาการใช้กำลัง รุนแรงทางการเมือง จนการเปลี่ยนแปลงต้องชะงักงันเกิดความเสื่อมทางการเมือง อันที่จริงแล้ว การทำให้เป็นสมัยใหม่ได้จะต้องสร้างในระบบ และสถาบันมีลักษณะของความเป็น สถาบัน (Institutionalization) ด้วยลักษณะเช่นนี้เท่านั้น ระบบหรือสถาบันทางการเมืองจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกลืนการขยายตัว ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี และความเป็นสถาบันดังกล่าว ของอันที่จริงก็มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความเป็นอิสระ (Autonomy) ความเป็นปึกแผ่น (Coherence)^{๑๖}

การพัฒนาทางการเมืองยังมีหลายปัจจัยที่เหลื่อมล้ำกันอยู่กล่าวคือ^{๑๗}

ประการแรก ถือว่า การพัฒนาทางการเมืองขึ้นอยู่กับพัฒนาทางกฎหมาย เช่น การมีรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญๆ ในการปกครอง การป้องกันสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของบุคคล การคุ้มครองที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย การเลือกตั้งเป็นครั้งคราว และการแยกอำนาจหน้าที่ของสถาบันต่างๆ

^{๑๕}Almond, Gabriel A. and Verba, Sidney, **The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations**, 5th Edition, (California: Sage Publications, Inc, 2007), pp. 109-111.

^{๑๖}Huntington, S. P. **World Politics : Political Development and Political Decay** (Vol. XVII, 2017), p. 157.

^{๑๗}ทินพันธุ์ นาคะตะ, **รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางการศึกษา วิเคราะห์ทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหทัยบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๗-๔๘.

ประการที่สอง ถือว่า การพัฒนาทางการเมือง ขึ้นอยู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดย Organski^{๑๘} กล่าวว่า ชาติที่เจริญทั้งหลายได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ของ การพัฒนามา ดังนี้ คือ การสร้างชาติ การพัฒนาอุตสาหกรรม รัฐสวัสดิการ และรัฐอุดม ส่วน Lipset^{๑๙} พบว่า ประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ในสังคมที่คน ส่วนมากร่ำรวยเท่านั้นในทางตรงข้ามหากสังคมใดมีคนส่วนมากที่ยากจนอยู่ระบบการเมือง ของสังคมนั้นก็จะเป็นเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองแบบทรราชได้โดยง่าย

ประการที่สาม ถือว่า การพัฒนาทางการเมือง ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการบริหารในการรักษากฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และในการปฏิบัติ ตามนโยบายอย่างมีเหตุผล กับมีความเป็นกลาง โดย Heady^{๒๐} กล่าวว่า ในประเทศด้อยพัฒนาจะมีปัญหาในเรื่องการให้รัฐบาลมีอำนาจมากเกินไป จึงขาดความสมดุล ระหว่างการพัฒนาของสถาบันทางการเมือง และทางการบริหาร ทำให้การควบคุมจากประชาชน ไม่ค่อยสำเร็จ

ประการที่สี่ ถือว่า การพัฒนาทางการเมือง ขึ้นอยู่กับความเจริญของระบบสังคม โดยการรวมกลุ่มเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมือง นับเป็นปัจจัย สำคัญของความเจริญทางสังคมอีกอย่างหนึ่ง^{๒๑} และการพัฒนาทางการเมือง ย่อมขึ้นอยู่กับความแบ่งแยกหน้าที่ของสถาบันต่างๆ เป็น เรื่องของการแบ่งงานกันทำระหว่างบทบาท โครงสร้าง หรือระบบรองทั้งหลายของสังคม^{๒๒}

ประการที่ห้า ถือว่า การพัฒนาทางการเมือง ขึ้นอยู่กับความเจริญของวัฒนธรรม ทางเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการที่คนเรามีความคิดอ่านที่มีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ มองโลกตามความเป็นจริง

นอกจากนี้พัฒนาการทางการเมือง (Political Development) คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ประกอบ ไปด้วยการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านของชีวิตมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ขณะเดียวกันก็ถือว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน และ ระบบการเมืองใดจะนับได้ว่ามีพัฒนาการทางการเมืองหรือไม่นั้นก็พิจารณาได้จากการแบ่ง โครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) กล่าวคือ ยิ่งโครงสร้างทางการเมืองมีหน่วยย่อย ซึ่งทำหน้าที่อันเป็นหน้าที่เฉพาะ

^{๑๘}Organski, A. F. K., *The Stages of Political Development*, (Network: Knopf, 2015), p. 218.

^{๑๙}Lipset, S. M., *Political Man : Social Bases of Politics*, (Garden City Doubleday, 2012), p. 151.

^{๒๐}Heady, F. , *Public Administration : A Comparative Perspective*, (Englewood Cliffs Prentice-Hall, 2001), p. 62.

^{๒๑}Lerner, D. , *The Passing of Tradition Society : Modernizing the Middle East*, (Glencoe: Free Press, 2010), p. 98.

^{๒๒}Almond, P. , & Thinapan N. , *The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students*, 5th Edition, (Bangkok: Praepittaya International, 2013), p. 71.

ของหน่วยนั้นๆ มากเพียงใดการพัฒนาการเมืองก็มีมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งโครงสร้างทางการเมืองดังกล่าว ก็แบ่งเป็นหลายๆ หน่วยย่อย เช่น ศาล รัฐสภา รัฐบาล พรรคการเมือง สื่อมวลชน กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งแต่ละหน่วยก็มีหน้าที่ต่างกันออกไป เช่น รัฐสภาก็มีหน้าที่ ออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล รัฐบาล ก็มีหน้าที่บริหารประเทศ ซึ่งรวมทั้งการบังคับใช้ กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา ศาลก็มีหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่าใครถูกใครผิดเวลาเกิดคดี ทั้งนี้ ก็โดยถือกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภา^{๒๓}

คำว่า “พัฒนาการเมือง” เป็นคำใหม่ยังไม่มี ความหมายอันหนึ่งอันเดียวกัน ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการนักรัฐศาสตร์ได้พยายามให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันและความหมายที่ให้กันไว้มีอยู่จำนวนมาก และหลายที่ก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน^{๒๔}

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของการพัฒนาการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ไว้พอสรุป ได้ดังนี้^{๒๕}

๑. พัฒนาทางการเมืองคือรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Political Development as the Political Prerequisite of Economic Development)

๒. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม (Political Development as the Politics Typical of Industrial Societies) โดยมีความเชื่อว่าในสังคม อุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการและมีมาตรฐานของพฤติกรรมและการ ดำเนินงานทางการเมืองที่มีลักษณะของการพัฒนาการเมืองอันเป็นตัวอย่างแก่ระบบอื่น ๆ เช่น การปกครองมีลักษณะมีเหตุมีผลมีความรับผิดชอบในการให้สวัสดิการและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนอย่างน้อยในระดับหนึ่ง

๓. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ (Political Development as Political Modernization)

๔. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการดำเนินงานของประชาชาติ (Political Development as the Operation of Nation - State) ลักษณะที่รัฐบาลควบคุมทั้งประเทศ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมและมีความเป็นพลเมืองของ รัฐอย่างแท้จริงสถาบันของรัฐจะต้องสามารถดำเนินนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงลัทธิชาตินิยมและ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติกล่าวอีกนัยหนึ่งการพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างชาติ (Nation-building)

^{๒๓} จุมพล นิมพานิช, พัฒนาการทางการเมืองไทย : อามาตยาธิปไตย ธนาธิปไตย หรือ ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

^{๒๔} สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาการเมืองไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒.

^{๒๕} สมบัติ อารังธัญวงศ์, ทศนคติทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๐-๗๑.

๕. พัฒนาการทางการเมืองคือการพัฒนาการบริหารและกฎหมาย Political Development as Administrative and Legal Development, เป็นเรื่องของพัฒนาระบบราชการและระบบกฎหมาย ให้มีความก้าวหน้าทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๖. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมประชาชนและมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่ชนชั้นนำตามแบบของสังคมจารีตประเพณี มาสู่มวลชนโดยเห็นว่าในระบบการเมืองที่พัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

๗. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยความหมายนี้มีผู้นิยมใช้กันมากแต่ถูกโจมตีเสมอว่าเป็นความหมายที่ลำเอียงเพราะเห็นว่าระบบการเมืองในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยไม่เป็นระบบ

๘. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบหลายคนมีความเห็นว่าประชาธิปไตยขัดกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถรักษาเสถียรภาพทางการเมืองได้ฉะนั้นการพัฒนาการเมืองจึงเป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาคุณภาพและดูแลให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมีระเบียบไม่วุ่นวายความวุ่นวายไม่ควรจะเป็นเรื่องของการพัฒนาการเมืองควรจะเป็นเรื่องของความเสื่อมทางการเมืองมากกว่า

๙. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจความหมายนี้เป็นการเน้นประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงานระบบการเมืองใดสามารถระดมสรรพกำลังในการแก้ไขปัญหาของประเทศได้มีอำนาจในการดึงประชาชนให้ปฏิบัติตามความต้องการของระบบได้ถือว่าเป็นระบบที่มีการพัฒนาความสามารถในการระดมทรัพยากรกำลังรวมถึงความสามารถในการแบ่งทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าทั้งหลายให้กับสมาชิกในระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

๑๐. พัฒนาการทางการเมืองเป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นประกอบด้วยเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองถือว่าเป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสังคมคือทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมต่างมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้นเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งย่อมกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการเมือง เป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่มีจุดมุ่งหมายไปที่กระบวนการความเป็นประชาธิปไตย โดยการ แบ่งแยกโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่าง มีความชำนาญเฉพาะ มีความรับผิดชอบ ที่เฉพาะเจาะจง มีการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ เช่น มีสภาเป็นผู้ออกกฎหมาย มาบังคับใช้ มีรัฐบาลและคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ มีศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษา ตัดสินคดีความต่างๆ มีระบบราชการ โดยการแบ่งแยกดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดการแตกแยก และมีความเป็นอิสระ ต้องมีการร่วมมือและประสานงานกัน สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองให้ไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

๒.๒.๒ ลักษณะการพัฒนาการเมือง

ลักษณะการพัฒนาการทางการเมืองตามแนวทางของนักวิชาการได้อธิบายไว้หลากหลาย ประเด็นดังนี้

การพัฒนาทางการเมืองมีลักษณะ สำคัญ ๔ ประการ ดังนี้^{๒๖}

๑. การนำเอาหลักของเหตุผล (rationalization)
๒. บูรณาการแห่งชาติ (national Integration)
๓. การสร้างประชาธิปไตย (democratization)
๔. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (participation)

ความสำคัญของการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง (political institutionalization) ซึ่งหมายถึง การสร้างสถาบันทางการเมืองและระเบียบการต่าง ๆ ที่ใช้เป็นกติกาทางการเมือง

ลักษณะของพัฒนาการทางการเมืองมีดังนี้^{๒๗}

๑. การแบ่งแยกความแตกต่างในโครงสร้างทางการเมือง กล่าวคือ ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วจำเป็นต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่างมีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ เช่น มีสภาเป็นผู้ออกกฎหมาย มีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหาร มีศาลเป็นผู้ตัดสินคดี มีระบบราชการซึ่งแบ่งเป็น กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ตามความชำนาญ เป็นต้น แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ ไม่ใช่ก่อให้เกิดการแตกแยก และเป็นอิสระเอกเทศ แต่จะต้องมีการร่วมมือ ประสานงานกัน และต้องสอดคล้อง กับการรวมตัวกันในชาติ

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบของทางโลก (Secularization of Political Culture) กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมจารีตประเพณีมักเป็นแบบที่ไม่มีเหตุผล ยึดถือในเรื่องโชคกลาง หรือความเชื่อที่มีติดต่อกันมาโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ส่วนการทำวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นแบบทางโลกนั้นหมายถึง การทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบมีเหตุผล มิใช่เป็นเรื่องโชคกลางหรือความเชื่ออย่างงมงาย เป็นแบบที่คำนึงถึงข้อเท็จจริง คือ การเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องพิสูจน์จากข้อมูลที่เป็นจริง

๓. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) หมายถึง ความเป็นอิสระของหน่วยงานต่างๆ ในระบบ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ระบบพรรคการเมือง ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดองค์กรที่ดี และสามารถดำเนินงานได้มีอิสระพอสมควร

^{๒๖}Huntington, S.P. and Dominguez, J.I., *Political Development*. In *Handbook of Political Science*. eds, Greenstein, (Reading Mass: Addison Wesley, 1999), pp. 386-430.

^{๒๗}Almond, P., & Thinapan N., *The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students*, 5th Edition, p. 457.

ทั้งนี้ การพัฒนาการเมืองมีลักษณะที่สำคัญอยู่ ๔ ประการ ได้แก่^{๒๘}

๑. มีการทำให้เกิดโครงสร้างทางการเมืองที่มีความแตกต่างในบทบาทและสถาบันการเมืองมากขึ้น มีจุดหมายทางการเมืองที่ชัดเจน เป็นศูนย์กลางที่คนส่วนใหญ่ยึดถือและขึ้นตรงต่อรัฐบาลเดียวกัน

๒. มีขอบข่ายของกิจกรรมทางการเมือง การบริหาร และการรักษาความสงบเรียบร้อย รวมถึงความปลอดภัยของประชาชนต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงกัน

๓. อำนาจทางการเมืองจะต้องขยายไปยังกลุ่มชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง

๔. มีผู้นำสมัยใหม่เข้าไปแทนผู้นำสมัยเก่าและเป็นที่ยอมรับอันถูกต้องตามกฎหมาย

นอกจากนี้ การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทางการเมืองจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้นเป็นสำคัญ สังคมที่ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม กระบวนการพัฒนาทางการเมืองจะดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการพัฒนาทางการเมือง ส่วนสังคมที่ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การพัฒนาทางการเมืองจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประชาชนตระหนักในคุณค่าของการเมืองที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนเป็นความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ พัฒนาทางการเมืองอย่างแข็งขัน ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง กล่าวคือ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในแต่ละสังคม จะเป็นดัชนีชี้ทิศทางการพัฒนาทางการเมืองของสังคมนั้น และยังสามารถนำเสนอลักษณะสำคัญที่เป็นเสมือนองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง ได้แก่^{๒๙}

๑. ความเสมอภาค (Equality)

๑) ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมืองและในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง

๒) ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคในทางกฎหมาย

๓) ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคที่จะได้รับโอกาสในการคัดเลือกเข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่ของรัฐ ฯ โดยคำนึงถึงความสามารถที่เหมาะสมเป็นเกณฑ์

๔) ประชาชนจะต้องได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิที่จะได้รับบริการจากรัฐบาล ทั้งบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข สวัสดิภาพและสวัสดิการ

๒. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity)

๑) ความสามารถของระบบการเมืองจะสนองตอบความต้องการของประชาชนทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

^{๒๘} John D. Montgomery and William J. Siffin, **Approaches to Development : politics, Administration and Change**, (New York: McGraw Hill Book Company, 2012), p. 23.

^{๒๙} สมบัติ อารังชญวงค์, **การเมืองไทย**, (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑.

๒) ระบบการเมืองที่มีระดับการพัฒนาสูงจะสามารถผลักดันกระบวนการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จากกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม

๓) สมรรถนะของระบบการเมืองยังมีความหมายครอบคลุมถึงการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) สมรรถนะของระบบการเมืองจะต้องมีความสัมพันธ์กับความเป็นเหตุเป็นผลในการบริหารและกำหนดนโยบายสาธารณะ

๓. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) ซึ่งเป้าหมายของการพัฒนาระบบการเมืองจะต้องเสริมสร้างให้โครงสร้างทางการเมืองมีความแตกต่างตามภารกิจ และมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

๑) หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐจะต้องได้รับการจัดตั้งให้เหมาะสมกับภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบ

๒) การแบ่งแยกโครงสร้างทางการเมืองการปกครองตามความชำนาญเฉพาะไม่ได้หมายความว่าเป็นการแบ่งแยกองค์กรของรัฐให้เป็นอิสระโดยไม่เกี่ยวข้องกัน แต่หมายถึงความเป็นอิสระที่มีการทำงานอย่างสอดคล้องประสานกัน

๔. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผล (Secularization of Political Culture)

๑) สังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีแบบไม่มีเหตุผล ยึดถือโชคลาง ปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีบารมี ดังนั้นการพัฒนาทางการเมืองจึงมุ่งที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต

๒) สังคมที่ประชาชนได้รับการศึกษาและได้รับการฝึกฝนให้รู้จักคิดแบบมีเหตุผลซึ่งเรียกว่าเป็นความคิดเชิงวิทยาศาสตร์

ดังนั้นการเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผลเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง เพื่อการดำรงรักษาระบบการเมืองที่ดีให้มีเสถียรภาพมั่นคง

๕. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy)

ความเป็นอิสระของระบบย่อยได้แก่ การให้อิสระแก่หน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

๑) ระบบการเมืองที่มีการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) เป็นระบบการเมืองที่ระบบย่อยมีความเป็นอิสระน้อยหรือไม่มีความเป็นอิสระเลย จึงขาดความผูกพันในการสนองตอบความต้องการของประชาชน

๒) ระบบการเมืองที่มีการกระจายอำนาจ (Decentralization) จะทำให้ระบบย่อยมี ความเป็นอิสระ ความเป็นอิสระจะรวมถึงความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ความเป็นอิสระในการ

พิจารณาปัญหาและความต้องการของตน ตลอดจนความเป็นอิสระในการตัดสินใจเพื่อกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาชีวิตและชุมชนของตน

สรุปได้ว่า ลักษณะและองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง จะต้องประกอบด้วย โครงสร้างการเมืองที่มีความแตกต่างและชำนาญเฉพาะ ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการโดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมประเทศชาติ ยึดหลักความเสมอภาคและเป็นธรรม สุดท้ายจะต้องเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนได้สามารถตรวจสอบได้

๒.๒.๓ การพัฒนาการเมืองภาคประชาชน

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมือง เชื่อมโยงการพัฒนาการเมืองภาคประชาชน มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้

การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบ ส่วนร่วมนั้น นอกจากการเสริมสร้างพลังอำนาจทางการเมืองในภาคประชาชน (People Empowerment) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้าง **ความเข้มแข็งหรือที่เรียกว่าการสร้าง ความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Citizen Competence) ให้เป็นรากฐานรองรับพร้อม ๆ กันไปกับการมีบทบาทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยและจำเป็นต้องอาศัยเวลา ดังต่อไปนี้ คือ^{๓๐}**

๑) การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น (Political Competence) โดยจัดให้มีการฝึกฝน ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ทักษะความรู้กันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะของการต่อสู้ทางการเมืองในวิถีทางสันติที่ช่วยในการประนีประนอมและประสานประโยชน์

๒) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของประชาชน (Civic Culture) โดยจัดให้มีการสร้างขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี แนวความคิดและจริยธรรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงร่วมกันได้หรือเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกันได้

๓) การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น (Political Institutionalization) โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างเป็นระบบ มีการกระจายอย่างทั่วถึง สามารถพึ่งพาตัวเองได้และมีความคงทนสามารถเผชิญกับปัญหาแรงกดดันได้อย่างหนักแน่น มั่นคง ตลอดจนมีการพัฒนาและหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถได้โดยราบรื่นและถ่ายโอนภารกิจอย่างต่อเนื่อง

๔) การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน (Political Movement) ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับส่วนอื่นของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงยิ่ง ๆ ขึ้น

^{๓๐}เชาวนะ ไตรมาศ, การเสริมสร้างภูประชาชนกับการสร้างฐานรากประชาธิปไตยแบบ ส่วนรวม. ในศูนย์ประชุมสหประชาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ส.เจริญ การพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๓๕๗-๓๕๘.

๕) การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน (Political Network) ให้มีการเชื่อมโยงและการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันภายนอก ทั้งในทางราบและทางตั้ง มีการแบ่งงานกันทำและมีการยึดโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

๖) การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย (Political Communication) โดยจัดให้มีระบบสารสนเทศ มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพฉบับไว้วางใจ และกระจายอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการปรับความทันสมัยของข้อมูล ตลอดจนระบบการบริการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงและยืดหยุ่นสูงด้วย

๗) การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Strategy) โดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองและเป้าหมายทางการเมืองที่ต้องการบรรลุด้วย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย โดยเฉพาะมาตรการและกลยุทธ์ที่สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการประสานประโยชน์และลดความขัดแย้ง การกดดัน เกรงใจต่อรองควบคุมตรวจสอบ การเจาะลึกและเกาะติดกับกรณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียกร้องหรือแม้แต่การสร้างแนวร่วมพันธมิตร การสร้างอิทธิพลรูปแบบต่าง ๆ ต่อองค์กรของรัฐ

๘) การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน โดยจัดให้มีการ สร้างสรรค์ ส่งเสริมปลูกฝังและสืบสานจารีตประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคประชาชนขึ้นมา รองรับอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

๙) การส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองของประชาชน โดยจัดให้มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยมและหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเมืองใน ภาคประชาชนในระหว่างเครือข่ายการเมืองภาคประชาชนด้วยตนเอง

๑๐) การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้ทำความเข้าใจทางการเมืองเพื่อให้เข้ามาเป็นตัวแทนทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดทักษะการปฏิบัติงานและที่สำคัญทุกคนต้องยอมรับการทำงานของตัวเองที่เลือกเข้าไป

๑๑) การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน การเป็นมีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ด้วยทางการเมืองที่ไม่เน้นการแข่งขันทางอำนาจหรือเพื่อการแข่งขันเข้ากุม อำนาจรัฐ ความสำคัญของการมีภาวะผู้นำทางการเมืองแบบพลเมือง

๑๒) การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก โดยจัดให้มีการสร้าง ทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาชน นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม โดย เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมแบบทางตรงมากขึ้น ให้มีสิทธิมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่แท้จริง ขยายโอกาส ให้ประชาชนเป็นฝ่ายนำในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยเฉพาะในการแก้วิกฤติการณ์หรือ ปัญหาสำคัญทั้งระดับ

ชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาตนเองระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง การเมืองที่พรรคการเมืองนำเสนอและสามารถสร้างแรงบันดาลใจทางการเมืองให้แก่ประชาชน ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง คือ หัวใจของการแก้ปัญหาของประเทศ ประเทศไทยบริหารด้วยการรวมศูนย์ อำนาจการปกครองมาตั้งแต่ รัชกาลที่ ๕ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม : การเมืองภาคประชาชน สร้างอุดมการณ์ทางการเมืองภาคประชาชน สร้างภาวะผู้นำทางการเมืองภาคประชาชน สร้างการกล่อมเกลางานทางการเมืองภาคประชาชน สร้างมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมือง ภาคประชาชน สร้างเครือข่ายทางการเมืองภาคประชาชน สร้างสถาบันทางการเมืองภาคประชาชน สร้างความสามารถทางการเมือง ภาคประชาชน สร้างการเมืองทางเลือกภาคประชาชน สร้างผู้นำทางการเมืองภาคประชาชน สร้างบรรทัดฐานทางการเมืองภาคประชาชน สร้างการสื่อสารทางการเมืองภาคประชาชน สร้างขบวนการทางการเมืองภาคประชาชน สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองภาคประชาชน ตลอดเวลา ๘๐ ปี ที่มีการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกันมา เปลี่ยนแต่ผู้ถืออำนาจสูงสุดทางการเมือง ข้างบนจากพระมหากษัตริย์ เป็นคณะราษฎร เป็นกองทัพ เป็นนักธุรกิจการเมือง ส่วนการปกครอง รวมศูนย์อำนาจแทบไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย การปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจทำให้เกิดความเสียหาย ร้ายแรงอย่างน้อย ๖ ประการ คือ^{๓๑}

(๑) ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ แทนที่จะแก้ปัญหของตนเองไปได้ ๘๐-๙๐ เปอร์เซ็นต์

(๒) เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจรวมศูนย์กับความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้เป็นตัวอย่าง

(๓) ระบบราชการอ่อนแอเพราะใช้อำนาจมากกว่าปัญญา

(๔) เกิดคอร์รัปชันมากเพราะอำนาจเข้มข้นที่ไหน คอร์รัปชันเข้มข้นที่นั่น

(๕) การต่อสู้เพื่อชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรงมากเพราะเดิมพันสูง ใครชนะกินรวบหมดทั้งประเทศ

(๖) ทำรัฐประหารได้ง่าย ถ้าอำนาจกระจุกแต่ถ้าอำนาจกระจายก็ไม่รู้จะยึดได้อย่างไร ผลเสียทั้ง ๖ ประการ เหนียวรั้งประเทศไทยและทำให้เกิดความรุนแรง จึงจำเป็นต้อง กระจายอำนาจไปให้ชุมชนท้องถิ่นโดยทั่วถึง ถ้าไม่ทำอะไรสักภาวะรัฐล้มเหลวจะทำให้เกิดรัฐประหาร แต่รัฐประหารก็ไม่ได้ผล ต่อไปจะเกิดการลุกฮือของประชาชน แต่ประชาชนลุกฮือแล้วก็ยังจัดการไม่ได้ การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด หมายถึง “สมรรถนะ” ในการจัดการพัฒนา เศรษฐกิจ – จิตใจ – สังคม – วัฒนธรรม – สิ่งแวดล้อม – สุขภาพ – การศึกษา – ประชาธิปไตย การจัดการเป็น อิทธิปัญญาที่ทำให้เกิดความสำเร็จ การลุกฮือโดยจัดการไม่เป็นกับความสามารถในการจัดการเต็ม พื้นที่

^{๓๑}ประเวศ วะสี, **ประชามติตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์กิจ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

แต่ละประเทศนั้นแตกต่างกัน การจัดการตนเองนั้นนอกจากการจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการ แล้วยังมีการจัดการพัฒนานโยบายอีกด้วย^{๓๒}

สรุปได้ว่า การตรวจสอบการใช้ อำนาจและการถดถอนโดยภาคประชาชนที่ นอกเหนือจากการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเท่านั้นและยัง หมายถึงความร่วมมือเชิงวิพากษ์กับรัฐและผูกพัน ในทางสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของ พลเมือง การเมืองภาคพลเมืองมีฐานะชอบธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเมืองที่ประชาชนเป็นผู้แสดงบทบาทหรือ กระทำการ (Actors) ทางการเมือง ในฐานะที่เป็น ปัจเจก กลุ่ม องค์กรหรือเครือข่ายมากขึ้น

๒.๒.๔ องค์กรประกอบอันเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง

ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง จากผลงานของพาย (Pye) ออกเป็น ๕ ประการดังนี้^{๓๓}

๑) ความเท่าเทียมกัน (Equality) ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งความเท่าเทียมกันทาง กฎหมาย ความเท่าเทียมกันในสิทธิทางการเมือง และความเท่าเทียมกันที่ประชาชนจะได้รับจากการ ให้บริการของรัฐ ทั้งทางบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก การดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึง ความสามารถที่ระบบ การเมืองจะตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยที่ระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดใดทางการเมือง จะเสริมสร้างให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีโดยเสมอภาคกัน

๓) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ ในประการนี้ องค์กรประกอบสำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาการเมืองก็คือ การแบ่งโครงสร้างทาง การเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เพื่อให้ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงเฉพาะทาง ส่วนการจัดแบ่งโครงสร้างทาง การเมืองออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เป็นต้นนั้น เป็นไป เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถจัดหาบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติงานตอบสนองความ ต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุมีผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปนั้นสังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นใจ จารีตประเพณีอย่างขาดเหตุผล ยึดถือเรื่องโชคลาง รวมไปถึงการปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่า ผู้ปกครอง เป็นผู้ที่มิบุญญาบารมี การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นไปในทางมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนให้เหตุผลในการ ดำรงชีวิต โดยเฉพาะความเป็นเหตุเป็นผลที่ประชาชนจะต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบการเมือง

^{๓๒}ประเวศ วะสี, การเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาการเมืองไปสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

^{๓๓}Pye, Lucian W., *Communication and Political Development*, (Princeton: Princeton University Press, 1966), pp. 45-48.

อย่างใกล้ชิด อัลมอนต์และเพาเวลล์ กล่าวไว้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเป็นเหตุเป็นผลนี้ มักจะพบได้ทั่วไปในสังคมอุตสาหกรรม

๕) ความเป็นอิสระของระบบย่อย คือ ผลผลิตของการกระจายอำนาจทางการเมือง เพื่อให้ระบบย่อยมีอำนาจในการพิจารณาปัญหา สาเหตุความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน รวมไปถึงการกำหนดแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเมืองคือการสร้างเสถียรภาพของสถาบันทางการเมืองและให้มีการเปลี่ยนแปลงตามกฎกติกา พัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย เป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาคุณภาพและดูแลให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมีระเบียบไม่วุ่นวายความวุ่นวายไม่ควรจะเป็นเรื่องของการพัฒนาการเมือง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะสัมพันธ์ทางการเมืองมาอย่างยาวนานความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่แรกเริ่มเหมือนกับความสัมพันธ์ทาง ครอบครัวและเครือญาติ เพราะเมื่อใดที่มีครอบครัวเมื่อนั้นก็จะมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ อย่างน้อย ที่สุดก็คือ พ่อ แม่ อุปถัมภ์ลูก และเมื่อสังคมได้พัฒนาและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ แบบอุปถัมภ์ก็มีได้เลื่อนรางหายไปแต่อย่างใด กลับแทรกซึมอยู่ในระบบสังคมอย่างมิสามารถ หลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษา ค้นคว้า และทำความเข้าใจ เพื่อที่จะนำเอาส่วนที่ดีของ ความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสร้างอุปสรรคให้กับแนวทางที่จะสร้างผลลบให้ ได้มากที่สุด

๒.๓.๑ ความหมายของระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ คือ ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างกันของ ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่า (ผู้อุปถัมภ์: Patron) ที่ใช้อิทธิพลและทรัพยากรของตนเอง ในการปกป้องคุ้มครองและตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีสถานะต่ำกว่า (ผู้ใต้อุปถัมภ์: Client) ซึ่งผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์จะต้องแลกเปลี่ยนด้วยการสนับสนุน และอุทิศตัวเองบริการผู้อุปถัมภ์ด้วยความกตัญญูและซื่อสัตย์^{๓๔} ภายใต้ความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ที่มีการจัดระเบียบสังคมและระบบราชการอันเป็นการจัดระเบียบ ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ นอกจากนั้นยังพบว่า มีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างเครือญาติ เพื่อนและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อีกด้วย ซึ่งยังมีบทบาทอยู่มากในโครงสร้างสังคมที่สลับซับซ้อนนั้น การจัดระเบียบโครงสร้างองค์กรในลักษณะที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียวอาจไม่ประสบ ความสำเร็จเท่าที่ควร หากแต่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวในรูปแบบ

^{๓๔}เจมส์ ซี สกอตต์, การเมืองในระบบผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [Patron-client Politics and Political Change in Southeast Asia]. (ปริษา คุวินทร์พันธุ์, ผู้แปล), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑-๕๖.

ต่าง ๆ เช่น เครือญาติ พวกพ้อง และการอุปถัมภ์ จึงจะสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตา
เป้าหมายได้^{๓๕}

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นการแลกเปลี่ยนการบริการแก่กัน เป็นการบริการที่ต่างกัน
ซึ่ง จะมีคุณ ค่าตรงแก่ผู้รับ กล่าวคือ ผู้อุปถัมภ์จะเห็นคุณ ค่าของความจงรักภักดีของผู้ที่อยู่ ใต้อุปถัมภ์
ในขณะที่ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์จะเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือดูแลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจากผู้
อุปถัมภ์ ซึ่งโดยส่วนมากจะพบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ แต่ปัจจุบัน
กลับพบว่าระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นซ้อนเข้าไปในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการด้วย อาทิ การเลื่อนขั้น
เงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่งให้กับผู้ใต้อุปถัมภ์ที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความสัมพันธ์ แบบอุปถัมภ์ที่
ไม่เป็นทางการซ้อนทับเข้าไปในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ^{๓๖}

๒.๓.๒ ลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบความสัมพันธ์อย่างหนึ่งของคนในสังคม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มี
ลักษณะเฉพาะตัว^{๓๗} ดังนี้

(๑) มีความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ พบว่า
ผู้อุปถัมภ์อยู่ในฐานะที่มีความเหนือกว่าทั้งในด้านวัตถุ ทรัพย์สินเงินทอง รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ มาก
พอที่จะให้บริการและช่วยเหลือผู้อื่นได้ อีกทั้งยังเป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของ
บุคคลทั่วไปด้วย ทำให้คนธรรมดาทั่วไปที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรนั้น ๆ จำใจ หรือเต็มใจเข้าไปพึ่งพาผู้
อุปถัมภ์ ซึ่งผู้ที่เข้าไปขอรับการช่วยเหลือหรือเรียกว่า ผู้ถูกอุปถัมภ์ โดยปกติจะไม่สามารถตอบแทนผู้
อุปถัมภ์ได้อย่างเท่าเทียม จึงเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะถาวรและยั่งยืน เพราะผู้ถูกอุปถัมภ์มี
ภาระหนี้สินทั้งทางวัตถุและทางจิตใจกับผู้อุปถัมภ์ ยากที่จะทดแทนคืนได้หมด ดังนั้น ในสังคมที่มี
ความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองทรัพยากร จะมีโอกาสเกิดการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันนำสู่
ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่บุคคลทั่วไป ยากที่จะหลุดพ้นจากความสัมพันธ์กับผู้อุปถัมภ์

(๒) เป็นความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ต้องเป็น ความสัมพันธ์แบบ
ตัวต่อตัวเพราะมีมิติของอารมณ์และความรู้สึกเกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกหลักนั้น คือ ความระลึกในความ
กตัญญูและบุญคุณของผู้ถูกอุปถัมภ์ ในขณะที่ผู้อุปถัมภ์ย่อมรู้สึกว่าการให้ ความช่วยเหลือลูกน้องหรือ
บริวารที่ตัวเองต้องดูแลมิใช่เครื่องมือรับใช้ของตน ซึ่งรวมไปถึงการใช้ คำศัพท์ทางเครือญาติมาบรวม
เอาบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ซึ่งมีความจงรักภักดีและมีอารมณ์ร่วม
มากยิ่งขึ้น

^{๓๕}ฮิโรชิ อาร์ วูลฟ์, ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อน และผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ในสังคมที่ ซับซ้อน
[Kinship, Friendship and Patron-Client Relations in Complex Societies]. (ปริษา คุวินทร์พันธุ์, ผู้แปล),
พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕๓-๓๕๔.

^{๓๖}ธีรยุทธ บุญมี, ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ใน สังคมและวัฒนธรรมไทย, (นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙๙.

^{๓๗}สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : มาดลองคุณชีเอสซี,
๒๕๕๔), หน้า ๓๔-๓๖.

(๓) เป็นความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัว มีความยืดหยุ่นสูง และมีความซับซ้อนอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของการแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้ระบุเจาะจงว่าจะต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น หากแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งใดล้วนแต่อยู่ที่สถานการณ์และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ

๒.๓.๓ ทรัพยากรของผู้อุปถัมภ์

เมื่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่า อุปถัมภ์ค้าชูและจุนเจือผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่า ดังนั้น ผู้อุปถัมภ์จึงจำเป็นต้องมีทรัพยากรที่มากพอสำหรับเกื้อหนุนบริวาร ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท^{๓๘} ดังนี้

(๑) ความรู้เฉพาะหรือทักษะของผู้อุปถัมภ์ อาจเกิดจากมีอาชีพเฉพาะบางอย่างที่สามารถช่วยเหลือและดูแลบริวารได้จากความรู้ความสามารถของตนเอง เช่น การให้ความเคารพนับถือหมอและครูในสังคม เพราะบุคคลทั่วไปเชื่อในความรู้และทักษะของผู้ประกอบอาชีพนี้ ว่าสามารถให้ความช่วยเหลือและดูแลพวกเขาได้

(๒) มีทรัพยากรจากการควบคุมกรรมสิทธิ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ซึ่งทรัพยากรสำคัญ นั่นคือ ที่ดิน เพราะเกษตรกรจำเป็นต้องมาขอเช่าหรือขอที่ทำกินจากผู้ที่ครอบครองกรรมสิทธิ์ และยังรวมถึงผู้ที่ครอบครองปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นด้วย เช่น เป็นผู้ครอบครองเครื่องจักรสำคัญในการทำการเกษตร ซึ่งการควบคุมหรือครอบครองกรรมสิทธิ์ใน ทรัพยากร ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมและนำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ขึ้น

(๓) มีทรัพยากรจากการอยู่ในตำแหน่งหน้าที่บางอย่าง โดยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการหรือโครงสร้างทางสังคมดั้งเดิม หรืออาจใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง ซึ่งได้เกิดระบบ อุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์แนวใหม่ในสังคมขึ้น กล่าวคือ ระบบอุปถัมภ์แนวใหม่นี้มีความสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันในลักษณะ เป็นสิ่งที่จับต้องได้มากขึ้น (Tangible Things) ไม่ได้อาศัยแต่เพียงการอุปถัมภ์และแลกเปลี่ยนกับ ความจงรักภักดีแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการแลกเปลี่ยนที่ผู้อุปถัมภ์ (Patron) ใช้อำนาจ และสิทธิของตนเองที่มีอยู่ในระบบการเมือง นำเอาทรัพยากรสาธารณะไปตอบสนองความต้องการ ให้กับผู้ใต้อุปถัมภ์ ในขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์ตอบแทนด้วยการมอบคะแนนเสียงของตนให้กับผู้อุปถัมภ์ เพื่อให้ชนะการเลือกตั้งและตอบสนองต่อความต้องการของตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังทำให้ตัวเอง มีลักษณะเป็นฐานคะแนนเสียง (หัวคะแนน) เพื่อเพิ่มความสำคัญให้กับตัวเองในเชิงการต่อรองต่อผู้อุปถัมภ์^{๓๙}

^{๓๘}ธีรยุทธ บุญมี, ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ในสังคมและวัฒนธรรมไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๓๙}สุวิชา เป้าอารีย์, เอกสารประกอบคำสอน วิชา โครงสร้างอำนาจ นโยบายและการวางแผนท้องถิ่นกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๐), หน้า ๕๗.

๒.๓.๔ การตอบแทนของผู้ใต้อุปถัมภ์

แม้ว่าการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จะเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียม แต่เป็นที่แน่นอนว่าผู้อุปถัมภ์ย่อมต้องการสิ่งตอบแทนจากบริวาร ซึ่งบริวารหรือผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์ นั้นจะสามารถตอบแทนผู้อุปถัมภ์ได้อย่างน้อย ๕ รูปแบบ^{๔๐} คือ

(๑) ตอบแทนด้วยแรงงาน กล่าวคือ การใช้แรงงานของตนเพื่อช่วยเหลือภาระงาน ของผู้ที่ ให้การอุปถัมภ์แก่ตน เช่น ทำการเกษตร หรือทำสิ่งใดก็ตามที่ผู้อุปถัมภ์ใช้ให้กระทำ เป็นต้น

(๒) ตอบแทนด้วยสิ่งของ กล่าวคือ การให้หรือหาสิ่งของที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการ ไม่ว่าจะ เป็น สัตว์ พืช หรือสิ่งของใด ๆ ซึ่งในทีนี้เน้นบูรณาการยกบุตรให้กับผู้อุปถัมภ์ด้วย

(๓) ตอบแทนเชิงพิธีกรรม เพื่อแสดงความจงรักภักดี เช่น การรดน้ำดำหัวใน ประเพณี สงกรานต์ การอวยพรปีใหม่ หรือการไปช่วยงานประเพณีต่าง ๆ ที่ผู้อุปถัมภ์จัดขึ้น เป็นต้น

(๔) ตอบแทนด้วยการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับผู้อุปถัมภ์ มักจะเกิดในกรณีที่ ผู้อุปถัมภ์เป็นเจ้าของ หรือนักเลง ผู้ใต้อุปถัมภ์อาจอุทิศตัวเพื่อรักษาความปลอดภัยให้กับผู้อุปถัมภ์

(๕) ตอบแทนในทางการเมือง ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้าว่า ในระบบอุปถัมภ์ หรือ ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์แนวใหม่ (The New Patron –Client Theory) ซึ่งผู้ใต้อุปถัมภ์ ตอบแทน ด้วยการมอบคะแนนเสียง เป็นหัวหน้าคะแนน หรือช่วยหาเสียงเลือกตั้งให้กับผู้อุปถัมภ์ที่ ลงชิงตำแหน่ง ทางการเมือง

๒.๓.๕ ความเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะพลวัตร ความเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์ในเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ ไว้ด้วยกัน ๗ ประการ ดังนี้^{๔๑}

(๑) พันธะสัญญาในกลุ่มอุปถัมภ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ใต้อุปถัมภ์ในแบบดั้งเดิม มี ลักษณะมั่นคงคงเส้นคงวา และมีความต่อเนื่องหากสังกัดกลุ่มใดแล้วมักจะไม่เปลี่ยนกลุ่ม ในขณะที่ ปัจจุบันมักพบว่าสมาชิกของกลุ่มอุปถัมภ์มักเปลี่ยนแปลงได้อยู่บ่อยครั้ง ตามผลประโยชน์ร่วมที่ลงตัว กันทั้งสองฝ่าย

(๒) การอุปถัมภ์ในอดีตจะมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันอย่างหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แต่ในปัจจุบันการแลกเปลี่ยน ทางทรัพยากร ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ใต้อุปถัมภ์มักจะมีลักษณะเฉพาะเรื่องมากขึ้น เช่น กลุ่มเศรษฐกิจก็จะคำนึงถึง เรื่องผลกำไรเป็นสำคัญ หรือกลุ่มการเมืองก็จะคำนึงถึงเรื่องคะแนนเสียง และตำแหน่งทางการเมือง เป็นสำคัญ เป็นต้น

^{๔๐}สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : มาดลองคุณซีเอสบี, ๒๕๕๔), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๔๑}พิชาย รัตนดิถ ฌ ภูเก็ต, โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕.

(๓) ระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมมีฐานทรัพยากรในการแลกเปลี่ยนอยู่ภายในชุมชน และเป็นทรัพย์สินของผู้อุปถัมภ์เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันนั้นฐานทรัพยากรเชื่อมโยงกับภายนอกมากขึ้น ผ่านระบบราชการ ระบบการเมือง และระบบเศรษฐกิจ

(๔) ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในอดีตระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ใต้อุปถัมภ์ คือ ความรู้สึก ทั้งในแง่ของความเป็นบุญคุณ และความกตัญญู แต่ในปัจจุบันมักถูกเชื่อมโยงด้วยผลประโยชน์ ที่เป็นวัตถุหรือผลตอบแทนที่จับต้องได้

(๕) ในอดีตกลุ่มอุปถัมภ์มีศักยภาพของการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง แต่ในปัจจุบันอำนาจภายนอก ทั้งจากอำนาจรัฐและอำนาจทุน เข้ามามีอิทธิพลในการควบคุม ทรัพยากรท้องถิ่นมากขึ้น

(๖) ความแตกต่างหลากหลายของสมาชิกในกลุ่มอุปถัมภ์ในปัจจุบันมีมากขึ้นกว่า ในอดีต

(๗) กลุ่มการเมืองไม่ว่าในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะ หลายประการสอดคล้องกับแนวคิดของระบบอุปถัมภ์ อันเกี่ยวกับเป้าหมายของสมาชิกกลุ่มการเมือง เสถียรภาพ องค์กรประกอบและความร่วมมือของกลุ่ม และการตัดสินใจของผู้นำ

๒.๓.๖ ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ย่อมมีอยู่ในทุกสังคมมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตัวคนเดียว ได้ต้องมีการพึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนและเกื้อหนุนต่อกัน ซึ่งในทุก ๆ สังคมล้วนแต่ให้โอกาสในการ เข้าถึงทรัพยากรที่ไม่มีทางจะเท่าเทียมกัน ย่อมเกิดการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียม เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เพียงแต่ในสังคมไทยนั้น ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์หลัก ที่มีอยู่ในสังคม ใน ขณะที่สังคมอื่น ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็น ความสัมพันธ์ย่อย ๆ^{๔๒} ดังนั้น เมื่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์หลักในสังคมไทย จึงควรศึกษารูปแบบ ของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่มีลักษณะเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๔ รูปแบบ^{๔๓} ดังนี้

(๑) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่เครือญาติ เป็นระบบที่เก่าแก่ในสังคมไทย ตามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้พี่กับญาติผู้น้อง เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน และคงทนถาวรที่สุด

(๒) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตร ปราชญ์ออกมาได้หลายรูปแบบ เช่น เพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนร่วมชั้น เพื่อนสถานศึกษา เป็นต้น มักมีพฤติกรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเพื่อนที่มีฐานะ ทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าจะให้ความช่วยเหลือเพื่อนผู้ด้อยฐานะ และเพื่อนผู้ได้รับความ อุปถัมภ์จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี ปกป้อง และสนับสนุนเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์

(๓) ระบบอุปถัมภ์ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งองค์กรภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งการใช้ระบบ อุปถัมภ์มากเกินไปอาจจะทำให้เกิดความระส่ำระสาย และเสียกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานอยู่

^{๔๒} นิธิ เอียวศรีวงศ์, เจ้าชาวบ้าน เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๔๓} สนิท สมัครการ, สถาบันครอบครัว เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ ใน สังคมไทย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗-๒๙.

นอกวงอุปถัมภ์ แต่ในแง่ดี ผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์ก็จะพร้อมมอบกำลังกายและสติปัญญาในการ อุทิศตัวทำงานเพื่อผู้อุปถัมภ์

(๔) ระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพ จำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพ อิสระจะเอื้อประโยชน์ในการทำธุรกิจของพ่อค้า ในขณะที่พ่อค้าสนับสนุนทรัพยากรให้กับข้าราชการ ส่วนนักการเมืองสนับสนุนชาวไร่ ชาวนา ชาวไร่ ชาวนาก็จะเลือกนักการเมือง

ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ประกอบด้วย^{๔๔}

๑) ระบบ บิดาอุปถัมภ์ เป็นระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่ บ้างในยุคของการใช้ทาสหรือแรงงาน ถูกนำเข้ามาในบราซิลโดยชาวโปรตุเกส ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับครอบครัวขยาย หัวหน้าครอบครัวจะเป็น ผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์

๒) ระบบการใช้อำนาจกดขี่ ผู้อุปถัมภ์จะใช้อำนาจกดขี่ ควบคุมและใช้ความรุนแรง การขู่ เชื้อญ แม้กระทั่งการฆาตกรรมเป็นเรื่องธรรมดา ทำให้มีการผูกขาดที่ดิน การทำลายความชอบธรรมของผู้อุปถัมภ์ แล้วเกิดการลุกฮือขึ้นต่อต้านของแรงงานชาวไร่และชาวนาในชนบท ทำให้อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ได้ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่ใน เฉพาะชุมชนหรือชนบท ที่มีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจทางสังคมระหว่างชนบทและเมือง อันเป็นลู่วางของการแสวงหาผลประโยชน์ที่นำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมได้

สรุปได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ที่อยู่ในสังคมไทยนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มคน ทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีมาอย่างยาวนาน อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน ซึ่งปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคตามสมัย แต่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังคงยึดเหนี่ยวและแฝงเร้นอยู่แทบจะทุกความสัมพันธ์ในสังคม ในการศึกษาครั้งนี้สนใจความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในหมู่เครือญาติที่มีอยู่ในระบบการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจการเมืองท้องถิ่นในมิติที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัย

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

๒.๔.๑ แนวคิดการสร้างเครือข่าย

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายนั้นมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในสังคมที่มาร่วมตัวกันเป็น องค์กร และเครือข่าย เพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อปัจเจกบุคคลและสังคม โดยเป็นคำที่นำมาใช้ในแวดวงการพัฒนาสังคม ที่กล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย นับตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่ายซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสารความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีโครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และมีการกระจายตัวไปตามหน่วยย่อย หรือปัจเจกบุคคลในสังคมด้วย เครือข่ายนั้น

^{๔๔}อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, ระบบอุปถัมภ์, (กรุงเทพมหานคร : วิญญู, ๒๕๕๔), หน้า

เริ่มต้นจากการอธิบายความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพาจนกระทั่งสามารถสร้างพลังอำนาจการต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายพันธมิตรอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานตามประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข^{๔๕} แนวคิดการสร้างเครือข่ายในการทำงานเชิงพัฒนามีแนวโน้มที่จะเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรที่ทำงานพื้พื้งซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะแข่งขันกันมีทฤษฎีและแนวคิดที่อธิบายการสร้างเครือข่ายการทำงาน ได้แก่

๑. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) อธิบายถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ดังนั้นเหตุผลหลักที่จะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้โดยสมัครใจก็คือแต่ละฝ่ายมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจที่จะประสานกันหรือเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

๒. แนวคิดการรวมพลัง (Synergy) เป็นการผนึกกำลังในลักษณะที่มากกว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับสองแต่ต้องเป็นหนึ่งบวกหนึ่งมากกว่าสอง หมายความว่าการทำงานนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีคุณค่าหรือเข้มแข็งมากกว่าการที่แต่ละองค์กรจะทำงานโดยโดดเดี่ยว

๒.๔.๒ ความหมายของเครือข่าย

Paul Starkey ให้ความหมายของ "เครือข่าย" ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพื้พื้ง^{๔๖}

เครือข่าย หมายถึง ปัจเจกบุคคล องค์กรหน่วยงาน หรือสถาบันใดได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษาโดยกลุ่มเครือข่ายที่ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน^{๔๗}

เครือข่าย คือ แนวคิดที่มาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในสังคมที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย เพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยเป็นคำที่นำมาใช้ในแวดวงการพัฒนาสังคม อันกล่าวถึง

^{๔๕} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘)

^{๔๖} Paul Starkey, *Networking for Development*, (London : International Forum for Rural Transport and Development, ๑๙๙๓), p.๕๘.

^{๔๗} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

ระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย นับตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสาร การร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ **โดยมีโครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และมีการกระจายตัวไปตามหน่วยย่อยหรือปัจเจกบุคคลในสังคม โดยเครือข่ายนั้นเริ่มต้นจากการอธิบายความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งสามารถสร้างพลังและอำนาจต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์กร เครือข่ายพันธมิตรอื่น ๆ**^{๔๘}

เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ประเด็นปัญหาและสถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว^{๔๙}

เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือองค์กร ที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือกิจกรรมร่วมกัน **โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือเอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน และมีการระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรม บางอย่างร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน**^{๕๐}

เครือข่ายมีความหมายได้หลายลักษณะซึ่งหากมองในเชิงโครงสร้าง เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่างๆ คือบุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมนี้คือความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆมีต่อกัน^{๕๑}

เครือข่ายสังคม หมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของคนในสังคมที่กลุ่มบุคคลมีต่อกัน โดยคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ เครือข่ายทางสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด การเรียนรู้ของบุคคล หรือกลุ่มองค์กรใดก็ตามย่อมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกบเครือข่ายสังคมรูปแบบต่างๆเช่นความสัมพันธ์ทางเครือข่าย

^{๔๘}พระมหาสุทนต์ อากาศโร, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๕.

^{๔๙} อเนก นาคะบุตร, เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙.

^{๕๐}อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๕๑}ณฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็กองค์การแรงงานระหว่างประเทศ, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

เพื่อน และความสัมพันธ์ในฐานะของบุคคลหรือองค์กรที่มีปัญหา มีกิจกรรมที่ปฏิบัติทางสังคมร่วมกัน จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงได้^{๕๒}

สรุป เครือข่ายหมายถึง กลุ่มของคน องค์กร หรือกลุ่ม ที่มีความสมัครใจในการเรียนรู้ การร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านความเป็นอยู่ และอื่น ๆ โดยมีการ ความตระหนักร่วมกันและมีเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นหรือมองไม่เห็น เป็นรูปธรรมก็ได้ ซึ่งการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะเห็นเป็นรูปธรรมของเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน

๒.๔.๓ การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

๒) เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายจัดตั้ง มักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ไ้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจน

^{๕๒} ขาดิชาชัย ฌ เชียงใหม่, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาในภาคเหนือ”. รบกับหมูป่าบ้านในไทยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐๙-๒๑๔.

นำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

๒.๔.๔ ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายมีความแตกต่างกันไปตามนิยามและกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น โดยได้มีผู้แบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายไว้ ดังนี้

เครือข่ายของการสื่อสาร (Communication Networks) ว่า การส่งข่าวสารภายในหรือระหว่างองค์กรโดยผ่านเครือข่ายนั้นมีรูปแบบของการสื่อสารอยู่ ๕ รูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่ ๑) แบบลูกโซ่ ๒) แบบวงล้อ ๓) แบบวงกลม ๔) แบบทุกช่อง ๕) แบบตัววาย

ประเภทของเครือข่ายทางสังคม ว่า ในการดำเนินการที่จะพัฒนาชุมชน การใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมจะช่วยให้มองเห็นขอบเขตการทำงานที่กว้างไกลมากขึ้น เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเรียนรู้ของทุกฝ่ายโดยประเภทของเครือข่ายทางสังคมมี ๓ ประเภท คือ^{๕๓}

๑) เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง องค์กรเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นปัจจัยหลักในการทำกิจกรรมเป็นการดำเนินการรูปแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนของประเด็นปัญหา และการพัฒนาออกจากกัน ยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล องค์กร ชุมชน และเครือข่ายย่อย โครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์กร ชุมชน และเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น สามารถจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ได้หลายระดับ ตามพื้นที่ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การแบ่งองค์กร ชุมชน และเครือข่ายตามระบบการปกครองทางภาครัฐ ได้แก่ เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เครือข่ายภาคประชาคม อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคมจังหวัดน่าน เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่าย

^{๕๓} พระมหาสุทนต์ อากาศโร, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๖๒-๖๓.

สมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย เครือข่ายขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง และขององค์กรพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เป็นต้น หรือการแบ่งที่ตามแรงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำปิง เครือข่ายอ่าวปัตตานี เครือข่ายป่าเขาสูง เป็นต้น โดยมีกระบวนการทำงานทั้งในแนวตั้งและแนวนราบ มีการรวมศูนย์กิจกรรมเข้าสู่ศูนย์กลางในระดับพื้นที่ขนาดใหญ่ และอาจมีศูนย์ประสานย่อยในพื้นที่ขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดกิจกรรมและการสื่อสารระหว่างกัน

๒) เครือข่ายสังคมเชิงประเด็น ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ เป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กรโดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม ยาเสพติด สิทธิชุมชน การพัฒนาการศึกษา เป็นต้น และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นร่วมของประชาชนในหลายพื้นที่ และเป็นประเด็นในระดับนโยบาย ที่จะต้องมีการดำเนินการในเชิงกฎหมาย และการจัดการในลักษณะสหวิทยาการโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น สามารถจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนเครือข่าย ได้อย่างมากมายตามความสนใจที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการและใช้หลักของกิจกรรม หรือประเด็นที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนด เช่น เครือข่ายป่าชุมชนซึ่งเป็นเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้าน ที่ร่วมดำเนินการผลักดันพระราชบัญญัติป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเครือข่ายที่นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นเครือข่ายที่รวมองค์กรชุมชนที่ดำเนินการในเรื่องของการออมทรัพย์ของประชาชน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นเครือข่ายที่รวมกลุ่มของผู้ที่ต้องการให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคในมิติต่างๆ หรือเครือข่ายอื่นที่มีการตั้งชื่อตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เป็นต้น โดยมีโครงสร้างสัมพันธ์ทั้งในแนวตั้งและแนวนราบ และจะมีองค์กรแม่ข่าย หรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้นๆ เป็นผู้ให้การสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายย่อย ในระดับพื้นที่ซึ่งแต่ละเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ มีความเป็นอิสระในการที่จะดำเนินการกับประเด็นนั้นๆ กิจกรรมนั้นๆ ภายใต้ศักยภาพของตน

๓) องค์กรชุมชนและเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ องค์กรชุมชนและเครือข่ายที่เกิดขึ้นหรืออาศัยภารกิจ และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นแนวทางในการจัดการองค์กร และเครือข่าย โดยเป็นองค์กรและเครือข่ายที่เน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย หลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์อันนั้น โดยกลุ่มผลประโยชน์อาจให้การสนับสนุนในการจัดตั้งองค์กร และเครือข่ายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับภารกิจ และเป้าหมายหลักของกลุ่มผลประโยชน์ หรือหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งเครือข่ายในแต่ละภาคส่วนนั้น อาจมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายประเด็นกิจกรรมได้ ถ้าแต่ละฝ่ายเห็นความสำคัญในการรวมพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาในภาพรวม

๒.๔.๕ กระบวนการสร้างเครือข่าย

แนวทางในการสร้างเครือข่ายดังนี้^{๕๔}

๑) เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุมโดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจ เกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมหรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกันมอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุม ให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันรับผิดชอบการหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วม ดังกล่าว

๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจนโดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

๓) จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิกซึ่งต้องไม่อยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำ เครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิกและป้องกันการผูกขาดอำนาจ

๔) ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการเลือกกิจกรรม และวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

๕) เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วมเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

๖) ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่าย และผู้นำเครือข่าย ได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวางอาจมีชื่อเสียงและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่ายและอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

๗) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนอน แนวตั้งหรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันประสานงานการประชุม

๘) มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ความก้าวหน้า และความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ

^{๕๔}Starkey, Paul, **Networking for Development**, (IFRTD : The International Forum for Rural Transport and Development, ๑๙๙๗), p.๒๕.

๙) มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกน และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

๑๐) ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายคือการเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสมเอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด การสร้างเครือข่ายนั้น อาจจำแนกเป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนต่าง ๆ

๒.๔.๖ กระบวนการทำงานและวงจรชีวิตของเครือข่าย

กระบวนการจัดการเครือข่ายว่า มี ๔ ขั้นตอนตามวงจรชีวิตเครือข่าย ดังนี้

๑. ขั้นการตระหนักและการก่อตัวของเครือข่าย เป็นขั้น ตอนที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พลังกลุ่มและความเป็นเครือข่ายในการจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีวิธีการดังนี้

(๑) การศึกษาข้อมูลและสภาพการณ์ เป็นการศึกษาข้อมูล สภาพการณ์ ความพร้อมภายในกลุ่มของตนเองและข้อมูลของกลุ่มเครือข่ายอื่นรวมทั้งสภาวการณ์ทางสังคม ทำให้ทราบถึงกิจกรรมและบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการที่จะส่งเสริมหรือจัดการเครือข่าย

(๒) การสร้างศรัทธาและหาแนวร่วม เป็นการสร้างความเชื่อถือให้กับฝ่ายต่างๆเช่น ความเชื่อถือในเรื่องของข้อมูล บุคคล ความสำคัญของปัญหา สร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่เป็นผู้นำ

(๓) การสร้างความตระหนักหรือการเสนอให้เห็นประเด็นปัญหา

(๔) การแสวงหาข้อมูลทางเลือก การค้นหาความต้องการและการหาจุดร่วมในการพัฒนาเครือข่าย

(๕) การแสวงหาทางเลือกในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และการแสวงหาแกนนำเครือข่ายและ

(๖) การสร้างระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย

๒. ขั้นการสร้างพันธมิตรและการบริหารเครือข่าย เป็นขั้น ที่จะก่อเกิดความร่วมมือของความเป็นเครือข่าย และการบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย มีวิธีการจัดการดังนี้

(๑) การกำหนดวัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วม

(๒) การกำหนดบทบาท หน้าที่ และการวางผังเครือข่าย

(๓) การเสริมสร้างและพัฒนาผู้นำ

(๔) การจัดระบบการติดต่อสื่อสาร

(๕) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

(๖) การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

(๗) การส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์

๓. ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์ มีวิธีการดังนี้

(๑) การทบทวนและสรุปบทเรียน

(๒) การเสริมสร้างผู้นำและหน่วยนำของเครือข่าย

- (๓) การเสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะแลเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนความรู้
  - (๔) การขยายกิจกรรมและมนทัศน์
  - (๕) การสร้างความรู้ใหม่และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง
  - (๖) การเสริมสร้างวัฒนธรรมเครือข่ายเพื่อจัดการความขัดแย้ง
  - (๗) การเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและระบบการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม
๔. ขั้นการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง มีแนวทางดังนี้
- (๑) การจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
  - (๒) การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกของเครือข่าย
  - (๓) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีและความรู้ใหม่
  - (๔) การกำหนดและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
  - (๕) การบริหารจัดการข้อมูล ระบบสื่อสาร และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง
  - (๖) การให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาภายในเครือข่าย
  - (๗) การเสริมสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง^{๕๕}

สรุป จากแนวคิด ความหมาย หลักการ เกี่ยวกับทฤษฎีเครือข่าย สามารถนำมาใช้ในการทำวิจัยนี้ โดยนำมาวิเคราะห์หลักการทำงานเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วิเคราะห์ความสัมพันธ์เครือข่ายเชิงบูรณาการภารกิจเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา ในการประสานแนวร่วมในการทำงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ตระหนัก มีจิตสำนึก ดำเนินงานให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนเกิดเป็นเครือข่ายพลังมวลชน สร้างความสุขเกิดจากการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ บรรลุถึงความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมือง ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อเป็นฐานในการศึกษาดังนี้

วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว เพ็ญญา จันท์แดง และบุณิกา จันท์เกตุ ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรีกษาหารือกับการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาเทศบาลนครหาดใหญ่” ผลการวิจัยพบว่า ๑.ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรีกษาหารือของเทศบาล-นครหาดใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งการตกลงร่วมกันด้วยเหตุผลการสามารถเข้าถึงได้ การตัดสินใจที่เป็นข้อผูกมัด และการสนทนาถกเถียงอย่างต่อเนื่องที่ยังไม่มีความครอบคลุมสำหรับประชาชนเนื่องจากเหตุผลของสภาพความเป็นชุมชนเมือง ๒.วัฒนธรรมทาง

^{๕๕} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และสายชล ปัญญชิต, รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๔.

การเมืองแบบปรึกษาหารือกับ การกำหนดนโยบายสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างน้อยโดยส่วนใหญ่การ ดำเนินงานจะเป็นไปใน ลักษณะประธานชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในฐานะตัวแทนของชุมชนเนื่องจาก ทางเทศบาลยังไม่มี ผู้รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย ๓. ค้นพบประเด็นปัญหาออกเป็น ๖ ประเด็นหลัก คือ ๑. ปัญหาด้านการจราจร ๒. ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ ๓. ปัญหาอุทกภัย ๔. ปัญหาด้านความมั่นคง ๕. ปัญหาด้านโครงสร้างสาธารณูปโภค คุณภาพชีวิต สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม และ ๖. ปัญหาการตระหนักถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ปรึกษาหารือของประชาชน^{๕๖}

พงษ์เมธิ ไชยศรีหา ได้วิจัยเรื่อง” แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาธิปไตยของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยในเขต เทศบาลเมืองชุมแพ ด้าน หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชนอยู่ในระดับมากร้อยละ ๓๔.๑ ระดับ ปานกลาง ร้อยละ ๔๑.๕ และ ระดับน้อยร้อยละ ๒๔.๔ ด้านหลักเสรีภาพ ในระดับมากร้อยละ ๓๐.๘ ระดับปานกลางร้อยละ ๕๐.๙ และระดับน้อยร้อยละ ๑๘.๓ ด้านหลักความเสมอภาค ร้อยละ ๓๕.๙ ระดับปานกลางร้อยละ ๔๔.๘ และระดับน้อยร้อยละ ๑๙.๓ ด้านหลักกฎหมาย ร้อยละ ๔๑.๙ ระดับปานกลางร้อยละ ๓๖.๙ และ ระดับน้อยร้อยละ ๒๑.๒ ด้านหลักเสียงข้าง มาก ร้อยละ ๕๓.๕ ระดับปานกลางร้อยละ ๓๐.๕ และ ระดับน้อยร้อยละ ๑๖.๐ ๒. ทิศนคติของประชาชนที่มีต่อปัจจัยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาธิปไตยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณา เป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ สถาบันทางการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๖๒$) รองลงมาเป็น สถาบันทางการเมือง ($X = ๔.๕๔$) สถาบัน ครอบครัว ($X = ๔.๕๓$) สื่อสารมวลชน ($X = ๔.๔๕$) และด้านศาสนา ($X = ๔.๔๒$) ตามลำดับ ๓. ปัจจัยการกลมกลืนเกลารวมทางการเมือง ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาธิปไตยของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่นอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางการเมือง ส่วน ปัจจัยด้านศาสนาและสื่อสารมวลชนไม่ส่งผลแต่อย่างใด ๔. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตย ได้แก่ ความร่วมมือ ร่วมใจกันระหว่างสถาบัน ครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางการเมือง ที่จะ ร่วมกันอบรมกล่อมเกลารวมทางการเมือง ให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้รับรู้และเข้าใจถึงหลักการ ประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยเริ่มจากสถาบัน ครอบครัวเอาใจใส่ดูแลอบรมบุตรหลานของตนให้มีอุปนิสัยเอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบ ประชาธิปไตย จากนั้นสถาบันทาง การศึกษาทำหน้าที่ในการถ่ายทอดหลักการทฤษฎีที่ถูกต้องทั้งใน ระบบห้องเรียนและกิจกรรมภายในโรงเรียน และสุดท้ายสถาบันทางการเมืองทำหน้าที่ทั้งในการให้ ความรู้และเปิดช่องทางให้ประชาชนได้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางสถาบันทางการเมืองในแต่ละ

^{๕๖}วิศรุตดา ทองแกมแก้ว, เพ็ญนภา จันทร์แดง, และบุณิกา จันทร์เกตุ, “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรึกษาหารือกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อพัฒนาเทศบาลนครหาดใหญ่”, วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : หน้า ๑-๑๖

ประเภทดำเนินการ ทั้งนี้หากทั้งสามสถาบันดำเนินการได้ครบถ้วน การพัฒนาประชาธิปไตยภายในชุมชนก็จะเป็นไปได้โดยง่าย^{๕๗}

ชาญชัย ฮวดศรี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำ ชุมชนและพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ๒. แนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีส่วนเสริมให้การเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับการเป็นผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสาราณียธรรม ๖, หลักอภิปรายธรรม ๗, หลักอธิปไตย ๓, หลักอคติ ๔ และหลักธรรม คัมภีร์โลก ๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน คือการใช้หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมือง ดังนี้ ๑) การเลือกตั้งใช้หลักหลักอคติ ๔ และธรรมคัมภีร์โลก ๒) การรณรงค์หาเสียงใช้หลักอธิปไตย ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองใช้หลักหลักสาราณียธรรม ๖) และบทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายใช้หลักอภิปรายธรรม ๗^{๕๘}

อิสมาแอล เบญจอิบรอฮีม และธนาสฤกษ์ สตะเวทิน ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนต่อการสร้าง กระบวนการทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาความมั่นคงเพื่อความสงบสุข และสันติในพื้นที่ได้ อย่างมีนัยสำคัญ ประกอบด้วย ด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณสุข ด้านการพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม ด้านการพัฒนาระบบการศึกษา ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนา การค้าและการลงทุน ด้านการพัฒนาสังคมจิตวิทยา และด้านการพัฒนาการเมืองตามลำดับ ทั้งนี้การที่ภาครัฐได้ดำเนินยุทธศาสตร์สนองรับแนวทางตามพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ได้สร้างความเชื่อมั่นต่อพี่น้อง ประชาชนในพื้นที่ในขณะเดียวกันประชาชนในพื้นที่ก็มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความมั่นคง ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความไม่

^{๕๗}พงษ์เมธี ไชยศรีหา, “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๒๔๓-๒๖๒.

^{๕๘}ชาญชัย ฮวดศรี, “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น , การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ณ หอประชุมที่ปึงกรัสมิโชติ ชั้น ๓ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ : ๑๑๗-๑๒๗

สงบ สามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องตามทิศทางที่ควรจะเป็น ดังนั้น ภาครัฐจึงควรผลักดันการเสริมสร้างกระบวนการทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกมิติ^{๕๙}

จำลอง พรหมสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช ๒๕๕๒-๒๕๕๓” ผลการวิจัยพบว่า ๑. บริบททางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช ๒๕๕๑-๒๕๕๓ มาก ทั้งนี้เนื่องจากบริบททางการเมืองอันได้แก่รัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทสำคัญเป็น ผู้เล่นไม่ใช่ผู้ดูตามแนวคิดของการเมืองแนวใหม่หรือการเมืองภาคประชาชนประกอบกับชนชั้น กลางในช่วงที่ทำการศึกษามีความกระตือรือร้นและมีจิตสำนึกทางการเมืองมาก ขณะเดียวกัน ไม่ต้องการเห็นรัฐบาลมีพฤติกรรมการคอร์รัปชั่นเชิงนโยบายและการขัดกันของผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง ๒. บริบททางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ค่อนข้างมากเนื่องจากบริบทสังคมไทยระยะหลังสังคมพหุนิยม และพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลทำให้ชนชั้นกลาง สนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีการรวมกลุ่มเป็นแนวร่วมกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ เป็นต้น ๓. บริบททางเศรษฐกิจมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลค่อนข้างน้อย เพราะตัวแบบของ Lipset ที่นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยใช้ไม่ได้กับประเทศในเอเชียรวมทั้งไทย^{๖๐}

นิติธร กล่าคุ้ม และ เชี่ยวชาญ อาศุวัฒนกุล ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา” ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา นอกจากนี้ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การอบรมกลุ่มเอกลาทางการเมือง และสาขาวิชาที่ศึกษา^{๖๑}

^{๕๙} อีสมาแอล เบญจอิบรอฮีม และ ธนาสฤกษ์ สตะเวทิน, “วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย” วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๗๙-๙๐

^{๖๐} จำลอง พรหมสวัสดิ์, “พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑลช่วงพุทธศักราช ๒๕๕๒-๒๕๕๓”, *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง*, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยสื่อสารการเมืองมหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๔).

^{๖๑} นิติธร กล่าคุ้ม และ เชี่ยวชาญ อาศุวัฒนกุล, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา”, *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๒๕-๑๓๐.

สมปอง รักษาธรรม ได้วิจัยเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๒ : ศึกษากรณีเปรียบเทียบนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ๕ จังหวัดภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ประการแรก ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในภาคใต้โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง และความตื่นตัวทางการเมืองด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังผลการศึกษา การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในภาคใต้ ประการที่สอง จากการทดสอบสมมติฐานเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ๑) ความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์กับตัวแปรการวิจัยในเชิงบวก ในระดับสูงโดยทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .๐๐๑ และ ๒) ความตื่นตัวทางการเมืองด้านพฤติกรรมทางการเมือง พบว่าทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง โดย (๒) ทุกปัจจัยมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .๐๐๑ นอกจากนี้จากการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรสำคัญ ในการวิจัย พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์ความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ ความเข้าใจ มีจำนวน ๕ ตัวจากทั้งหมด ๗ ตัวโดยมีลำดับในการพยากรณ์ดังนี้ ๑) อาตมันของ บุคคล ๒) อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ๓) สถาบันการศึกษา ๔) สถาบันทางการเมือง และ ๕) สถาบันสื่อมวลชนส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์ความตื่นตัวทางการเมืองด้าน พฤติกรรมทางการเมือง มีจำนวน ๔ ตัวจากทั้งหมด ๗ ตัวโดยปัจจัยในการพยากรณ์ตามลำดับ ขนาดอิทธิพล ได้แก่ ๑) กลุ่มเพื่อน ๒) อาตมันของบุคคล ๓) สถาบันครอบครัว และ ๔) สถาบันทางการเมือง ประการที่สาม จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ของความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในภาคใต้ โดยปัจจัยต่อไปนี้ไม่มีผลต่อความตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ด้านเพศ ศาสนา อาชีพบิดา-มารดา (ผู้ปกครอง) ภูมิภาคเดิม ทำเลที่อยู่อาศัย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ด้านอายุ สาขาวิชาที่ศึกษา ชั้นปีที่ศึกษารายได้ บิดา-มารดา (ผู้ปกครอง) และสถาบันที่มีที่ตั้งของสถานศึกษา โดยเฉพาะปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา แตกต่างกัน มีความตื่นตัวทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับสูงทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านพฤติกรรมทางการเมืองและภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .๐๐๐ ($p < .๐๐๑$) ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในภาคใต้ พบว่า มีความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจด้านพฤติกรรมทางการเมืองและภาพรวมในทุกปัจจัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .๐๐๐ ($p < .๐๐๑$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานว่าความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา ๕ จังหวัดภาคใต้มีความแตกต่างกัน^{๒๒}

คัมภีร์ พลการ และอรนันท์ กลันทปุระ ได้วิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์และวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้บริหารระดับตำบลและหมู่บ้านจังหวัดตรัง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับอัตลักษณ์ของผู้บริหาร

^{๒๒}สมปอง รักษาธรรม, “ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๒ : ศึกษากรณีเปรียบเทียบนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ๕ จังหวัดภาคใต้”, **ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง**, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒).

ระดับตำบลและหมู่บ้าน จังหวัดตั้งอยู่ในระดับปานกลาง และระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบปรากฏว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ในระดับตำบลและหมู่บ้าน จังหวัดตั้งในบริบทของเพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์การทำงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนผู้นำระดับตำบล และหมู่บ้าน จังหวัดตั้งที่มีอำเภอที่อาศัยอยู่ ศาสนา สถานภาพรายได้ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของคนใต้และวัฒนธรรมทางการเมือง พบว่าที่ระดับนัยสำคัญ.๐๑ อัตลักษณ์ของคนใต้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับน้อย ซึ่งหมายความว่า ผู้นำระดับตำบลและหมู่บ้าน จังหวัดตั้งที่มีอัตลักษณ์ความเป็น “คนใต้” ระดับสูงมากขึ้นเท่าไร ก็จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นเท่านั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้นำระดับตำบลและหมู่บ้าน จังหวัดตั้งมีความคิดทางการเมืองในลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าอำนาจนิยม^{๖๓}

เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า ด้านลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นจะเป็นไปในรูปแบบของการพูดคุยเรื่องการเมือง แต่ที่เป็นหลักคือการไปเลือกตั้งโดยส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ด้านลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่วัยรุ่นพึงประสงค์ ได้แก่ ๑) ต้องการพื้นที่เพื่อใช้ในการแสดงออกทางการเมือง ๒) การเลือกตั้ง ๓) มีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น ได้แก่ ๑) ครอบคลุมปลูกฝังจิตสำนึกการเมือง ๒) โรงเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง ๓) ชุมชน ต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้นมา ๔) ศาสนาต้องปลูกฝังเรื่องความดีหรือสิ่งที่ควรประพฤติ ๕) หน่วยงานทางการปกครองมีส่วนร่วมสำคัญ เพราะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น ได้แก่ ๑) การศึกษา ที่ยังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ห่างไกล ๒) วัยรุ่นติดยาเสพติดจนท้าวหนึ่งเฉยเรื่องบ้านเมือง ๓) สภาพเศรษฐกิจรอบครัว รายได้ไม่พอเลี้ยงชีพทำให้วัยรุ่นสนใจแต่เรื่องปากท้องและทำงาน ๔) การพนันฟุตบอลแพร่หลาย ๕) เกรงกลัวอันตราย จนไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆทางการเมือง เพราะกลัวจะตกเป็นเป้าหมายของฝ่ายตรงข้าม^{๖๔}

ปรมต วรณบวร สุรพล สุษะพรหม และบุษกร วัฒนบุตร ได้วิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น มีลักษณะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมโดยยึดมั่น

^{๖๓} คัมภีร์ พลการและอรนันท กัลลหปุระ, “อัตลักษณ์และวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ในระดับตำบลและหมู่บ้านจังหวัดตั้ง”, วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับบัณฑิตศึกษา, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๑๖๕-๑๗๔.

^{๖๔} เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ, “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๒๑๗-๒๒๕.

และเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพสิทธิของกันและกัน เท่าเทียมกัน กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ให้เวลากับกิจกรรมทางการเมืองคำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ มีน้ำใจ เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์พึ่งตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในตนเอง ๒. หลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยการยึดมั่นในหลักพุทธธรรม คือ หลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อ พบว่า (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จัก หน้าที่ พบว่าได้รับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยมีการยึดถือคำสั่งสอนของศาสนามาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีการสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และรู้จักลำดับความคิด ไตร่ตรอง ปัญหาที่หน้าที่ของตนเองเข้าใจตระหนักในหน้าที่ของตนเอง ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย พบว่าได้มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีเป้าหมายในทางความดีงามเพื่อเป็นคนที่มิมีเหตุผล และรู้ว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง และมีการยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น ข้อที่ (๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตนเป็นใคร พบว่าได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม ข้อที่ (๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีพบว่าได้ มีการรู้จักถึงความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต พึ่งตนเอง อยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงตนบนสัมมาชีพและวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองได้ ข้อที่ (๕) การรู้จัก กาลเวลาอันเหมาะสมพบว่าได้ใช้ดุลยพินิจในการใช้เวลาให้เหมาะสมระหว่างประชาธิปไตยกับพุทธ ศาสนาที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงกันหลายมิติ รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลาในการ เอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ข้อที่ (๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม พบว่าได้ ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม รู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชนและข้อที่ (๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่นพบว่าได้มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจพื้นเพ ใจคอ เข้าใจอารมณ์ของคนในชุมชนมีการยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่นเรียนรู้การการดำเนินชีวิตร่วมกัน ๓) แนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการ ยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา พบว่า ประชาชนได้ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการใช้ วิธีชีวิตเป็นทุนทางสังคม อยู่แล้ว การส่งเสริมประชาธิปไตยมีพื้นฐานจากการยึดถือปฏิบัติเป็นหลัก พระพุทธศาสนาให้เป็นจริงก่อน หลังจากนั้นอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว โรงเรียน วัดและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ในการปลูกฝัง การอบรม การส่งเสริม การจัด กิจกรรม และการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ ถูกต้องและเหมาะสมในท้องถิ่น

และมีความรู้หลักพุทธธรรมให้เข้าใจและปฏิบัติได้จริง เกิดชุมชน แห่งการเรียนรู้การเมืองกับหลักพุทธธรรม^{๖๕}

ต่อสกุล พุทธพักตร์ ได้วิจัยเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในคติเห็นแก่เครือข่ายกับประสิทธิผลของการทำหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเมืองท้องถิ่นที่มีระบบอุปถัมภ์ในคติเห็นแก่เครือข่ายในพื้นที่การศึกษา คือ ระบบการเมืองท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในกลุ่มครอบครัวและเครือข่ายโดยสายเลือดของกลุ่มนัการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างคงทนถาวรและทำให้การเมืองท้องถิ่นมีโครงสร้างอำนาจในลักษณะทฤษฎีขั้นขึ้นนำ อำนาจอันเกิดจากสิทธิอำนาจตามประเพณีดั้งเดิม ประกอบกับอำนาจจากบารมี นำสู่อำนาจในทางกฎหมาย อยู่ที่กลุ่มคนกลุ่มเดียวที่อยู่เหนือของยอดพีระมิดระบบการเมือง ภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าและวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นแบบปรึกษาหารือของคนในพื้นที่^{๖๖}

พรากร วรศีลเกียรติ ได้วิจัยเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าในระยะเริ่มแรกของการปกครองท้องถิ่นนั้น ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งตั้งและผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจ หลังจากมีการพัฒนาการจัดการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง ทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ระบบอุปถัมภ์จึงได้ขยายความสัมพันธ์ออกไปอีก ๓ ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกในกลุ่ม (สมาชิกสภาเทศบาล) และประชาชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน นักการเมืองท้องถิ่นได้ผลประโยชน์ทางการเมืองจากผู้ใต้อุปถัมภ์ อาทิ การเป็นหัวหน้าคณะและฐานคะแนนเสียง ในขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์มักเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่นเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสรุปได้ว่า นักการเมืองท้องถิ่นสามารถใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อค้ำจุนอำนาจทางการเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะกลุ่มของผู้ใต้อุปถัมภ์มีความต้องการได้รับความช่วยเหลืออยู่เสมอซึ่งจะกลายเป็นความรู้สึกเป็นบุญคุณต่อกันที่ต้องตอบแทนกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น ในทางบวก คือทำให้การบริหารงานไม่มีแรงกดดันมาก และมีประชาชนดูแลและร่วมมือ แต่ในทางลบนั้น จะทำให้เกิดการยึดตัวบุคคลมากกว่านโยบาย ทั้งนี้ ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นยังมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ต่อไป แต่

^{๖๕} ปรมต วรรณบวร สุรพล สุขะพรหม และบุษกร วัฒนบุตร, “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น”, วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๘๕-๑๐๐.

^{๖๖} ต่อสกุล พุทธพักตร์, “ระบบอุปถัมภ์ในคติเห็นแก่เครือข่ายกับประสิทธิผลของการทำหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๒).

นักการเมืองท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความสามารถแบบมืออาชีพ และมีคุณงามความดีมากเพียงพอ เพราะประชาชนมีความตื่นตัวและเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมากยิ่งขึ้น^{๖๗}

ฉัตรชัย สุระภา ได้ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ว่าความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ในการเมืองท้องถิ่นมีด้วยกัน ๒ รูปแบบ คือ หนึ่ง ในเชิงการตลาด ที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินต่าง ๆ กับคะแนนเสียงและความนิยมของประชาชนได้ และสอง ในเชิงรัฐศาสตร์ ที่ให้การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยการบริการส่วนตัวหรืองานสาธารณะและการจัดสรรทรัพยากรทางการเมืองตามอำนาจหน้าที่ เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียงหรือพันธสัญญาที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการอันเป็นการตอบแทนบุญคุณที่มีต่อกัน การสร้างเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่นเกิดจากการอาศัยอำนาจหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นของผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกสภา ผ่านความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ พรรคพวกและผู้ร่วมงาน และยังมีการสร้างเครือข่ายทางการเมืองของกำนันและนักการเมืองท้องถิ่นด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ พรรคพวก และกลุ่มความสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ซึ่งความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ประกอบกับเงินทุนของนักการเมืองท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการชนะเลิศ^{๖๘}

ศิริรัตน์ ธรรมใจ ได้วิจัยเรื่อง การรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ มี ๖ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ปัจจัยด้านกฎหมาย การไม่ได้กำหนดวาระตำแหน่งเอื้อประโยชน์ให้กับผู้นำท้องถิ่นสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ๒) ปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งด้านการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ลักษณะนิสัย อายุ และชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของแต่ละบุคคล ๓) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของเครือญาติในพื้นที่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุน หาเสียง หรือกระจายข่าวสารของผู้นำท้องถิ่น ๔) ปัจจัยด้านการเมือง ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะวางตัวเป็นกลางไม่แสดงความสัมพันธ์ทางการเมืองกับพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ประชาชนรับรู้แต่จะมีสายสัมพันธ์กับการเมืองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง ๕) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ๖) ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจภาพพจน์ของผู้สมัครคู่แข่ง ปัจจัยด้านเงินทุน มีผลทำให้ประชาชนไว้วางใจผู้นำท้องถิ่นและสนับสนุนผู้นำท้องถิ่นท้องถิ่นในขณะดำรงตำแหน่งได้^{๖๙}

^{๖๗} พรางกูร วงศ์สื่อเกียรติ, “ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาลนครเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙).

^{๖๘} ฉัตรชัย สุระภา, “ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓).

^{๖๙} ศิริรัตน์ ธรรมใจ, “การรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๓).

สรุปได้ว่า จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็น ความคิด, อุดมการณ์, ความเชื่อ สภาพปัจจุบันประเทศไทยมีระบบการเมืองและโครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่เข้มแข็ง การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ได้เจริญขึ้นในสังคมไทย และระบอบประชาธิปไตยได้หยุดชะงักลงนั้นมีสาเหตุมาจากการความขัดแย้งทางการเมือง มีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายเกิดการแตกแยกทางความคิดในหมู่ประชาชน รวมทั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ในระบบการเมืองของประเทศไทย ความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ระบบการเมืองของไทยก็ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ก้าวหน้า โดยเฉพาะสาเหตุที่มาจากวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่เป็นที่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์วัฒนธรรมทางการเมืองจะมีเอกลักษณ์หรือมีลักษณะเฉพาะในสังคมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีเสถียรภาพ และประสิทธิผลของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบการเมืองแบบหนึ่งแบบใด จะดำรงอยู่ได้จะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะมีผลต่อโครงสร้าง และพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

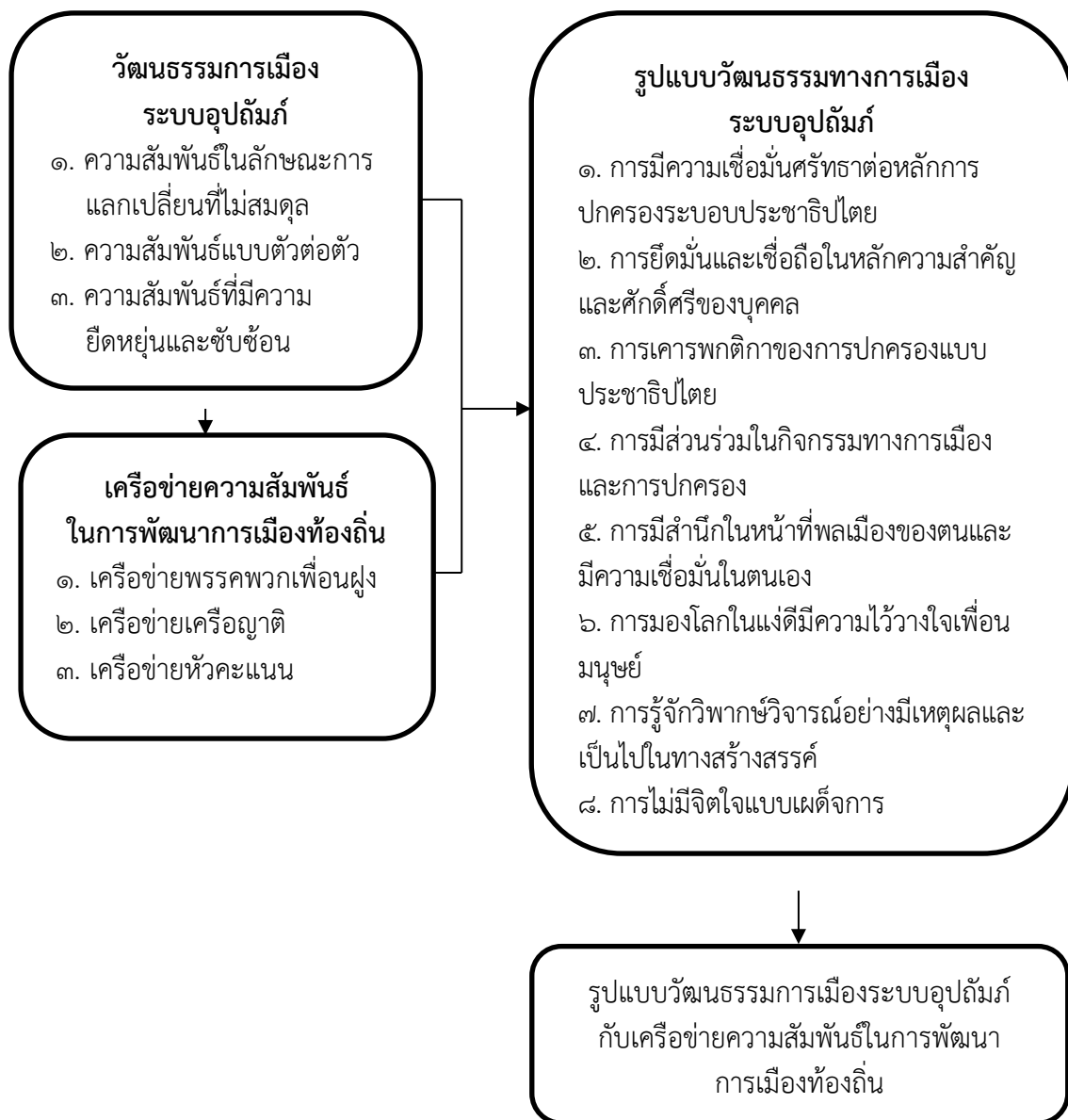
กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการ และวิธีการศึกษาวิจัย โดยนำแนวคิดของ แนวคิดของ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม^{๗๐} ที่ว่าด้วยวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ ด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน แนวคิดของ ศิราพร ฐิตะฐาน^{๗๑}ที่ว่าด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ๑. เครือข่ายพรรคพวกเพื่อนฝูง ๒. เครือข่ายเครือญาติ ๓. เครือข่ายห้วคณะแน และแนวคิดของทินพันธ์ นาคะตะ^{๗๒} ที่ว่าด้วยรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นได้แก่ ๑. การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒. การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ๓. การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ๕. การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๖.

^{๗๐}สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : มาดลองคุณซีเอสซี, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔-๓๖.

^{๗๑}ศิราพร ฐิตะฐาน, ระบบครอบครัวและเครือญาติในสังคมไทยในสังคมและวัฒนธรรมไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๒๑๙

^{๗๒}ทินพันธ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทยวัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖-๑๘.

การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ๗. การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ ๘. การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาเมืองท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา คณะผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ แผนดำเนินการวิจัย
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทำการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยกำหนดใช้รูปแบบการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาจากงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษาในภาพรวมวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาเมืองท้องถิ่น ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่ได้มีผู้ศึกษาและรวบรวมไว้ทั้งเอกสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis)

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นการวิจัยวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาเมืองท้องถิ่น

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๒ เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๕ คน

รวมจำนวน ๑๘ คน

กลุ่มที่ ๑ นักการเมืองท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นายจำเริญ เป้ากระโทก	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา
๒	นางสุวิมล อุดมตัน	สมาชิกสภา อบต.หมู่ ๑
๓	นายหอม ชื่นกระโทก	สมาชิกสภา อบต.หมู่ ๙

กลุ่มที่ ๒ เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๔	นางสุดาวรรณ สมรูป	หัวหน้าฝ่ายพัสดุและทรัพย์สิน
๕	นางสาวสกุลตลา ศาสนนันท์	นักพัฒนาชุมชน ชำนาญการ
๖	น.ส.ณัฐมณต์ สมบูรณ์พูนสิน	หัวหน้าฝ่ายวิเคราะห์นโยบายและแผน

กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๗	ผศ.ดร.พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
๘	ดร.ชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนผู้นำชุมชน

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๙	นายพิสิทธิ์ เนื่องกระโทก	ผู้นำหมู่ที่ ๖
๑๐	น.ส.วิมภาวิภา น้อยทะเล	ผู้นำหมู่ที่ ๗
๑๑	นายชื่น ป้อมทะเล	ผู้นำหมู่ที่ ๘
๑๒	นายจำลอง มหิงษาเดช	ผู้นำหมู่ที่ ๙
๑๓	นายปรีชา แซ่เล่า	ผู้นำหมู่ที่ ๑๐

กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนภาคประชาชน

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑๔	นางมะลิ เพชรทะเล	ตัวแทนภาคประชาชน
๑๕	นายทวีชัย กุดกระโทก	ตัวแทนภาคประชาชน
๑๖	นายพวง เขียวหมื่นไวย	ตัวแทนภาคประชาชน
๑๗	นายประภาส เสือทะเล	ตัวแทนภาคประชาชน
๑๘	นายเสกสรรค์ หลงทะเล	ตัวแทนภาคประชาชน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิจกรรมโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล และภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเข้าร่วมโครงการพัฒนา ส่วนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาประเด็นวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๑) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยใช้แนวการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

(๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(๒) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๒) การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

(๑) นำแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่พบทวนไวกมาพิจารณาสร้างแบบสัมภาษณ์

(๒) นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมากำหนดกรอบวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างเครื่องมือและประเด็นคำถามเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ

(๓) สร้างเครื่องมือและเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน ๓ ท่าน คือ

๑. พระครูปลัดนิเวศ ชินวโร, ดร. อาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

๒. รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล อาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

(๔) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูล

(๕) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ในจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ จัดทำแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Schedule) เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๘ คน โดยคณะผู้วิจัยใช้การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกันที่ตอบแบบสอบถามก็ได้ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจาก ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน ๓ คน กลุ่มที่ ๒ เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน ๓ คน กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๒ คน กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คนจากนั้นติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์

(๒) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมแบบสัมภาษณ์ และศึกษาข้อคำถามในแบบเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตลอดจนเตรียมเครื่องมือช่วยสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จากการสัมภาษณ์

(๓) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ในการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์และที่บันทึกเสียงไว้คณะผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและเพื่อชุมชนของผู้ให้ข้อมูล

๒) การสังเกตกิจกรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแง่มุมของการให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตฉบับที่ก ในขณะเดียวกันจะมีการลงรายการ (list) รวมทั้งการสอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ที่	แผนดำเนินการวิจัย	ระยะเวลา (เดือน)							หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	
๑๑	รวบรวมผลการวิจัย ซึ่งสามารถฉายภาพรวมของโครงการวิจัย และประสานงานกับจังหวัด กลุ่มจังหวัด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการสร้างแผนยุทธศาสตร์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน							→	

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยคณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)^๑ คือ ต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (Theory Triangulation) ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) และต่างแหล่งข้อมูล (Data Sources Triangulation) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าหากมีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าคณะผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านคณะผู้วิจัย โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยคณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และในส่วนของนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและสรุปนำเสนอผลการวิจัยตาม

^๑ ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ, พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาคารพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๑.

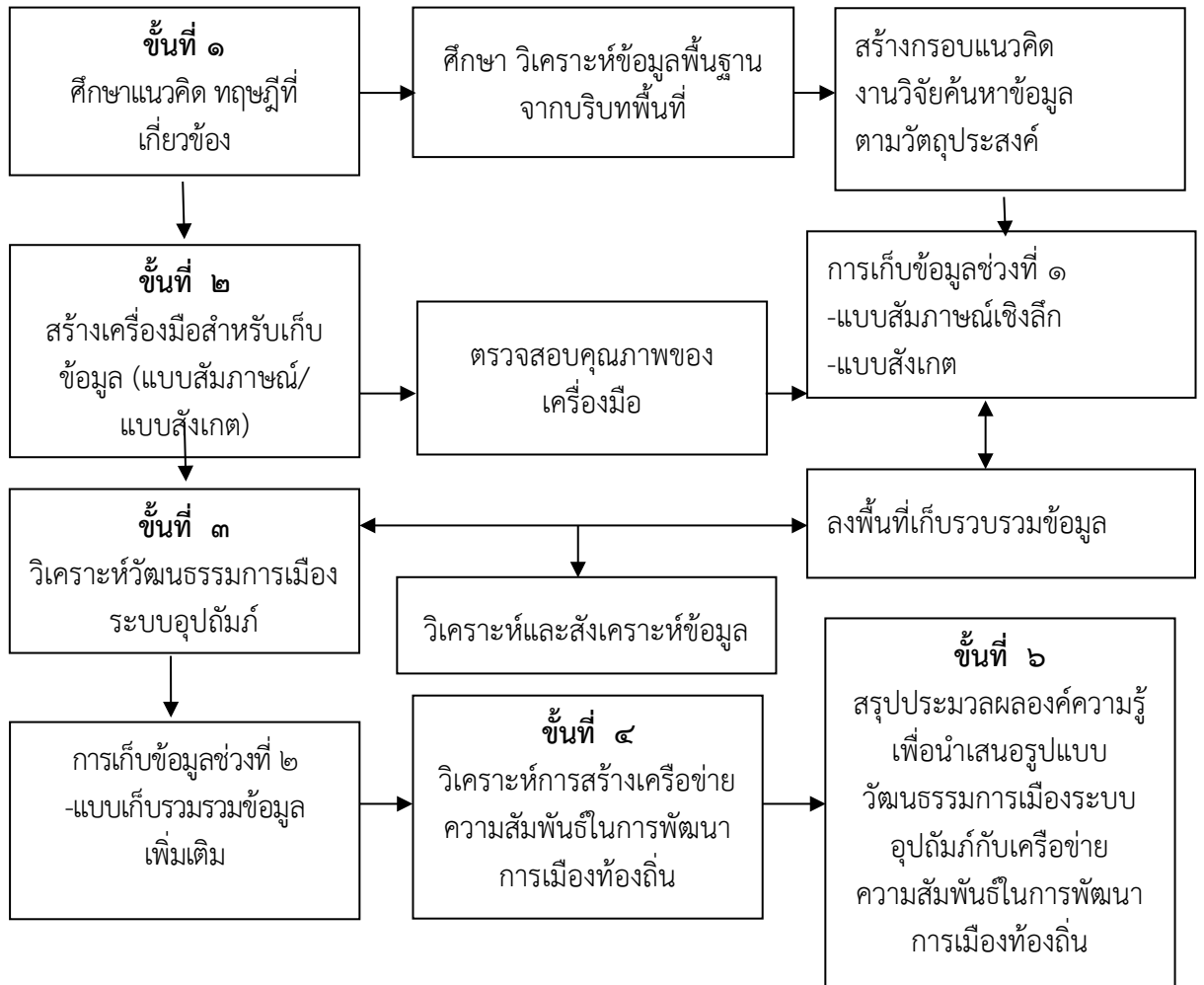
วัตถุประสงค์การวิจัย หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลจึงดำเนินการไปพร้อมกัน

๓.๖.๒ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอันเป็นจริยธรรมในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ และผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์จะตอบสัมภาษณ์หรือปฏิเสธก็ได้ และระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถยกเลิกหรือไม่ตอบคำถามโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ ในกรณีที่ไม่ต้องการเปิดเผย หรือมีประเด็นที่ไม่ควรเปิดเผย และจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลใดเป็นของใคร โดยจะทำการลงรหัสผู้ให้ข้อมูลแทนการระบุบุคคลและทำการลงรหัสในการนำเสนอข้อมูลแทนการระบุชื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูล

๓.๗ สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเกิดจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่จะทำการศึกษาวิจัย และมีการลงภาคสนามเบื้องต้นเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัย มีการศึกษาจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และเข้าไปศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือ เพื่อเลือกเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ตรงและเป็นจริงได้ในการศึกษาวิจัย จากการได้ลงพื้นที่เบื้องต้นทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมการเมือง ระบบอุปถัมภ์ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นที่ จึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ต่อไปดังแผนภาพที่ ๓.๑ นี้

แผนภาพที่ ๓.๑ แผนผังแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น” ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่กรณีศึกษา

๔.๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

๔.๓ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

๔.๔ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่กรณีศึกษา

๔.๑.๑ ความเป็นมา^๑

เดิมตำบลหนองบัวศาลา อยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลหัวทะเล อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในขณะนั้นมีหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น ๑๗ หมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้แยกออกมาตั้งเป็น “ตำบลหนองบัวศาลา” และมีหมู่บ้านในความรับผิดชอบ จำนวน ๘ หมู่บ้าน จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงได้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ปัจจุบันมีหมู่บ้านทั้งสิ้น ๑๐ หมู่บ้าน

๔.๑.๒ สภาพทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป

๑. มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการท้องถิ่น มีอำนาจในการนิติกรรมและสัญญาทางกฎหมาย
ได้เอง

๒. คณะกรรมการและผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนเกือบทั้งหมด

๓. อำนาจอิสระของผู้บริหาร มีขอบเขตหน้าที่ และมีกิจกรรมมากขึ้นจากเดิม

๔. อำนาจทางการคลังองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจกเก็บภาษีได้เหมือนกับหน่วย
การปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่น

^๑องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา, แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) เพิ่มเติม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖, (นครราชสีมา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา, ๒๕๖๖), หน้า ๓-๗.

รายละเอียด

๑. ที่ตั้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองบัวศาลา โดยอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองนครราชสีมา ประมาณ ๘ กิโลเมตร

๒. เนื้อที่ ๓๒,๔๓๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๐,๒๗๒ ไร่

๓. แนวเขตตำบล ทิศเหนือ- ตำบลหัวทะเล , ทิศตะวันออก-ตำบลหนองระเวียง ทิศใต้ – ตำบลหนองบัวศาลา อ.โชคชัย , ทิศตะวันตก -ตำบลโพธิ์กลาง

๔. ลักษณะภูมิประเทศ สภาพทั่วไปจะเป็นที่ราบ มีความลาดเอียงจากตอนใต้ไปทางตอนเหนือของตำบลเล็กน้อย โดยมีเนินเขาทางตอนใต้ต่อเนื่องตำบลหนองบัวศาลา อำเภอโชคชัย

๕. ลักษณะภูมิอากาศ ฤดูหนาวจะแห้งแล้งและมีฝุ่นละอองมาก, ฤดูร้อนจะร้อนมากในเดือนเมษายนของทุกปี, ฤดูจะเริ่มต้นในเดือนพฤษภาคม

๖. การปกครอง แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน

๗. ประชากร องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา มีประชากรทั้งหมด ๑๘,๐๖๒ คน ประชากรชาย ๘,๗๑๓ คน ประชากรหญิง ๙,๓๔๙ คน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๙,๘๐๒ ครัวเรือน มีความหนาแน่นประชากร ๔๓๑.๐๗ คน/ตร.กม.

๘. สภาพทางสังคม มีสถานการศึกษา สถาบันและองค์กรทางศาสนา ศูนย์สาธารณสุข ศูนย์ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินครบถ้วน

๙. การบริการพื้นฐาน การคมนาคมติดต่อสะดวก มีไฟฟ้า โทรศัพท์ และแหล่งน้ำที่จำเป็น

๑๐. จุดเด่นของพื้นที่พื้นที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมและธุรกิจประเภทต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเขตอุตสาหกรรม ทำให้ต้องเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก

๔.๑.๓ สภาพทางสังคม

๑) อาชญากรรม

มีปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ เช่น ทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ เป็นต้น

มีสถานีตำรวจชุมชนตำบลหนองบัวศาลา จำนวน ๑ แห่ง

๒) ยาเสพติด

มีการแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน มีกลุ่มผู้ค้า ผู้เสพกระจายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลามีศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา

๓) การสังคมสงเคราะห์

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ดำเนินการด้านสังคมสงเคราะห์ และจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ รับลงทะเบียนและประสานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดประสานการรับบัตรผู้พิการ นอกจากนี้ยังมีศูนย์รับเรื่องและช่วยเหลือด้านการสังคมสงเคราะห์ เช่น ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลหนองบัวศาลา, ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลหนองบัวศาลา (ศพค.), ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองบัวศาลา (ศพอส.), ศูนย์ช่วยเหลือประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๑ การสังคมสงเคราะห์

ประเภท	จำนวน
ผู้สูงอายุ	๒,๒๓๔
ผู้พิการ	๓๘๔
ผู้ป่วยเอดส์	๑๓

๔) ระบบบริการพื้นฐาน

๑. การคมนาคมขนส่ง

มีถนนสายหลักที่ใช้เดินทางไปมาระหว่างตำบล อำเภอ และจังหวัด

ถนนทางหลวงแผ่นดิน

๑) ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๒๒๔ (ราชสีมา - โขกชัย) ใช้เดินทางออกไปยังอำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา และเดินทางออกไปยังอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

๒) ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๒๔๐ หรือถนนวงแหวนรอบนอกเมืองนครราชสีมา ใช้เดินทางออกไปยังถนนถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๓๐๔ (ปักธงชัย - กบินทร์บุรี)

๓) ถนนเลียบเมืองนครราชสีมา (ด้านตะวันออก) หรือ ทางหลวงชนบท นม.๑๑๑๑ [ถนนสาย ฉ. ผังเมืองรวมนครราชสีมา] ใช้เดินทางออกไปยังทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๒ ถนนมิตรภาพ ไปจังหวัดขอนแก่น

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ยังมีถนนทางหลวงท้องถิ่น หรือถนนในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา อีกเป็นจำนวนมากที่ใช้สัญจรไปมาภายในตำบลประมาณกว่า ๑๖๐ สาย ส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และมีถนนลาดยางแอสฟัลท์ติกเป็นบางส่วน แยกเป็น

- ถนนลาดยาง จำนวน ๒๓ สาย
- ถนนคอนกรีต จำนวน ๑๔๓ สาย
- สะพานคอนกรีต จำนวน ๑ แห่ง

นอกจากนี้ ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ยังมีสะพานลอย จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ สะพานลอยถนนราชสีมา - โขกชัย หมายเลข ๒๒๔ บริเวณหน้าเขตอุตสาหกรรมสุรนารี และบริเวณหน้าโรงเรียนบ้านหนองตะลุมพุก

๒. ไฟฟ้า

หน่วยงานเจ้าของไฟฟ้าคือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาหัวทะเล และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาโขกชัย ประชาชนภายในตำบลได้รับบริการไฟฟ้าอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

๓. การประปา

ระบบประปาประจำหมู่บ้าน จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน เป็นระบบประปาแบบบาดาล

ระบบประปาส่วนภูมิภาค จากการประปาส่วนภูมิภาค สาขานครราชสีมา

๔. โทรศัพท์

การให้บริการโทรศัพท์ประจำที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในตำบล โดยผู้ให้บริการ ได้แก่ บริษัท TOT จำกัด (มหาชน) และบริษัทเอกชน เช่น ๓BB

การให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดภายในตำบล โดยผู้ให้บริการ ได้แก่ AIS DTAC TRUE และผู้ให้บริการสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง มีคู่สายที่เพียงพอสำหรับให้บริการประชาชน

๕. ระบบโลจิสติกส์ (Logistics) หรือการขนส่ง

ระบบการขนส่งทางไปรษณีย์ : ที่ทำการไปรษณีย์ที่ใกล้ที่สุด ได้แก่ ร้านไปรษณีย์ไทย
โลตัสสาขานครราชสีมา Tesco Lotus Korat ๒

ระบบการขนส่งเอกชน : Kerry Express, Flash Express, J & T Express

๖. ระบบเศรษฐกิจ

๖.๑ การเกษตร

พื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา มีการประกอบอาชีพทำการเกษตร เช่น การปลูกมันสำปะหลัง ข้าว อ้อย ข้าวโพด เป็นต้น

๖.๒ การประมง

ไม่มี

๖.๓ การปศุสัตว์

มีการเลี้ยงโค/กระบือ/สุกร/เป็ด/ไก่/แพะ

๖.๔ การบริการ

สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ปตท. /บางจาก/เชลล์/พีโอเออยส์
โรงแรม จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ โรงแรมมนต์ ธารา รีสอร์ท และโรงแรมพฤษภาคมส์

๖.๕ การท่องเที่ยว

- ไม่มี -

๖.๖ อุตสาหกรรม

- ๑) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (เงินลงทุน ๑๐๐ ล้านบาทขึ้นไป) จำนวน ๖ แห่ง
- ๒) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง (เงินลงทุน ๑๐-๑๐๐ ล้านบาท) จำนวน ๑๖ แห่ง
- ๓) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (เงินลงทุนไม่เกิน ๓๐ ล้านบาท) จำนวน ๓๘ แห่ง

๖.๗ การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพการพาณิชย์

ธนาคาร จำนวน แห่ง ได้แก่ ธนาคารไทยพาณิชย์/ธนาคารทหารไทยธนชาติ/ธนาคาร
แลนด์

ห้างสรรพสินค้า จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ โลตัส, โฮมโปร, ตูโฮม, สยามวิซโก้, สยามแม็คโคร
ร้านสะดวกซื้อ

เซเว่นอีเลฟเว่น จำนวน ๗ แห่ง

บิ๊กซีเอกเพรส จำนวน ๓ แห่ง

โลตัสเอกเพรส จำนวน ๓ แห่ง

วิซโก้เอกเพรส จำนวน ๑ แห่ง

ตลาดนัด ได้แก่ ตลาดนัดโอเอ็มไนท์, ตลาดนัดหน้าสงวนวงษ์

กลุ่มอาชีพ

กลุ่มสีมาอโศก (ผลิตภัณฑ์คัสติน เพื่อสุขภาพ)

สัมมาชีพชุมชน หมู่ที่ ๖ (ปลาสาม แหนมหมู ขนมไทยทุกชนิด)

สัมมาชีพชุมชน หมู่ที่ ๗ (น้ำยาสระผมสมุนไพร น้ำยาล้างจาน น้ำสมุนไพร ขนมไทย)

สัมมาชีพชุมชน หมู่ที่ ๘ (ดอกไม้จันทร์)

สัมมาชีพชุมชน หมู่ที่ ๙ (เครื่องจักสานพลาสติก มะขามเปียก ไข่เค็ม ผลิตภัณฑ์สมุนไพร)

สัมมาชีพชุมชน หมู่ที่ ๑๐ (ผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติก)

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ผักไฮโดรโปนิกกลางมุ้ง/ขนมเปียะ ทิพย์เมืองย่า/พรมเช็ดเท้า จากหวงผ้า, เปลจากหวงผ้า, รองเท้าจากหวงผ้าไอติมโบราณ สัญชาติไทย/ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง กระเป๋าสาตาค์ กระเป๋าใส่ มือถือ เป็นต้น

๖.๘ แรงงาน

เนื่องจากพื้นที่ตำบลหนองบัวศาลามีโรงงานที่อยู่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมสุรนารี จึงมีการจ้างแรงงานค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกพื้นที่แอนด์ เฮ้าส์

๗. ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

๗.๑ การนับถือศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ศาสนสถานในพื้นที่ จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่ วัดหนองตะคลอง, วัดหนองตะลุมปึก, วัดหนองปลิง, วัดบ้านหนองบัวศาลา, วัดหนองโสมง และวัดหนองตาคง

๗.๒ ประเพณีและงานประจำปี

ประเพณีสงกรานต์/ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา/ประเพณีลอยกระทง

๗.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ เกษตรผสมผสาน หมู่ที่ ๖

ด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม ได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ ๖, การสานตะกร้าจากเส้นพลาสติก หมู่ที่ ๑๐, การทำขนมไทย หมู่ที่ ๘, การทำไข่เค็ม หมู่ ๗, การทำแหนมเห็ด หมู่ที่ ๑๐

ด้านศิลปกรรม ได้แก่ การอนุรักษ์กลองโพน หมู่ที่ ๗, การอนุรักษ์ดนตรีไทย หมู่ที่ ๗

ด้านศาสนาและประเพณี ได้แก่ การทำบายศรี หมู่ที่ ๕

ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ การนวดแผนไทย หมู่ที่ ๑๐, การเป่ารักษา หมู่ที่ ๘, ตะไคร้หอมไล่ยุง หมู่ ๕

๒) ภาษาถิ่น คือ ภาษาโคราช

๗.๔ OTOP สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

- ไม่มี -

๘. ทรัพยากรธรรมชาติ

๘.๑ น้ำ

๑) สระน้ำ/หนองน้ำ ได้แก่ สระน้ำหนองตะคลอง หมู่ที่ ๑, สระน้ำบ้านหนองตะลุมปึก หมู่ที่ ๑๐, สระน้ำหนองปลิง หมู่ที่ ๓, สระน้ำหนองบัวศาลา หมู่ที่ ๔, สระน้ำหัวเนิน หมู่ที่ ๖, สระน้ำหนองตาคง หมู่ที่ ๘

๒) อ่างเก็บน้ำ ได้แก่ อ่างหนองแหน หมู่ที่ ๕, อ่างหนองซี้แต่ หมู่ที่ ๖

๘.๒ ป่าไม้

- ๓) ป่าไม้ชุมชนหนองขี้แต่ หมู่ที่ ๖
- ๒) ป่าไม้ชุมชน หมู่ที่ ๔ และ หมู่ที่ ๗

๘.๓ ภูเขา

- ไม่มี -

๘.๔ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ไม่มี -

๙. ส่วนราชการในพื้นที่ ได้แก่

- ๑) สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๕
- ๒) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา
- ๓) ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ที่ ๕ นครราชสีมา
- ๔) ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ ๙ นครราชสีมา
- ๕) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค ๓
- ๖) กองบังคับการตรวจคนเข้าเมืองนครราชสีมา
- ๗) สำนักงานทางหลวงชนบท จังหวัดนครราชสีมา
- ๘) สำนักงานแขวงทางหลวงนครราชสีมาที่ ๓
- ๙) สำนักงานสาขาช่าง ตวง วัด เขต ๒ - ๖ นครราชสีมา
- ๑๐) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครราชสีมา
- ๑๑) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครราชสีมา
- ๑๒) สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ ๓๓ นครราชสีมา
- ๑๓) สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๙ นครราชสีมา
- ๑๔) ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ ๕ จังหวัดนครราชสีมา สภากาชาดไทย

สรุปได้ว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล เขต อบต. แทนรัฐบาลกลาง มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีงบประมาณ และพนักงานเจ้าหน้าที่ของ อบต. เอง สภาพทางการเมืองปัจจุบันในองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาเป็นการเมืองเชิงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๔.๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

สภาพทางการเมืองปัจจุบันในองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาเป็นการเมืองเชิงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับชาวบ้านแล้วได้ถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการเชื่อมต่อและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับชาวบ้านในกลุ่มต่าง ๆ อันมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละหมู่บ้านจากระบบความสัมพันธ์ที่ได้รับการสืบทอดมาทางโครงสร้างของสังคมด้วยการเรียนรู้ผ่านระบบและแบบแผนตามแบบฉบับของวิถีประเพณี ค่านิยมความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมาเป็น

บรรทัดฐานในการรองรับการปฏิบัติทางสังคม จากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นที่เป็นวิถีผสมผสานจากระบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีทั้งบริบทมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เข้ามาตั้งภายหลังและบริบทของการสังคมเกษตรกรรม เนื่องด้วยนักการเมืองท้องถิ่นเป็นคนในพื้นที่มาตั้งแต่กำเนิดเกือบทั้งหมดได้ทำให้บรรดานักการเมืองท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นต่างก็เป็นบุคคลที่มาจากกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมด้วยกันทั้งนั้น มีความสนใจเข้ามาลงเล่นการเมือง แต่ในลักษณะของระบบการเมืองและการเลือกตั้งแล้วยังคงถูกขับเคลื่อนไปด้วย ระบบทุนที่ไหลเวียนเข้ามาในระบบการเลือกตั้งอย่างไม่ขาดสาย รวมถึงการมีระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน เครือข่ายเครือญาติ และเครือข่ายครอบครัวจนได้กลายมาเป็นวิถีและประเพณีทางการเมืองที่ได้นำระบบทุนเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกเคลื่อนในการเลือกตั้ง เพื่อที่จะทำให้ตนนั้นสามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ด้วยระบบอุปถัมภ์นี้เองส่งผลให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องหลายสมัย สอดคล้องกับระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน

๔.๒.๑ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล

จากการศึกษาจากข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล มีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากปัจจัยหลักที่นำมาเอื้อต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง จากโครงสร้างทางสังคมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาอันมีลักษณะที่เป็นแบบอุปถัมภ์จนได้กลายมาเป็นปัจจัยที่สามารถจะนำมาเป็น ตัวกำหนดและสนับสนุนในระบบการเมืองและการเลือกตั้งที่ได้ผสมผสานเข้าด้วยกันไว้กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งปัจจัยหลักที่จะนำมาสนับสนุนต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคนพอที่จะสรุปได้ว่า ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญยิ่งต่อการนำมาเอื้อต่อชัยชนะในการเลือกตั้งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลานั้น มีวิธีการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านนั้น โดยที่นักการเมืองจะต้องเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องส่วนตัวและสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชาวบ้านเสมือนว่าเป็นเครือญาติพี่น้องกันเนื่องจากนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลายังมีความพร้อมในการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ซึ่งสามารถที่จะดูแลระหว่างกันได้เป็นอย่างดีในความจำเป็นเดือดร้อนเจ็บไข้ได้ป่วย หรือทุกข์สุขในเรื่องต่าง ๆ แม้กระทั่งการเข้าไปร่วมตามงานพิธีกรรมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ยิ่งเมื่อผู้นำในท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพ นักการเมืองจะต้องเข้าไปกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแนบแน่นกับผู้นำ ด้วยการคาดหวังว่าผู้นำในท้องถิ่นจะสามารถกระชับความสัมพันธ์กับชาวบ้านในระดับล่างลงไปอีก เพื่อเป็นการสร้างและขยายเครือข่ายฐานเสียงทางการเมืองไปในตัวด้วยและเป็นชัยชนะในการเลือกตั้งอันเป็นปัจจัยที่สำคัญ ฉะนั้น ปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการนำมาสนับสนุนต่อชัยชนะในการเลือกตั้งท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและสนิทสนมกันเป็นอย่างดีกับชาวบ้านใน

ท้องถิ่นซึ่งอยู่ในรูปแบบของความสัมพันธ์ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นแบบเครือญาติพรรคพวกเพื่อนฝูง และกลุ่มต่าง ๆ ได้กันอย่างแน่นแฟ้นที่สุด สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน เมื่อได้เข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนแล้วต้องทุ่มเทเข้ามาทำหน้าที่ให้เต็มความสามารถเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง และได้รับประโยชน์สูงสุด^๒

“พื้นที่ของเรายังวนเวียนอยู่ในระบบอุปถัมภ์ นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชนอุปถัมภ์ พึ่งพากันระหว่างกัน ผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นเครือญาติกัน แต่ที่สำคัญทุกคนต่างช่วยเหลือกันดูแลประชาชนในพื้นที่พัฒนาพื้นที่ให้อย่างเท่าเทียมจึงได้รับการเลือกตั้งทุกสมัย”^๓

“ในพื้นที่ประชาชนจะเข้าใจเรื่องระบบอุปถัมภ์เนื่องจาก ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้นำชุมชน อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นเครือญาติกัน ก็ดูแลกันเป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเท่าเทียม และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเวลาที่มีการเลือกตั้งก็ต้องเลือกตั้งคนเดิมเข้ามาทำหน้าที่”^๔

“การเข้ามาทำงานในท้องถิ่นในบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นจะต้องเป็นบุคคลที่รู้จักและยอมรับของคนในชุมชน เมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแล้วก็ต้องเข้ามาเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นให้พัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะต้องใช้ทั้งความรู้ ใช้ทั้งอำนาจควบคู่ไปกับหลักจริยธรรมและคุณธรรม เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน”^๕

“นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องผู้นำที่ต้องกล้าคิดกล้าพูดและกล้าทำด้วยตัวเอง ท้องถิ่นจะเจริญได้ต้องอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายขององค์ความรู้ รู้แล้วนำไปใช้ นำไปพัฒนา นำไปเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นของตนเองให้เกิดการยอมรับ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่นเมื่อประชาชนยอมรับก็ย่อมได้กลับมาทำงานอีก^๖

“นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมและมีความซื่อสัตย์สุจริต ถึงแม้เป็นคนในพื้นที่และได้รับการเลือกตั้งมาแล้วหลายสมัย แต่ก็ต้องปฏิบัติงาน ต้องไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการบริหารงานในท้องถิ่น ตระหนักว่าอุปสรรคมีไว้เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้พิสูจน์ศักยภาพของตนเพื่อเปลี่ยนแปลงตนในการพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้นกว่าเดิม”^๗

“การทำหน้าที่ของตนเองผู้บริหารท้องถิ่นต้องบริหารบนหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญต่อหลักนิติธรรมหลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักค้ำค้ำ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและบริหารท้องถิ่นอย่างเต็มที่เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์ก็ย่อมเกิดความต่อไปและเลือกตั้งเข้ามาทำงานอีก”^๘

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่มีความแตกต่างกันซึ่งภายใต้ความสัมพันธ์แบบนี้ทั้งสองฝ่ายต่างต้องอาศัยซึ่งกันและกันทำให้เกิดความผูกพันทางใจต่อกัน ในแง่ระบบอุปถัมภ์กับการบริหารท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลายังมีระบบอุปถัมภ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและสืบทอดอำนาจทางการเมือง”^๙

“ระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหา และดึงดูดทรัพยากรจากภายในและภายนอกจากกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งกลุ่มการเมือง และกลุ่มประชาชนผู้รับผลประโยชน์ ยังใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ที่ผูกมัดแน่นแฟ้น กำหนดผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ทำงานร่วมกัน นำกระบวนการพัฒนาพื้นที่มาจัดสรรภายใต้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันระบบเครือญาติก็ถูกใช้เป็น เครื่องมือเสริมความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์”^{๑๐}

“การเป็นนักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตอำนาจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาท้องถิ่นโดยยึดยุทธศาสตร์การพัฒนา แต่การพัฒนานั้นยังต้องอยู่ภายใต้การก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและจะปฏิรูประบบและกระบวนการจัดสรรงบประมาณใหม่ ให้ทันสมัยรัดกุม”^{๑๑}

“การทำหน้าที่บริหารท้องถิ่นต้องมีการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์ โดยเน้นความจำเป็นเร่งด่วนและใช้งบประมาณให้เหมาะสม ปรับลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและนำงบประมาณปรับลดได้ไปดำเนินงานในโครงการและกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ตามเป้าหมายที่ชัดเจน”^{๑๒}

“ตั้งแต่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาบริหารท้องถิ่นก็มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งแบบยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนเทคโนโลยี วิชาการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงและแปรรูปผลผลิตรวมทั้งการเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งก่อให้เกิดการผลิต การบริการ การหมุนเวียนของเงิน และสร้างงาน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดนโยบายการบริหารแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ เป็นหลัก เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มเยาวชนและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น”^{๑๓}

“การทำงานบริหารการเมืองยังต้องอาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือในการทำงานความสัมพันธ์ดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายกับผู้นำทางการเมืองและเครือข่ายนอกชุมชน และกลุ่มผู้อุปถัมภ์ใช้อำนาจทางการเมืองเป็นฐานของการรักษาความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เพื่อการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง”^{๑๔}

“การก่อระบบความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์ โดยที่นักการเมืองท้องถิ่นใช้ผู้ใต้อุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ทางการเมือง ใช้ระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติในพื้นที่เป็นหัวคะแนน และฐาน

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

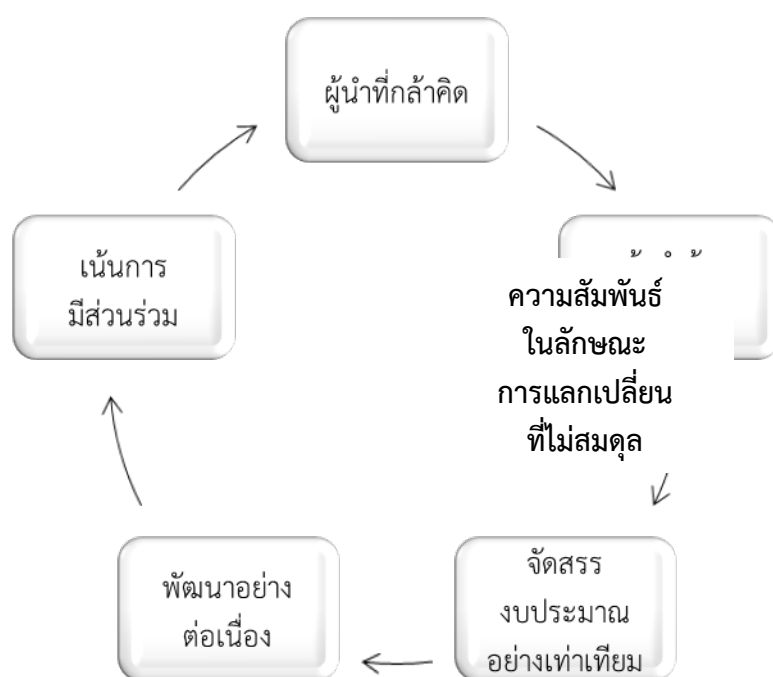
^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

คะแนนเสียง ในขณะที่เดียวกันนักการเมืองท้องถิ่นสามารถใช้ระบบอุปถัมภ์มาพัฒนาการทำงานในพื้นที่เนื่องจากประชาชนผู้ใต้อุปถัมภ์ยังมีความต้องการทั้งในเรื่องการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน^{๑๕}

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุลในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลามีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างชัดเจนวิธีการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นนั้นด้วยวิธีการเข้าไปช่วยเหลือเข้าไปกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแนบแน่นกับผู้นำ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนอย่างเต็มความสามารถเป็นผู้นำที่กล้าคิด กล้าพูดและกล้าทำด้วยตัวเองจนเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ที่มีการดูแลกันเป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเท่าเทียม และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและบริหารท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๑๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๒.๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว

จากการศึกษาจากข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ต้องเป็นความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวเพราะมีมิติของอารมณ์และความรู้สึกเกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกหลักนั้น คือ นักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน สามารถรับรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดี จึงไม่แปลกที่นักการเมืองท้องถิ่นจะกุมหัวใจประชาชนได้โดยตรงส่วนหนึ่งเนื่องจากถือว่าเป็นผู้ถูกอุปถัมภ์ ในขณะที่ผู้อุปถัมภ์ย่อมรู้สึกว่าการให้ ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่หรือบริวารที่อยู่ในพื้นที่ต้องดูแล ซึ่งอาจรวมเอาบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ประดุจเครือญาติ รวมถึงมาจากการแลกเปลี่ยนซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความรู้สึกการเป็นหนี้บุญคุณ ความจงรักภักดีและความเชื่อมั่นในตัวนักการเมืองท้องถิ่นว่า เมื่อต้องการความช่วยเหลือคุ้มครองจะพึ่งพานักการเมืองท้องถิ่นได้ตลอดเวลา ในขณะที่ผู้ นักการเมืองท้องถิ่นเองก็มั่นใจว่า ผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ก็ต้องสนับสนุนการตัดสินใจของตนเสมอ ก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันทางใจ นอกจากนี้กระบวนการจัดสรรงบประมาณนั้น ยากที่จะปฏิเสธได้ว่า นักการเมืองท้องถิ่นล้วนแต่ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งต้องทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานด้าน การเงินหรืองบประมาณต่าง ๆ โดยผ่านการขอความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดึงงบประมาณ จากส่วนกลางเพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่บำรุงพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ หรือแม้แต่การขอรับการ สนับสนุนกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของประชาชนพื้นที่ ทั้งนี้ในความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง และผู้นำชุมชนในพื้นที่นั้น ผู้นำชุมชนจะตัวกลางเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนและประชาชน ไปให้นักการเมืองรับทราบโดยการทำโครงการขอรับการสนับสนุน งบประมาณ เพื่อแก้ปัญหาให้ชุมชนทั้งด้านสาธารณูปโภค ก่อให้เกิดการสร้างผลงานในการพัฒนา ท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนส่งต่อภาพลักษณ์ที่ดีที่แสดงถึงความสามารถและสมรรถนะ นักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจและคะแนน นิยมในการเลือกตั้งครั้ง ต่อไป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างผมลงสมัคร นายก อบต. ก็ต้องสร้างผลงานไว้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแน่นอนว่าคนที่ใกล้ชิดชาวบ้านมากกว่าผมก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งก็เป็นเครือญาติกัน ผมก็ต้องอาศัยพวกเขาในการหาเสียง พอได้รับเลือกตั้งก็จะ ช่วยผลักดันในเรื่องงบประมาณหรือการ ช่วยเหลือความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ถูกร้องขอ มา”^{๑๖}

“ผมมองว่าเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการเกื้อกูลกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ประดุจ เครือญาติ และต่างตอบแทนกัน ต่างฝ่ายก็ต่างให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้งในเขต พื้นที่ของตนเมื่อได้รับการเลือกตั้งมาแล้วก็มาทำงานเพื่อรับใช้ประชาชน ทำดีประชาชนก็เลือกอีก ทำไม่ดีประชาชนก็ไม่เลือก”^{๑๗}

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“นักการเมืองท้องถิ่นก็มีความสัมพันธ์กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนเพราะเป็นคนในพื้นที่มันเชื่อมโยงกันอยู่บ้างไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่งไข่ม้อยละ แล้วการเมืองท้องถิ่นกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนมันแยกกันไม่ได้อยู่แล้ว ต่างมันพึ่งพาอาศัย กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”^{๑๘}

“เมื่อกล่าวถึงระบบอุปถัมภ์เกิดจากความสัมพันธ์มันจะเป็นความใกล้ชิดกัน การประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของพี่น้องประชาชนเพื่อที่สะท้อนมาให้ทางนักการเมืองท้องถิ่น ช่วยหาทางแก้ไข รวมถึงเวลาที่มีการมีงานก็จะไปทำกิจกรรมร่วมกัน”^{๑๙}

“เห็นได้ชัดก็คือเรื่องเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณลงมาให้พื้นที่หรือการที่ผู้ใหญ่บ้าน ร้องขอให้ให้นักการเมืองท้องถิ่นช่วยเร่งรัดโครงการต่าง ๆ มายังพื้นที่เพื่อตอบสนองหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จากการเป็นฐานเสียงหรือช่วยหาเสียงให้จนได้รับการเลือกตั้ง”

“ด้วยงบประมาณที่มีอย่างจำกัดจึงช่วยเหลือกันในแบบที่เรียกว่าพัฒนาบ้านเมืองร่วมกัน เพราะโดยตำแหน่งหน้าที่แล้วก็ต้องช่วยเหลือบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้พี่น้องประชาชนช่วยกันท้องถิ่น ชาติในเรื่องของงบประมาณก็ต้องอาศัยการจัดสรรงบประมาณลงมาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน เป้าหมายก็คือความอยู่ดีกินดีของพี่น้องประชาชน”^{๒๐}

“การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น ให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาคคน พัฒนางาน เรียนรู้เรื่องการประนีประนอม การทำงานร่วมกัน เพราะประชาธิปไตยคือการอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องตระหนักในการแก้ไขความขัดแย้งเพื่อให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนา”^{๒๑}

“การอุปถัมภ์ต้องอุปถัมภ์ทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมเข้าไปพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติ เว้นแก่การเลือกปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือผู้เสียเปรียบ ผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับสิทธิโอกาสเท่าเทียมกับผู้อื่น”^{๒๒}

“เมื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่บริหารท้องถิ่นแล้วก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมอันจะส่งผลให้ได้รับการยอมรับเชื่อถือ ศรัทธาจากประชาชนทั้งที่เป็นผู้เลือกปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างโปร่งใสเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้น”^{๒๓}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีเจตนารมณ์ในการดำเนินงานให้เกิดความโปร่งใส เป็นธรรม ต้องเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดผลกระทบและความเสียหายต่อพี่น้องประชาชนทั้งทางอ้อมและทางตรง ทำให้ผลประโยชน์ตกถึงประชาชนอย่างแท้จริง และสามารถตรวจสอบได้”^{๒๔}

“นักการเมืองท้องถิ่นจะร่วมกับผู้นำชุมชนดูแลความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี การจักมกคู้้น และความใกล้ชิดส่วนตัว เป็นวิธีการที่รวดเร็วและช่องทางโดยตรงในการติดต่อ

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

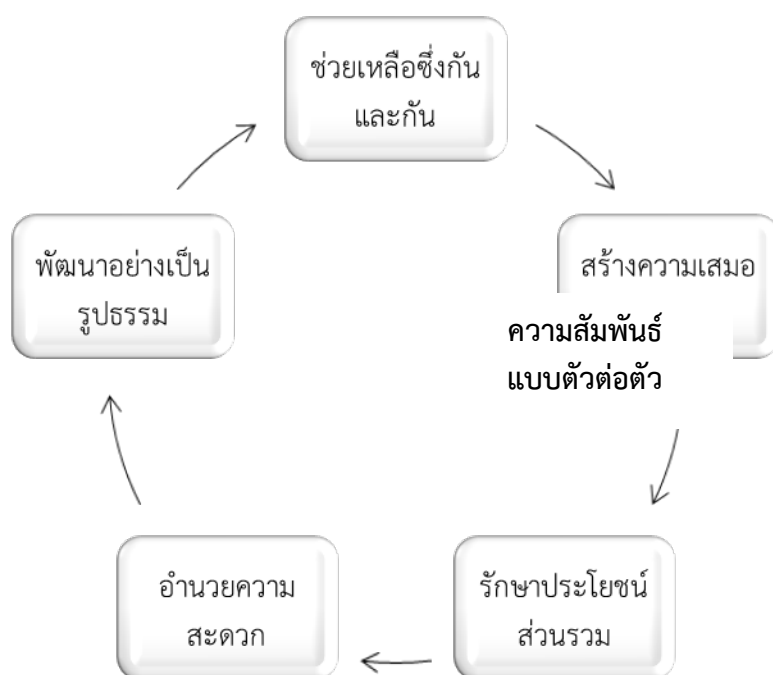
^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

ประสานงานในเรื่องต่าง ๆ กับหน่วยงาน เมื่อมีประชาชนในพื้นที่มาขอความช่วยเหลือก็สามารถให้คำปรึกษากับประชาชนที่มีความเดือดร้อนเหล่านั้นได้อย่างรวดเร็วทันท่วงทีดังนั้น จึงเป็นเหตุทำให้การได้มาซึ่งอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมืองเกิดผลประโยชน์ต่อตัวผู้อุปถัมภ์เองโดยตรง”^{๒๕}

“การเมืองระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ของเราทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตื่นตัวทางการเมืองและต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องการเข้าไปเลือกตั้งเพื่อเลือกคนที่สามารถให้ความช่วยเหลือตนได้หรือมีการณรงค์ให้เลือกคนที่ตนเองสนับสนุนเพราะได้รับความช่วยเหลือ”^{๒๖}

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกันความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่และดำรงบทบาทสำคัญทางสังคมต่อวิถีชีวิตของชุมชนนัการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนสามารถรับรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดีทำงานร่วมกันให้เกิดความเสมอภาคกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน รักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างประหยัด โปร่งใสเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการสร้างผลงานในการพัฒนาท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ สัจเคราะห์ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว
ที่มา : สัจเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๒.๓ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน

จากการศึกษาจากข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัว มีความยืดหยุ่นสูง โดยเฉพาะเรื่องของการแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้ระบุเจาะจงว่าจะต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น หากแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งใดล้วนแต่อยู่ที่สถานการณ์และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ดังการที่นักการเมืองท้องถิ่นพร้อมทีมงานผู้ช่วยลงพื้นที่มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับ ผู้นำชุมชน และประชาชน เพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนและร่วมเป็นเกียรติในกิจกรรมทางศาสนาและงานบุญประเพณีท้องถิ่น เช่น งานในชุมชน งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ การรับเป็นเจ้าภาพสวดศพ การให้การสนับสนุนทุนในการจัดแข่งขันกีฬา ให้ถ้วยรางวัล เงิน รางวัล ชุดกีฬา อุปกรณ์กีฬา เป็นต้น เป็นวิธีการที่นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ใช้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชน และประชาชนแฝงไว้ด้วยซึ่งการสร้างบารมีและสร้างฐานการเมืองให้กับตนเอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่จะได้มีโอกาสพบปะพูดคุย สื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่อีกทั้งการที่นักการเมืองท้องถิ่นให้การช่วยเหลืออุปถัมภ์และให้เกียรติต่อประชาชนในชุมชนทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นบุญคุณซึ่งแม้ว่าเป็นหน้าที่แต่กระบวนการดังกล่าวทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเข้ามาช่วยเหลือชุมชนหรือมาพบปะบ่อย ๆ โดยไม่ถือตัวทำให้เกิดความผูกพันเหมือนเป็นญาติกัน เหมือนเป็นพี่น้องลูกหลานกัน ต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้นและเป็นมิตรกัน อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งภายใต้ความสัมพันธ์กันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นล้วนแต่แฝงไว้ด้วยระบบอุปถัมภ์ทั้งสิ้นสะท้อนออกมาให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่มีนั้นสามารถเป็นแรงจูงใจให้อื้อประโยชน์ต่างตอบแทนกันและเป็นฐานเสียงสำหรับการเลือกตั้งซึ่งแน่นอนว่าจะส่งผลดีต่อคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งต่อไปสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“พื้นที่ของเราเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบทพอมีงานบุญประเพณีในแต่ละหมู่บ้านผู้นำชุมชนก็จะไปขอความอนุเคราะห์จากนักการเมืองท้องถิ่นในเรื่องของงบประมาณหรือเชิญมาร่วมงานมาเป็นเกียรติเป็นประธานเพราะชาวบ้านจะรู้สึกว่ามีการติดต่อให้นักการเมืองให้เกียรติมาร่วมงาน”^{๒๗}

“ระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ก็คงเป็นเรื่องงานบุญประเพณี ความใกล้ชิดกันเป็นเรื่องปัจเจกตัวต่อตัวกัน เช่น มีผู้ใหญ่บ้านเป็นทีมงาน พอมีบุญมีงานก็จะไปร่วมบุญร่วมงานเพื่อให้เกียรติให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นการ ปฏิสัมพันธ์โดยตรง ผู้ใหญ่บ้านก็จะเชิญ นักการเมืองท้องถิ่นไปร่วมเป็นเกียรติ ตัดผม โกนหัวให้ลูกผู้ใหญ่อะไร ประมาณนั้นะ รวมไปถึงงานเกิดแก่เจ็บตาย เขาก็จะเชิญไปเปิดงานบ้างไปร่วมงานบ้างแล้วแต่กิจกรรม”^{๒๘}

“อย่างผมเป็นประชาชนในพื้นที่เวลามีงานบุญ งานประเพณีหมู่บ้าน หรือโครงการต่าง ๆ ในชุมชน ก็จะไปแจ้งที่ อบต. เขาก็ให้การสนับสนุนนะทั้งออกมาร่วมงานบ้างหรือสนับสนุนทางด้านอื่น ๆ ด้วย มันก็ทำให้เราอุ่นใจ”^{๒๙}

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

“งานบุญงานประเพณีท้องถิ่นอะไรประมาณนี้ งานบุญ งานบวช งานสวดทำในพื้นที่ยังให้ความสำคัญนักการเมืองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ก็จะได้รับเชิญให้ไปเป็นเกียรติ ทั้งช่วยทำบุญด้วย”^{๓๐}

“พื้นที่ของเราให้การช่วยเหลือพึ่งพาในลักษณะของการช่วยเหลือชาวบ้านในยามที่มีความทุกข์ยากและเจ็บป่วยในตอนที่ยังเป็นเด็กหรือจริง ๆ หรือจะเป็นการช่วยเหลือในงานบุญประเพณีต่าง ๆ บางทีอาจจะเป็นในทุกรูปแบบตามที่ประชาชนเรียกร้องมากกว่าได้”^{๓๑}

“การเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกทางจิตใจในความดีที่เคยปฏิบัติต่อกันมาอย่างใส่ใจในความห่วงใยที่สามารถมาคอยดูแลรับผิดชอบในหน้าที่ด้วยความเต็มใจนั้น อาจจะทำให้เกิดความใกล้ชิดที่ผูกพัน และสนิทสนมกันขึ้นมาโดยปริยายเปรียบเสมือนว่าเป็นญาติพี่น้องคนใกล้ชิดกันได้ เพราะชาวบ้านจะระลึกถึงอยู่เสมอว่าผู้สมัครคนนั้นเคยเป็นหนี้บุญคุณมาก่อนเคยให้การช่วยเหลือเรามาก่อนในยามที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อน”

“การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมได้เกิดขึ้นเป็นวิถีประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่เป็นไปตามวิถีประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น”^{๓๒}

“ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองนั้นยังคงมีอยู่เป็นวิถีของสังคมจากการสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตซึ่งอาจจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันหรืออาจจะเกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาจากความต้องการทางด้านทรัพยากรในบางอย่างไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งทางสังคม อำนาจ ในการบริหารงาน และผลประโยชน์ตอบแทนที่เป็นรายได้นั้น จึงนำไปสู่การเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน”

“นักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชนต้องมีความเสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์ นำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาสู่การพัฒนาองค์กร ดังนั้น ลักษณะนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้นแบบของการทำกิจกรรมทางการเมืองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแม้มีการใช้การอุปถัมภ์เกื้อกูลกันและกันแต่ต้องจัดทำนโยบายและกิจกรรมทางการเมืองครอบคลุมถึงทุกกลุ่มทางการเมืองมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องทางการเมืองให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมืองในท้องถิ่น”^{๓๓}

“นักการเมืองท้องถิ่นยอมรับความแตกต่าง เคารพสิทธิและรู้จักที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นจากการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมีผลการจัดกิจกรรมทางการเมืองซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นักการเมืองท้องถิ่นต้องรู้ถึงสภาพสถานการณ์ทางการเมือง โดยเคารพสิทธิและพร้อมร่วมงานทางการเมืองกับทุกกลุ่ม”^{๓๔}

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

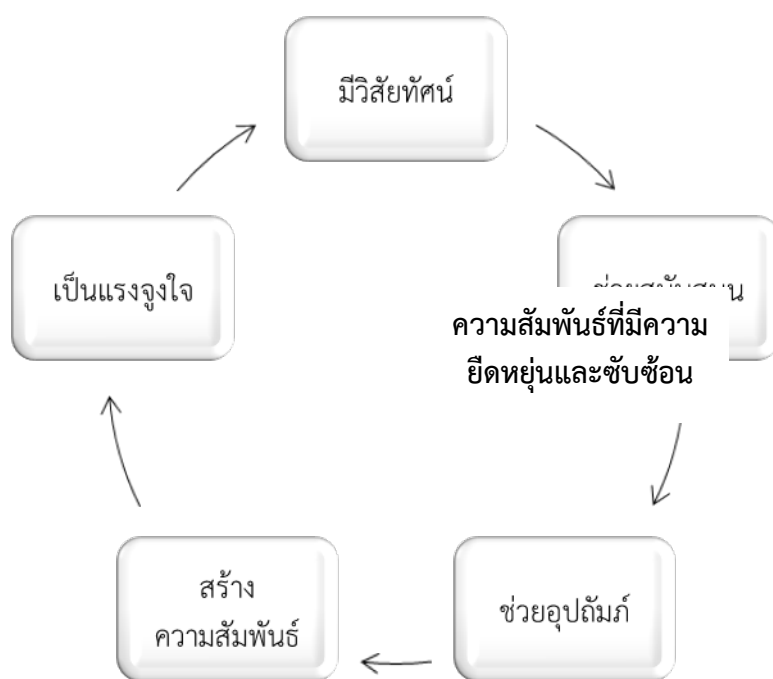
^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัวในพื้นที่มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้การช่วยเหลือเสี่ยสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์ สนับสนุนกิจกรรมและงานบุญต่าง ๆ ในพื้นที่ระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ก็ยังคงเป็นเรื่องงานบุญประเพณี การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมได้เกิดขึ้นเป็นวิถีประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน ซึ่งภายใต้ความสัมพันธ์กันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นล้วนแต่แฝงไว้ด้วยระบบอุปถัมภ์ทั้งสิ้นสะท้อนออกมาให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่มีนั้นสามารถเป็นแรงจูงใจให้อุปถัมภ์ต่างตอบแทนและเป็นฐานเสียงสำหรับการเลือกตั้ง ดังแผนภาพที่ ๔.๓

แผนภาพที่ ๔.๓ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๓ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

การเกิดขึ้นของกลุ่มทางการเมืองนั้นจะต้องอาศัยรูปแบบความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ของทั้งจากพรรคพวกเพื่อนฝูง จากเครือข่าย และจากห้วคณะแน กลุ่มทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาในช่วงที่จะมีการเลือกตั้งในการเมืองท้องถิ่นนั้น เป็นกลุ่มที่เกิดมาจากโครงสร้างทางสังคมที่มาเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์อันมาจากวิถีประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในการปฏิบัติที่มีระหว่างกันลักษณะต่าง ๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาทางสังคมในรูปของระบบความสัมพันธ์ อันเป็นตัว สนับสนุนที่จะทำให้ระบบทางการเมืองสามารถที่จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยระบบโครงสร้างของสังคมที่มีกันมาในอดีตจากความสัมพันธ์อุปถัมภ์ที่มีการ

แลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการเมืองระหว่างกันนั้นจึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นซึ่งสามารถที่จะเกิดกลุ่มทางการเมืองขึ้นมาได้เป็น ๓ เครือข่าย ดังนี้

๔.๓.๑ เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูงในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดนครราชสีมา

เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูงในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น การนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชนทำให้สามารถที่จะมีชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยความชอบธรรมทางการเมืองจากคะแนนเสียงที่ได้มา ตามอำนาจหน้าที่ที่นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่เป็นบุคคลที่มีเพื่อนฝูงมาก มีน้ำใจ ใจกว้าง พรรคพวกเพื่อนฝูงเหล่านี้ช่วยลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชักนำชักชวนคนใกล้ชิดของตนเองให้ลงคะแนนเสียงหรือให้ช่วยหาเสียง เป็นทีมงานช่วยวางแผนการหาเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านโดยมีการพบปะสังสรรค์อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังเป็นเครือข่ายกับนักธุรกิจท้องถิ่นบางคนที่มีฐานะ จะช่วยเหลือนับสนุนอย่างเต็มที่ที่ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูงที่เข้ามาช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นเครือญาติพรรคพวกของตนเอง เป็นการช่วยเหลือสนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่มี ผลตอบแทน ตรงตามแนวคิดเครือข่ายความสัมพันธ์ เมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกันอย่างเหนียวแน่นการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่นักการเมืองได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายฐานเสียงทางการเมืองของตน กลุ่มพรรคพวกเพื่อนฝูงเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่กว้างพอต่อการได้รับสนับสนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของนักการเมืองท้องถิ่นและจุดเริ่มต้นของการมีอำนาจในท้องถิ่นนั้นมาจากกลุ่มพรรคพวกที่ให้การสนับสนุน และสามารถที่จะดำรงอยู่ได้การเชื่อมความสัมพันธ์ได้ง่ายกันมากยิ่งขึ้นจากการเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ ให้การนับถือ ให้ความศรัทธาและสามารถเข้ามาครอบงำครอบครองจิตใจของชาวบ้านได้ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กลุ่มคนที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งในพื้นที่ทั้งช่วยหาเสียง โดยผู้สมัครได้บอกกล่าวพรรคพวก เพื่อน ฝูงและญาติพี่น้อง ให้เลือกตนเอง แต่ด้วยการได้รับเลือกตั้งมาแล้วหลายสมัย จึงไม่ลำบากมากนักเน้นการทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องก็พอ”^{๓๕}

“พื้นที่ของเราเอกลักษณ์การรวมกลุ่มปกครองกันเอง รักพวกพ้อง ยอมรับแนวคิดนโยบายผู้นำที่มีบารมี มีอำนาจที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูงเลือกผู้บริหารท้องถิ่นด้วยความจริงใจเวลาที่มีการเลือกตั้งก็จะแจ้งญาติพี่น้องที่เดินทางไปทำงานต่างจังหวัดให้มาลงคะแนนให้”^{๓๖}

“การแข่งขันในพื้นที่ค่อนข้างน้อยถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกตั้งเนื่องจากปัจจุบันใครมีพวกมากย่อมได้เปรียบทางการเมืองที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้กว้างขวางมีเพื่อนฝูงหลายวงการทำให้ได้เปรียบในการเลือกตั้งเป็นอย่างมากได้รับการเลือกตั้งมาหลายสมัยก็ต้องเร่งพัฒนางานในพื้นที่อยู่ตลอดเวลา”^{๓๗}

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

“การเลือกตั้งทุกระดับใช้เงินเพียงเล็กน้อยเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง การหาเสียงมีการเลี้ยงกันพอสมควรเป็นเรื่องปกติการเลือกคนเข้ามาทำงานในท้องถิ่นจะเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถ มีความจริงใจในการทำงาน”^{๓๘}

“รัฐบาลได้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจัดสรรรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นดังนั้นการเลือกตั้งท้องถิ่นประชาชนจึงให้ความสำคัญไม่น้อยกว่าการเลือกตั้งระดับชาติในพื้นที่ประชาชนจะดูผลงานของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่เป็นสำคัญ”^{๓๙}

“หากพูดถึงความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายแล้วพรรคพวกจะช่วยหาเสียง ขอบคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน โดยการเดินพบปะเป็นรายบุคคล แบบเคาะ ประตูบ้าน ชี้นำชักชวนเครือญาติ เพื่อนฝูงให้ลงคะแนนเสียงให้”^{๔๐}

“มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับชาวบ้านในงานเลี้ยงสังสรรค์และงานแต่งงานบวช งานศพ และงานทำบุญบ้าน ผู้สมัครเลือกตั้งในพื้นที่จะมีการสร้างความคุ้นเคยและพูดคุยช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้งตลอดระยะเวลาโดยไม่ขาดเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่น”^{๔๑}

“การพัฒนาการเมืองในพื้นที่เริ่มต้นจากการเลือกตั้งคนที่มีความรู้ความสามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้ นักการเมืองท้องถิ่นร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ระดมกำลังทำความสะอาด ถนนหนทางในหมู่บ้าน ตัดหญ้าสองข้างทาง ปลูกต้นไม้ ทำให้เกิดความผูกพัน มีความสนิทสนม กันมากขึ้น สามารถพูดคุยกันได้เป็นอย่างดี”^{๔๒}

“พรรคพวกเพื่อนฝูงเป็นคนที่มียาอายุรเวทครวเดียวกันในหมู่บ้านกลุ่มคนเหล่านี้ช่วยลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชี้นำชักชวนคนใกล้ชิดของตนให้ลงคะแนนเสียงให้ช่วยหาเสียงเป็นทีมมีความสัมพันธ์กันจึงไม่ต้องสร้างความคุ้นเคยหรือร้องขออะไรมาก แค่วะไปเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่ทุกคนก็ยินดีช่วยเหลือและลงคะแนนให้”^{๔๓}

“ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูงเป็นเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ที่มีความสำคัญในพื้นที่นักการเมืองท้องถิ่นทางเป็นบุคคลที่มีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากเนื่องจากได้รับเลือกตั้งมาแล้วหลายสมัย ทำงานมาแล้ว ๑๒ ปี เมื่อเลือกตั้งอีกครั้งก็ได้รับเลือกตั้งเข้ามาอีกส่วนหนึ่งได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากพรรคพวกเพื่อนฝูงที่เข้ามาเป็นฐานคะแนนเสียง ช่วยหาเสียง ชี้นำชักชวนบุคคลใกล้ชิดให้ลงคะแนนเสียงสนับสนุน”^{๔๔}

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

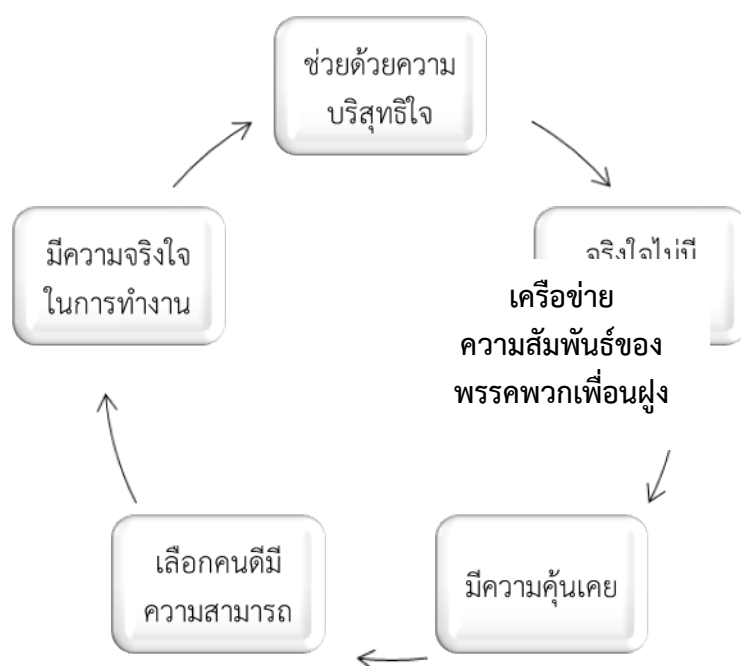
^{๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

“การเลือกตั้งในพื้นที่ที่มีการขึ้นำญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของตนเองลงคะแนนเสียงให้และยังให้ช่วยขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านโดยการเดินพบปะแบบเคาะประตูบ้านขึ้นำ ชักชวนเครือญาติเพื่อนฝูงที่เคยอุปถัมภ์กันมาให้ช่วยลงคะแนนเสียงให้”^{๔๕}

“เครือข่ายระบบอุปถัมภ์มาจากพรรคพวกเพื่อนฝูงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นผูกพันเป็นการส่วนตัวช่วยหาเสียงเป็นหัวคะแนนระบบอุปถัมภ์ในการใช้อำนาจหน้าที่บารมีมาจากนักธุรกิจท้องถิ่นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในระดับจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนทั้งจากในพื้นที่และมาจากพื้นที่ใกล้เคียง”^{๔๖}

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูงในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกัน ช่วยเหลือสนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่มีผลตอบแทน เมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เครือญาติพรรคพวกเพื่อนฝูง ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกันอย่างเหนียวแน่นด้วยความเอื้ออาทรของคนในชุมชนมาเป็นพื้นฐานในการนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชน การเลือกคนเข้ามาทำงานในท้องถิ่นจะเลือกคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีความจริงใจในการทำงาน ผู้สมัครเลือกตั้งในพื้นที่จะมีการสร้างความคุ้นเคยและพูดคุยช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้งทำให้สามารถที่จะมีชัยชนะในการเลือกตั้ง ดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูง
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๓.๒ เครือข่ายความสัมพันธ์ของเครือข่ายในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ระบบเครือข่ายนับว่ามีความสำคัญมากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันในแนวราบและเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติจะคอยช่วยเหลือช่วยเหลือพึ่งพากันทางด้านการเมืองแล้วจะเป็นการตอบสนองถึงความรู้สึกในความเป็นญาตินิยมน ในพื้นที่ผู้คนมักมีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันเป็นเครือญาติมากที่สุดทั้งจากสายตรงที่ประกอบด้วยพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตายาย ลูกพี่ ลูกน้อง ญาติฝ่ายปู่ย่า ญาติฝ่ายตายาย ซึ่งในพื้นที่การเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นมีเครือญาติจำนวนมากรวมถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ก็เป็นเครือญาติกัน จึงมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง อีกทั้งการทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาหลายปีจึงได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง การเป็นเครือญาติแต่ละคนจะเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง จากวิถีความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันในฐานะเครือญาติในฐานะเพื่อนบ้านนานวันเข้าความสัมพันธ์นั้นก็อาจจะแปรเปลี่ยนไปจากการที่ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้นจนกลายเป็นญาติได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อถึงช่วงที่มีการเลือกตั้งหรือมีกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้น บรรดาผู้นำหรือผู้สมัครนั้นสามารถใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันทางเครือญาติเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ในการสร้างเครือข่ายฐานเสียงทางการเมืองของตนขึ้นมาได้ โดยไม่จำเป็นต้องเสียเวลานานั่งชักชวน เกลี้ยกล่อม และโน้มน้าวกันมากนัก เพราะเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้นเป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อฐานฐานเสียง ฉะนั้น จากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในฐานะเครือญาติช่วยประสานงานให้ความสะดวกสบายกับชาวบ้านและสนับสนุนในเรื่องของกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นเครือญาติของตนได้รับการเลือกตั้งเพื่อหวังจะได้พึ่งพากันต่อไป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ส่วนมากมาจากญาติพี่น้องที่มีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัว กลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่จะเป็นเครือญาติกันทั้งนั้นจะคอยช่วยเหลือกันทั้งในเรื่องของการเลือกตั้ง การพัฒนาพื้นที่”^{๔๗}

“เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลามาจากเครือญาติ พรรคพวก เพื่อนฝูง และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มพัฒนาสตรี อสม. และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน นักธุรกิจท้องถิ่น ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเสมอมา”^{๔๘}

“การเลือกตั้งระบบเครือญาติมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ตั้งแต่การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านรวมถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยถ้าผู้สมัครเป็นญาติกับผู้ลงคะแนนจะมีผลอย่างมากในพื้นที่นอกเหนือจากระบบเครือญาติแล้วประชาชนก็จะดูผลงานด้วยว่าได้เข้ามาพัฒนาพื้นที่ให้เจริญได้อย่างดีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง”^{๔๙}

^{๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

“การเป็นนักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตอำนาจในพื้นที่คะแนนเสียงของเครือข่ายตึกการเมืองมีมากพอในการสนับสนุนให้ได้รับการเลือกตั้ง เนื่องจากเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ยืนนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง”^{๕๐}

“นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานมีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมืองท้องถิ่นโดยฝากฝังญาติของตนให้ชาวบ้านช่วยลงคะแนนให้ด้วย”^{๕๑}

“ตั้งแต่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาบริหารท้องถิ่นโดยการสนับสนุนจากเครือข่ายก็มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งแบบยั่งยืน และโดยการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นหรือส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ แล้วแต่กรณี”^{๕๒}

“นายกของเราก็เป็นญาติพี่น้องกับผู้นำชุมชน และประธานชุมชนก็ยังมีญาติพี่น้องอีกจำนวนมากซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนกันมาโดยตลอดในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงทำให้ได้รับคะแนนเสียงจากญาติพี่น้องเป็นจำนวนมากโดยไม่ต้องหาเสียง”^{๕๓}

“ระบบอุปถัมภ์ในระบบเครือข่ายจะเลือกลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่เป็นญาติของตนโดยไม่ต้องร้องขอใด ๆ ความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน การเลือกตั้งจึงไม่ต้องเหนียวกับการหาเสียงเท่าไรนักเพราะเครือข่ายจะคอยช่วยเหลือกันและลงคะแนนให้อยู่แล้ว”^{๕๔}

“นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่จะใช้ญาติของผู้สมัครให้การช่วยเหลืองานในชุมชนเกือบทุกงานที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือโดยอาจจะเป็นการเสียสละเงินทองเพื่อในกิจกรรมส่วนรวมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน”^{๕๕}

“เมื่อพูดถึงระบบอุปถัมภ์สิ่งที่ยังพบเห็นอยู่ก็คงเป็นระบบเครือข่ายเนื่องจากการเมืองในพื้นที่ในปัจจุบัน ต้องใช้พวกพ้อง เครือญาติ จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่มีญาติพี่น้องอยู่ในเขต การเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก”^{๕๖}

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายความสัมพันธ์ของเครือข่ายในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นซึ่งระบบเครือข่ายเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติจะคอยช่วยเหลือช่วยเหลือพึ่งพากันผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมมีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน เนื่องจากเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ยืนนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง และเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานมีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมือง ดังแผนภาพที่ ๔.๕

^{๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

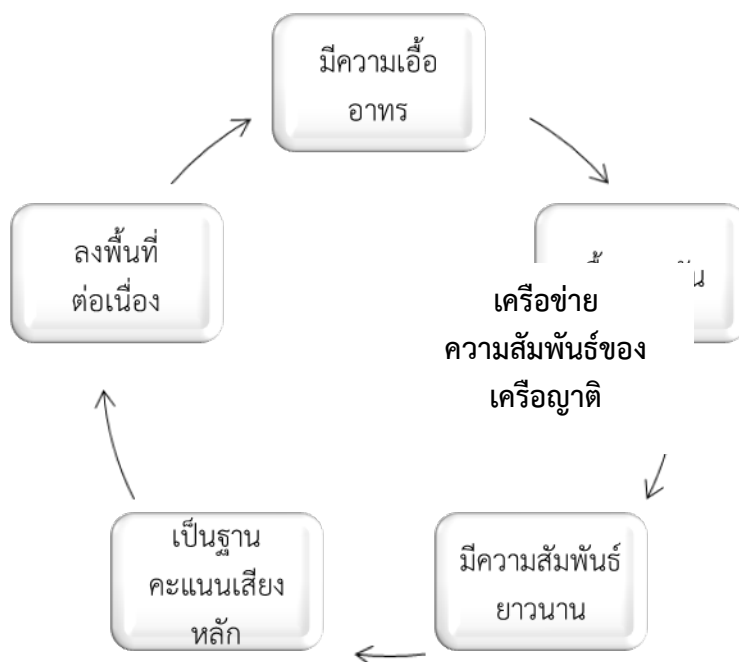
^{๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๕ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่าย
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๓.๒ เครือข่ายความสัมพันธ์ของหัวคะแนนในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

หัวคะแนนมีความสำคัญต่อการหาเสียงอย่างมากสำหรับการท้องถิ่นที่มีรากฐานอยู่ภายใต้เครือข่ายความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ ความเป็นพรรคพวกเพื่อนฝูง เครือญาติ ความเป็นคนในที่วางใจได้ ความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากการมีหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพ สามารถหาคะแนนให้กับผู้สมัครได้เป็นจำนวนมาก หน้าที่ของหัวคะแนนมิได้มีเพียงแค่ประชาสัมพันธ์หรือรักษาฐานเสียงของผู้สมัครเลือกตั้งเท่านั้น ผู้สมัครรับการเลือกตั้งและหัวคะแนนมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างสลับซับซ้อน และแยกกันค่อนข้างยาก ต่างฝ่ายต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์เป็นกลไกสำคัญ การใช้สิทธิ์ของประชาชนที่จะเลือกตั้งอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะเลือกคนที่เหมาะสมมาปกครองและดูแลประชาชน สำหรับหัวคะแนนในพื้นที่นั้นจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับคนในพื้นที่เป็นอย่างดีและเป็นผู้ที่มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมากเป็นที่นับถือของประชาชนในชุมชน ส่งผลต่อนักการเมืองทั้งเก่าและนักการเมืองใหม่จะให้ความสำคัญต่อหัวคะแนน ลักษณะการอุปถัมภ์และการทำกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นเริ่มต้นมีพัฒนาการผ่านเครือข่ายหัวคะแนน มีการจัดกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะการอุปถัมภ์สมาชิกเครือข่ายทางการเมืองในท้องถิ่นด้วยรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการหวังผลคะแนนเสียงทางการเมืองการเลือกตั้งมาถึง

ผู้นำของชุมชนที่ชาวบ้านให้ความยอมรับนับถือ หัวคะแนนที่ประสบความสำเร็จในการชักจูงให้ชาวบ้านมาลงคะแนนมีการจัดกิจกรรมสนับสนุนและดูแลประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ในการโน้มน้าวให้ชาวบ้านช่วยสนับสนุนลงคะแนนเลือกตั้งตามที่หัวคะแนนแนะนำ หัวคะแนนจึงเป็นกลไกที่สำคัญภายในกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นเสมือนแขนขาที่สำคัญในการประสานงานติดต่อเร่ร่ำกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของผู้สมัครที่เขาสนับสนุน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นักการเมืองท้องถิ่นหนีไม่พ้นการทำงานที่ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันตรวจสอบการบริหารงานในท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ชี้แจงให้ประชาชนรู้ถึงข้อเสียของระบบอุปถัมภ์ นักการเมืองทุกคน ต้องปลูกจิตสำนึกในการบริหารงาน ต้องทำเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นบ้านเกิด”^{๕๗}

“ในพื้นที่ระบบหัวคะแนนส่วนใหญ่จะมาช่วยติดป้าย แจกโปสเตอร์ แจกบัตรใบเล็กหาเสียงและประชาสัมพันธ์หมายเลขให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและเคาะประตูช่วยหาเสียงกับชาวบ้านในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง”^{๕๘}

“ในพื้นที่จะมีความคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดีแต่พื้นที่ของ อบต. มีบริเวณกว้างจึงยังต้องใช้หัวคะแนนเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่เพื่อสร้างความศรัทธาให้คำแนะนำและชี้แนะเพื่อสร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านในการลงคะแนนเสียง ชาวบ้านก็จะลงคะแนนให้ตามที่หัวคะแนนชี้แนะ”^{๕๙}

“หัวคะแนนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีคนให้ความเคารพนับถือ มีญาติ พี่น้องและเพื่อนฝูงที่สามารถชี้แนะและชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองให้การสนับสนุน เมื่อได้รับเลือกตั้งมาแล้วก็ต้องทำงานและพัฒนาพื้นที่”^{๖๐}

“การที่ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นพี่น้องกัน รวมถึงการมีหัวคะแนนในพื้นที่ทำให้การพัฒนาพื้นที่ไปในทางเดียวกัน สุดท้ายการพัฒนาไปได้ ประชาชนก็จะได้รับประโยชน์ ดังนั้นความเป็นพี่น้องก็ยิ่งเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันในทางการเมือง”^{๖๑}

“ในส่วนตัวมองว่าไม่ใช่หัวคะแนน แต่เป็นเพียงผู้สนับสนุนที่พบปะกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องและเป็นตัวแทนของนักการเมืองในพื้นที่ไปร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น งานวันเกิด งานทำบุญบ้าน งานแต่ง งานบวช และงานศพ นอกจากนี้ก็จะใส่ใจถามสารทุกข์สุกดิบ และช่วยแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน และยังเป็นตัวแทนจะติดต่อหน่วยงานราชการหากเกิดปัญหาวาทภัยหรืออุทกภัยในพื้นที่”^{๖๒}

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

“หัวหน้าคณะหรือผู้สนับสนุนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูง รวมทั้งคนสนิทของนักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนโดยการช่วยเหลือ เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ามาแล้วหัวหน้าคณะหรือผู้สนับสนุนก็จะเข้ามาช่วยนักการเมืองในการทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง”^{๖๓}

“สนับสนุนก็เพราะต้องการให้เข้ามาบริหารท้องถิ่นช่วยด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในทางการเมืองต้องใช้ควบคู่กับระบบคุณธรรมเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนให้โอกาส คนดีมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม เข้ามาบริหารท้องถิ่นเพื่อช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและยั่งยืน”^{๖๔}

“ในพื้นที่ผู้ให้การสนับสนุนที่เป็นหัวหน้าคณะจะเป็นทีมงานช่วยวางแผนในการหาเสียงขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เห็นก็เป็นการช่วยเหลือด้วยความจริงใจบริสุทธิ์ใจไม่มีผลตอบแทนเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง”^{๖๕}

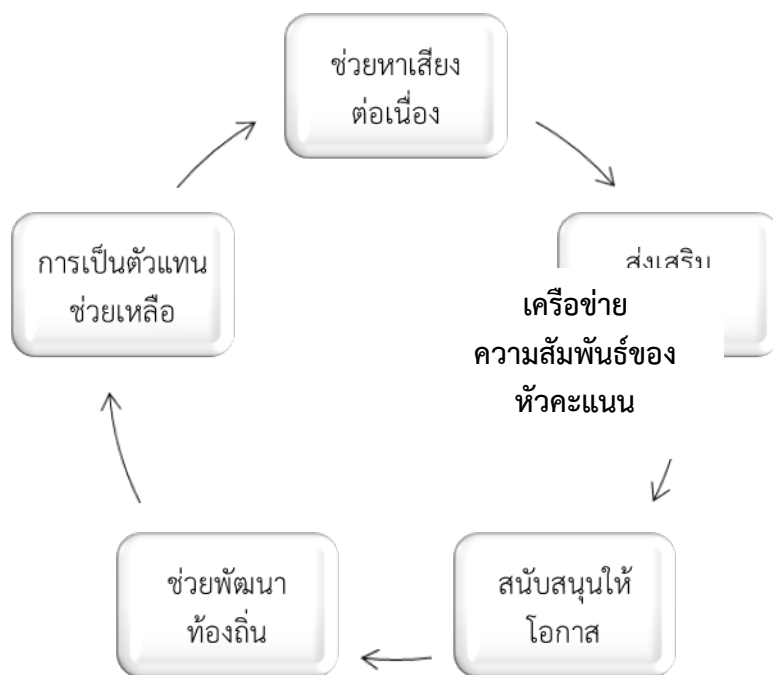
“หัวหน้าคณะเป็นตัวแทนในการสนับสนุนจากประชาชน เพราะมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และ รับผิดชอบต่อลักษณะของผู้ที่เป็นหัวหน้าคณะในชุมชนนั้น มักจะมีลักษณะเป็นที่เคารพ รัก นับถือของบุคคลทั่วไป ประกอบอาชีพสุจริต และเป็นเครือข่ายที่อุปถัมภ์กันมาอย่างยาวนาน”

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายความสัมพันธ์ของหัวหน้าคณะในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากการมีหัวหน้าคณะที่มีประสิทธิภาพต่างฝ่ายต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ เป็นกลไกสำคัญสำหรับหัวหน้าคณะในพื้นที่นั้นจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับคนในพื้นที่เป็นอย่างดี ช่วยหาเสียงอย่างต่อเนื่องควบคู่กับระบบคุณธรรมเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนให้โอกาส คนดีมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม เข้ามาบริหารท้องถิ่น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงการเป็นตัวแทนของนักการเมืองในพื้นที่ไปร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่และยังเป็นตัวแทนจะติดต่อหน่วยงานราชการหากเกิดปัญหาในพื้นที่ ดังแผนภาพที่ ๔.๖

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๖ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของหัวหน้าคณะ
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๔ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางการเมืองและการอุปถัมภ์ทางการเมืองในสังคมไทยก่อให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นได้อาศัยประเพณีและวัฒนธรรมไทย งานบุญ การดูแลช่วยเหลือ ใช้เป็นความสัมพันธ์อุปถัมภ์ทางการเมืองที่จะเน้นไปในเรื่องของการสนองตอบความต้องการของประชาชน ทางด้านกิจกรรมทางการเมืองและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งในทางการเมืองแล้วระบบอุปถัมภ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแบ่งสรรอำนาจ ผลประโยชน์ ตำแหน่งทางการเมือง และโครงการงบประมาณในรูปแบบต่าง ๆ กับพวกพ้องได้ตามความต้องการซึ่งเรียกกันว่าเป็นการอุปถัมภ์ทางการเมืองและในบางครั้งผู้สมัครจะต้องออกไปพบปะเยี่ยมเยียนชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอเนื่องในโอกาสงานบุญประเพณีที่สำคัญบางครั้งถึงกับสร้างแกนนำไว้คอยเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ประสานงานให้อย่างใกล้ชิดกับชาวบ้านเพื่อเป็นการ ให้บริการแก่ส่วนรวมโดยผู้อุปถัมภ์จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องทั่ว ๆ ไป ทั้งการบริจาค การมอบ ที่ดินให้สาธารณะประโยชน์ การสร้างโรงเรียน การสร้างถนนหนทาง และที่พักอื่น ๆ ซึ่งเป็นการสร้าง ประโยชน์ให้กับชุมชนและผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์เพื่อหวังการตอบแทนกลับคืน ดังนั้นระบบอุปถัมภ์จึงได้ถูก สร้างขึ้นในรูปของสายสัมพันธ์กับภาคส่วนทางการเมืองจากโครงการต่าง ๆ ของรัฐและอำนาจในทางราชการ โดยที่โครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ในปัจจุบันได้มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับระบบอุปถัมภ์ในระดับชาติ โดยมีเงิน มีงานและผลประโยชน์ที่ได้แจกจ่ายลงจากเบื้องบน ด้วยหวังการสนับสนุน ด้านคะแนนเสียงหรือการสนับสนุนด้านอื่น ๆ จากเบื้องล่างขึ้นไป สิ่งเหล่านี้เป็นการช่วยเหลือและบริการประชาชนในลักษณะการอุปถัมภ์ที่นักการเมืองได้นำมาปฏิบัติเพื่อ

เป็นการตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นบางอย่างของประชาชนอันเป็นสิ่งที่ต่อกำถึง ความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อการเป็นผู้นำที่สามารถจะให้การช่วยเหลือแก่กุลอุปลัมภ์ชาวบ้านได้

๔.๔.๑ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ พัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่าย ความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย พบว่า

การเมืองท้องถิ่นมีลักษณะความสัมพันธ์เป็นการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องลักษณะ ของการดูแลความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วย หลักการของระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในชุมชน ระบบอุปถัมภ์กับ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นมุ่งผลประโยชน์ระหว่างกันหรืออาจจะเกิดจาก ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาจากความต้องการทางด้าน ทรัพยากรในบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งทางสังคม อำนาจในการบริหารงานและผลประโยชน์ตอบ แทนที่เป็นรายได้นั้นจึงนำไปสู่การเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นมาอันเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในเชิงของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ได้ถูกยึดถือมาเป็นวิธีการที่จะทำให้รับบริการเลือกตั้ง ดังนั้น การช่วยเหลืออุปถัมภ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของนักการเมืองสามารถที่จะสร้างเป็นบุญคุณให้เกิดกับ ชาวบ้าน การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมได้เกิดขึ้นเป็นวิถีประเพณีที่สืบทอด กันมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่เป็นไปตามวิถีประเพณีและ วัฒนธรรมในท้องถิ่น แต่สำหรับในทางการเมืองแล้วการจะได้มาซึ่งสิ่งตอบแทนทางการเมืองนั้นคงจะ ไม่ใช่สิ่งของ เงินทอง หรือความช่วยเหลือซึ่ง กันและกันในด้านต่าง ๆ จากชาวบ้าน แต่จะได้มา ในรูปแบบของคะแนนเสียงหรือคะแนนนิยมที่เป็นความไว้วางใจของชาวบ้านผู้มีสิทธิไปลงคะแนน เสียงให้ การมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียงแล้วก็คงจะต้องมีกลยุทธ์ กลวิธี หรือเทคนิค ต่าง ๆ ในการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชาวบ้านเพื่อให้เกิดเป็นบุญคุณขึ้นมาและหวัง ว่าจะได้รับการตอบแทนด้วยคะแนนเสียงของชาวบ้าน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครอง นโยบายการดำเนินงานของ พื้นที่มุ่งประโยชน์แก่ประชาชนส่วนมาก ในขณะที่เดียวกันก็เคารพในเสียงของคนส่วนน้อยความเป็น เครือญาติกันและสภาพเป็นทีมเดียวกันกับฝ่ายบริหารถือเป็นจุดแข็ง เพราะมีเสถียรภาพทางการเมือง ในพื้นที่^{๖๖}

“วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่ยังต้องเน้นรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้ง ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการผู้นำในพื้นที่กับนักการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันเนื่องจากทุก คนเป็นเครือญาติ รู้จักมักคุ้นกันอยู่แล้ว จึงไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกและมุ่งเน้นการทำงานในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๖๗}

^{๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

“การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาจะให้ความสำคัญกับประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่น”^{๖๘}

“ความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น เมื่อศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น เมื่อมีความเชื่อมั่นก็ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ระบบอุปถัมภ์ก็เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสนับสนุน เป็นฐานเสียงให้ได้รับเลือกตั้งมาเป็นตัวแทนประชาชน เมื่อประชาชนเลือกมาแล้วก็ต้องทำงานให้เต็มที่”^{๖๙}

“นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ตระหนักและเห็นความสำคัญไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร”^{๗๐}

“การเคารพสิทธิของผู้อื่นผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยจะต้องพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม การได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยความสามารถ ความศรัทธา และความไว้วางใจของประชาชนก็จะเข้ามาทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่”^{๗๑}

“การเมืองท้องถิ่นต้องมีสิทธิอันชอบธรรมซึ่งถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น สร้างกระบวนการเรียนรู้ทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชน และปลูกฝัง ความเป็นเจ้าของในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดแก่ประชาชนด้วย”^{๗๒}

“ส่งเสริมการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนโดยเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมการใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อยในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนเพื่อไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้”^{๗๓}

“ระบบอุปถัมภ์มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นยึดหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยหลักความเสมอภาคกันในทางกฎหมายประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในชุมชน เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่พัฒนาพื้นที่ให้เกิดความเจริญทัดเทียมกับพื้นที่อื่น ๆ”^{๗๔}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง แม้เราจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทน อดกลั้นรับฟังในความเห็นต่างนั้น ภายใต้แนวคิดการใช้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไปกับระบบคุณธรรมเป็นการช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมให้โอกาสคนดี มีความรู้

^{๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

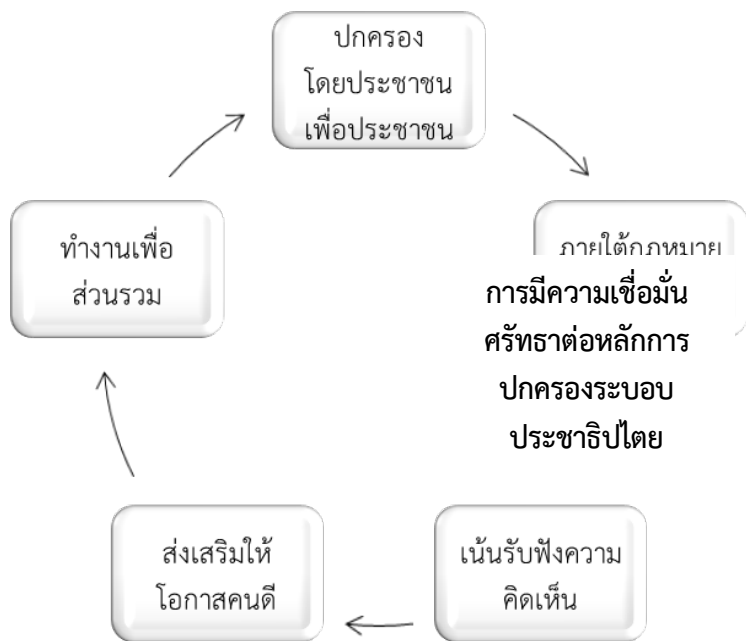
^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ ซื่อสัตย์สุจริต เข้ามาบริหารท้องถิ่น ปลุกจิตสำนึกให้
 นักการเมืองท้องถิ่นทำงานเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตนเอง”^{๗๕}

“การปกครองท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอยู่ใกล้ชิดและมีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ทำหน้าที่
 รับผิดชอบดูแลและบริหารท้องถิ่นให้พัฒนา”^{๗๖}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 ที่ว่าด้วยหลักการว่าการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ดูแลความทุกข์สุขของ
 ประชาชนผ่านการเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนตามวิถีทางแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 ๗๗

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ
 พัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย การ
 ปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับ
 เดียวกัน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครอง เน้นรับฟังความคิดเห็นของ
 ประชาชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการ
 พัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่น ใช้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไป
 กับระบบคุณธรรมเป็นการช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมให้โอกาสคนดี มีความรู้ ความสามารถ
 มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ ซื่อสัตย์สุจริต เข้ามาบริหารท้องถิ่นปลุกจิตสำนึกให้นักการเมืองท้องถิ่นทำงาน
 เพื่อส่วนรวม ดังแผนภาพที่ ๔.๗

แผนภาพที่ ๔.๗ สังเคราะห์ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๔.๒ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล พบว่า

ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลเป็นระบบอุปถัมภ์เชื่อถือในความสำคัญศักดิ์ศรีของตนเองและศักดิ์ศรีก็ย่อมถูกคุ้มครองโดยกฎหมายการสร้างความเท่าเทียมกัน จะต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลหลักความเสมอภาคของบุคคลหลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกแม้ตนจะไม่เห็นด้วยสำหรับบุคคลที่จะลงเล่นการเมืองแล้วถ้าขาดบารมีที่นำมาสนับสนุนตัวผู้สมัครก็จะเป็นการยากต่อชัยชนะเช่นกัน ผู้ที่มีบารมีในชุมชนจะเป็นบุคคลที่มีทรัพยากรในด้านต่าง ๆ มาก เพียงพอแก่การสนับสนุนช่วยเหลือผู้อื่นได้อาจจะเป็นเงินทุนกำลังคน คุณงามความดี และหน้าที่การงานหรือจะเป็นบุคคลที่มีญาติพี่น้องมาก มีพรรคพวกเพื่อนฝูงสนับสนุนรู้จักคุ้นเคย และเป็นผู้ที่มีความอาวุโสในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านจะให้การยอมรับแล้วสามารถที่จะพบปะสัมพันธ์กับผู้คนได้อย่างกว้างขวาง ฉะนั้น ถ้าบุคคลที่มีบารมีในท้องถิ่นให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังก็ง่ายต่อการหาเสียงแล้วจะเข้าจะออกหรือพูดคุยกับชาวบ้านมันก็สะดวกและรวดเร็วก็เนื่องมาจากมีปัจจัยของผู้มีบารมีมาช่วยสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งนอกจากนี้ การเป็นบุคคลที่มีจิตใจกว้างขวางและการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ได้ทำให้เกิดเป็นบารมีอันกลายมาเป็นปัจจัยเสริมที่คอยเอื้อต่อการหาเสียงเลือกตั้งในพื้นที่ปัจจัยเสริมที่นำมาเอื้อต่อการหาเสียงในการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์ประกอบเสริมที่ชาวบ้านนั้นได้นำเข้ามาเป็นเหตุผลหรือทางเลือกในการประกอบกับการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครเพิ่มได้อีกช่องทางหนึ่ง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นักการเมืองท้องถิ่นจะเชื่อถือในความสำคัญศักดิ์ศรีของตนเอง และศักดิ์ศรีก็ย่อมถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น ระบอบประชาธิปไตย”^{๗๘}

“การเมืองท้องถิ่นในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมากเนื่องจากข่าวสารช่องทางต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความรอบรู้ เมื่อประชาชนมีคุณภาพดีประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วยเพราะคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพประชาชนส่วนคุณภาพของประชาชน”^{๗๙}

“นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ให้การสนับสนุนทางการเมืองควรมีความยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย”^{๘๐}

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

“สังคมประชาธิปไตยต้องตระหนักว่าแต่ละคนต่างก็มีทั้งสิทธิและหน้าที่ตามหลักการกติกากฎของประชาธิปไตย การมีระเบียบวินัยของตนเองเป็นเรื่องสำคัญของการปกครองต้องคำนึงอยู่เสมอถึงความเหมาะสมในการเรียกร้องสิทธิและในการทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีความรับผิดชอบ ต้องมีน้ำใจและรู้จักให้อภัย”^{๘๑}

“การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ยึดถือหลักประชาธิปไตยควบคู่กับการมีระเบียบและมีวินัย เคารพในกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและใช้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่มีการเขียนไว้ในข้อกฎหมายหรือระเบียบ แต่การปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม ความเอื้ออาทรตามวิถีพุทธก็เปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมทางการเมืองด้วยเหตุและผลที่เลือกตามผลงานเพราะมีผลงานเป็นที่ประจักษ์มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจและความเสียสละในการทำงาน”^{๘๒}

“การเมืองแบบไทยสอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้”

“ระบบอุปถัมภ์ทำให้มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งอาจจะเลือกตามเครือญาติ เพราะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันและกัน ให้ความไว้วางใจกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างสนิทใจ”^{๘๓}

“การแสดงความคิดเห็นของประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย เนื่องจากประชาชนนิยมใช้เหตุผลควบคู่กับการใช้สติมีเมตตาต่อเพื่อนสมาชิกในสังคม และถ้าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเกินขอบเขต ก็จะไปละเมิดหรือก้าวก่ายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นจะทำให้สังคมประชาธิปไตยขาดความสงบสุขและไร้ระเบียบวินัย จะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นตามหลักพระพุทธศาสนา”^{๘๔}

“นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมืองควรมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบและคำนึงถึงว่าตนและประชาชนคนอื่น ๆ ก็มีส่วนในการจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่นรวมถึงการพัฒนาประเทศ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นจะต้องยอมรับผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ป้องกันความขัดแย้งระหว่างการแสดงความคิดเห็นและสร้างกระแสทางการเมือง”

“นักการเมืองท้องถิ่นควรประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดี เป็นนักการเมืองที่มีคุณธรรมเป็นแบบอย่างของประชาชนในท้องถิ่นเกื้อหนุนกันทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน”^{๘๕}

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

“ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันสามารถร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สนองตอบความต้องการของประชาชน โดยประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่นสร้างวัฒนธรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยความร่วมมือแบ่งปันผลประโยชน์ กระจายผลประโยชน์ไปสู่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ของท้องถิ่นให้ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม”^{๘๖}

“นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติประชาชนเลือกมาเพราะผลงาน เพราะผลงานเป็นที่ประจักษ์มีความรู้ความสามารถมีความตั้งใจมีความเสียสละประชาชนให้การยอมรับสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่น ร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ และร่วมรับผลประโยชน์”^{๘๗}

“นักการเมืองท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้นเสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นควรตระหนักพลังศรัทธาที่ประชาชนมอบให้และตอบแทนด้วยการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองนำคุณธรรมจริยธรรมมาจัดกิจกรรมทางการเมืองของท้องถิ่นแบบสร้างสรรค์ผลงานตอบสนองความต้องการของประชาชน”^{๘๘}

“การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมืองโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้แสดงบทบาทในฐานะนักการเมืองท้องถิ่นภาคประชาชนสนับสนุนให้ใช้บทบาททางสังคมควบคู่กับการแสดงบทบาททางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญ”^{๘๙}

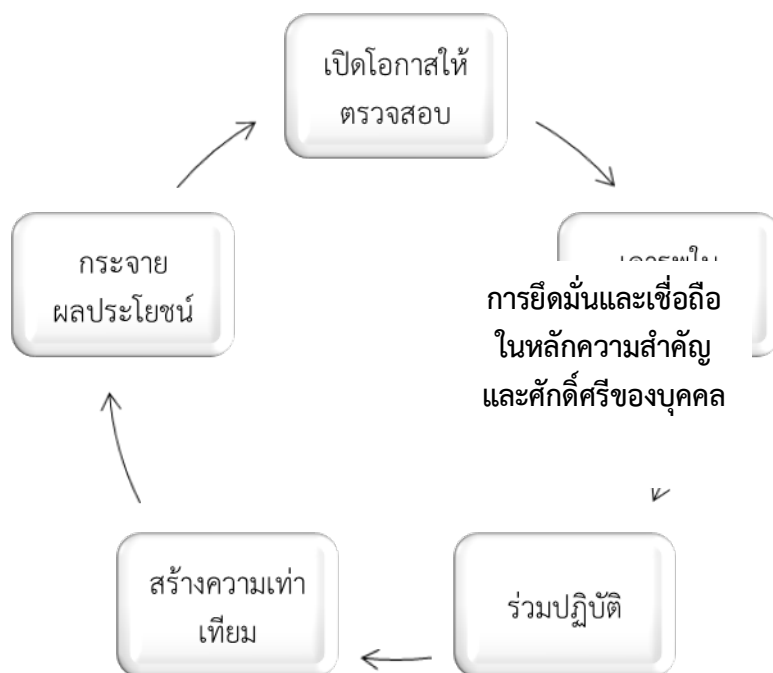
กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับตรวจสอบ เคารพในกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและใช้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ สร้างความเท่าเทียมร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สนองตอบความต้องการของประชาชน กระจายผลประโยชน์ไปสู่ประชาชนอย่างเท่าเทียม ดังแผนภาพที่ ๔.๘

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๘ สังเคราะห์ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๔.๓ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการเคารพสิทธิของการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการเคารพสิทธิของการปกครองแบบประชาธิปไตย พบว่า

การเคารพสิทธิของการปกครองแบบประชาธิปไตยวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกลงคะแนนเสียงของประชาชน ก่อนอื่นควรจะต้องหันย้อนกลับไปดูโครงสร้างทางสังคม เพราะโครงสร้างทางสังคมนั้นเป็นปัจจัย สำคัญที่สามารถกำหนดการเชื่อมต่อระหว่างโครงสร้างทางการเมืองอันได้รับการถ่ายทอดกันมาในรูปของระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมอันเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติทางสังคม ดังนั้น การที่ชาวบ้านจะมีอิสระทางความคิดต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้นำในท้องถิ่นได้นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะในระบบการเมืองแล้วการมีอิสระทางความคิดนั้นเป็นปัจจัยและเหตุผลหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาในระบบประชาธิปไตยในสังคมไทย ฉะนั้นการจะมีอิสระทางความคิดในการลงคะแนนเสียงเลือกผู้นำในท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาที่ได้ผูกติดมัดเข้าไว้ด้วยกันกับระบบความเชื่อและค่านิยมระบบอุปถัมภ์ แต่ในระบบอุปถัมภ์นั้นอยู่ภายใต้การเคารพสิทธิของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้วยการเลือกนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีความซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนร่วม เป็นผู้มีความตั้งใจจริงที่จะเข้ามาทำงานแทนประชาชน เคารพกฎหมาย ไม่ใส่ร้ายป้ายสีกัน ไม่ใช่เงินซื้อเสียง

หรือแจกสิ่งของทราบบัญญาของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดีเป็นผู้มีวิสัยทัศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นผู้นำและไม่เห็นแก่พวกพ้องหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การทำงานท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยการจัดทำประชาพิจารณ์และให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็น รวมถึงมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทราบอย่างกว้างขวางทางสื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว ตีตบอร์ดประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ประกาศ แจ้งในที่ประชุมตามความเหมาะสม”

๙๐

“การดำเนินการงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการดำเนินการตามวิธีทางการปกครอง ในการดำเนินการบริหารงาน โดยมีกฎหมาย ระเบียบ ถ้อยปฏิบัติในการบริหารงานหรือดำเนินการต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายบริหารคือ ส่วนกลางได้อำนาจมาปฏิบัติตามกฎหมาย การบริหาร จัดการภายในได้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่น”^{๙๑}

“นักการเมืองท้องถิ่นที่สะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นสู่ปัญหาการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่นสนับสนุนพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกเข้าสภาจะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาของประชาชนมีความชอบธรรมมากกว่าการแสดงพลัง ประชาชนผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา”^{๙๒}

“การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการออกเสียงเลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่การปกครองหรือการใช้อำนาจอธิปไตยแทนพวกเขาการเป็นผู้แทน โดยการเลือกสรรจากประชาชนนั้น จึงเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งต้องได้รับได้รับการยอมรับจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง”^{๙๓}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามปฏิบัติโดยการดำเนินงานตามระเบียบ แบบแผนของทางราชการ โดยยึดกับประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักสำคัญส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของท้องถิ่น”^{๙๔}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม จัดกิจกรรมทางการเมือง รมณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ยึดหลักการปฏิบัติตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าการเลือกตั้งทำให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นต้องต่างตอบแทนภายใต้ระบบผ่านรูปแบบของโครงการ ซึ่งอยู่ภายใต้การใช้งบประมาณรัฐที่มาจากภาษี และเมื่อการบริหารไม่เป็นไปตามสัญญาหรือความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นที่คะแนนเสียงในการเลือกตั้งจะเป็นอำนาจต่อรองต่อนักการเมืองและทำให้เกิดการแข่งขันเชิงนโยบายในสนามการเลือกตั้ง”^{๙๕}

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

“การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นเป็นการแสดงพลังสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองต้องอาศัยการแสดงหรือจัดกิจกรรมทางการเมืองภายใต้กฎหมาย รวมถึงข้อตกลงในการทำงานร่วมกันและที่สำคัญการทำงานการเมืองต้องมุ่งเน้นการทำเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นหลัก”^{๙๖}

“องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาจะมีการจัดเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติงานของนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากประชาชน บางครั้งอาจเกิดข้อขัดแย้งกันบ้าง แต่เมื่อออกจากที่ประชุมแล้วทุกคนก็เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตน”^{๙๗}

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้การบริการต่อประชาชนในเขตพื้นที่ตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง ด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคม และการบริหารงานของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตาม ความเจริญก้าวหน้าของสื่อเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว”^{๙๘}

“ผู้แทนประชาชน แกนนำสำคัญของนักการเมืองท้องถิ่นเมื่อเข้าไปทำหน้าที่ร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรม รวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเคร่งครัดในระดับองค์กร”^{๙๙}

“นักการเมืองต้นแบบแสดงผลงานบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองและการบริหารงานจัดการและพัฒนา ความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีอย่างเท่าเทียม ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถคิดริเริ่ม และดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด”^{๑๐๐}

“นักการเมืองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอแนะความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของท้องถิ่น ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์หรือการแสดงประชามติ”^{๑๐๑}

“เครือข่ายระบบอุปถัมภ์เป็นการแสดงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้ความไว้วางใจของเครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูงให้เข้ามาบริหารท้องถิ่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริใจไม่มีสิ่งตอบแทน เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในทางการเมืองต้องใช้ควบคู่กับระบบคุณธรรมเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนให้โอกาส คนดีมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม เข้ามาบริหารท้องถิ่น เพื่อช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรือง อย่างมั่นคงและยั่งยืน”^{๑๐๒}

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความไว้วางใจซึ่งกันของคนในท้องถิ่นโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา^{๑๐๓}”

“นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่ แม้ระบบอุปถัมภ์จะมีทั้งข้อดีข้อเสีย แต่มีมุมมองในด้านลบว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร นำมาสู่หลากหลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง การขาดขวัญกำลังใจ ความไม่เสมอภาคเป็นธรรม^{๑๐๔}”

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการเครพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้นำได้รับความชอบธรรมในการบริหารจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรงบนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีการแบ่งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างชัดเจน ผ่านการกระจายอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การทำงานท้องถิ่นต้องปฏิบัติ ตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรม ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านผู้แทน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอแนะความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของท้องถิ่น ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิพจน์หรือการแสดงประชามติ ดังแผนภาพที่ ๔.๙

แผนภาพที่ ๔.๙ สังเคราะห์ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๔.๔ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองพบว่า

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญในระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล สร้างการมีส่วนร่วมต่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งประชาชนทุกระดับทั้งในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดอื่น ๆ สามารถใช้สิทธิตามกฎหมายให้เกิดผลทางการเมืองปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมและโครงการที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความคืบหน้าและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการแสดงความรู้ความสามารถ อำนาจทางการเมืองให้เกิดการจัดกิจกรรมในลักษณะอุปถัมภ์และรับผิดชอบต่อสังคมที่ให้การสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น

นักการเมืองท้องถิ่นเมื่อลงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นหรือแม้แต่เข้าสู่การเป็นนักการเมืองระดับชาติจะสามารถสร้างความสำเร็จทางการเมืองให้ประสบความสำเร็จได้โดยไม่ยากนัก ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนที่นักการเมืองให้ความอุปถัมภ์ช่วยเหลือดูแลความสุข ทุกข์ โดยตรงหรือจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ถึงผลงานที่สร้างคุณูปการแก่ไขปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากการสนับสนุนของเครือข่ายทางการเมือง การตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การดึงพลังร่วมพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ซึ่งไม่สามารถทำกิจกรรมทุกอย่างให้สำเร็จได้ด้วยเพียงลำพังตนเอง จากข้อค้นพบที่ผ่านมา กิจกรรมทางการเมือง นักการเมืองหรือประชาชนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง การใช้ อำนาจทางการเมือง ทางปกครองแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง แต่การมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองกับประชาชน หน่วยงานภาครัฐ ช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาและจัดกิจกรรมพัฒนาการเมืองท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จจุล่งสู่ความสำเร็จตามที่ปรารถนาได้ด้วยดี การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรงหรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้นเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายทางการเมืองทุกระดับ และทุกมิติ ส่งผลให้เกิดรูปแบบการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นแบบไทย สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย การเป็นครอบครัวใหญ่ ที่ให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันและการใช้อำนาจประชาธิปไตย สนับสนุนการตัดสินใจทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีอำนาจมีส่วนร่วม หากจะตัดสินใจทางการเมืองต้องอาศัยผู้นำทางการเมือง หัวคะแนน เครือญาติ ความคุ้นเคยที่คอยช่วยเหลือกันและกันมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของท้องถิ่น ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นตามวิถีระบอบประชาธิปไตย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นแกนนำกลุ่มเครือข่ายผู้มีสิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง กลุ่มแกนนำยังคงมีสิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นเก่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับเครือข่ายจะตัดสินใจทางการเมืองภายใต้การแนะนำทางการเมืองหวั่นไหว แต่กลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเครือข่ายน้อยจะไม่มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง”

“ในพื้นที่ที่มีการเลือกแกนนำหรือผู้แทนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชน ซึ่งผู้แทนอาจเป็นผู้แทนที่มีบทบาทหน้าที่ทางการเมือง ผู้แทนที่มีบทบาทหน้าที่จิตอาสา ผู้แทนที่เป็นตัวแทนแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่น ได้มาด้วยวิธีการเลือกของประชาชนให้เกิดความตระหนักถึงรูปแบบประชาธิปไตยที่ได้จากการเลือกตั้ง”^{๑๐๕}

“ประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่นควรเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นเชื่อมโยงกับปัญหาความต้องการของท้องถิ่นเข้ามาเป็นตัวกลางทางการเมืองให้เกิดการประสานความคิดความต้องการลดความขัดแย้งทางการเมือง และใช้มติที่ประชุมในการดำเนินงานตามความต้องการของประชาชนทั้งส่วนใหญ่และส่วนน้อย”^{๑๐๖}

“นักการเมืองท้องถิ่นสร้างการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดกิจกรรมเสวนาทางการเมืองสร้างแกนนำทางการเมืองเพื่อให้เป็นตัวแทนของภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นบรรจุสรรหาความต้องการโครงการที่สนองตอบความต้องการของประชาชน”^{๑๐๗}

“การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจึงเป็นหัวใจหลักสำคัญของประชาธิปไตย รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายเหล่านี้ได้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น”^{๑๐๘}

“การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น การนำเสนอเหตุผลผ่านกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนและกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นซึ่งอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายกำหนด”^{๑๐๙}

“การมีส่วนร่วมมีแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้นักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งต้องเป็นตัวแทนเชื่อมโยงปัญหาความต้องการของประชาชน ผสานการแก้ไขปัญหาให้เกิดการใช้ประโยชน์จากการเลือกตั้งเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชน”^{๑๑๐}

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองนักการเมืองท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยได้แสดงบทบาททางการเมือง การใช้เวทีสาธารณะตรวจสอบคุณธรรม จริยธรรม นักการเมืองรวมถึงการดำเนินโครงการตามนโยบายที่แถลงไว้กับประชาชน” ^{๑๑๑}

“กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือร่วมตรวจสอบการทุจริต เลือกตั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นการเลือกด้วยความสุจริตและยุติธรรมเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง” ^{๑๑๒}

“นักการเมืองท้องถิ่นใช้กิจกรรมการเลือกตั้งสร้างกลยุทธ์และวิถีทางการเมืองให้ประชาชนได้สนับสนุนกิจกรรมการใช้สิทธิใช้อำนาจของประชาชนตัดสินใจเลือกผู้นำทางการเมืองละเปิดโอกาสให้นักการเมืองได้ดำเนินงานบริหารจัดการท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของประชาชนจนครบวาระ” ^{๑๑๓}

“ประชาชนสนับสนุนให้นักการเมืองท้องถิ่นจัดทำนโยบายบริหารงานท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการหาเสียงกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้ตรวจสอบความมีสัจจะของนักการเมืองหลังได้รับโอกาสทางการเมืองเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งจนครบวาระ” ^{๑๑๔}

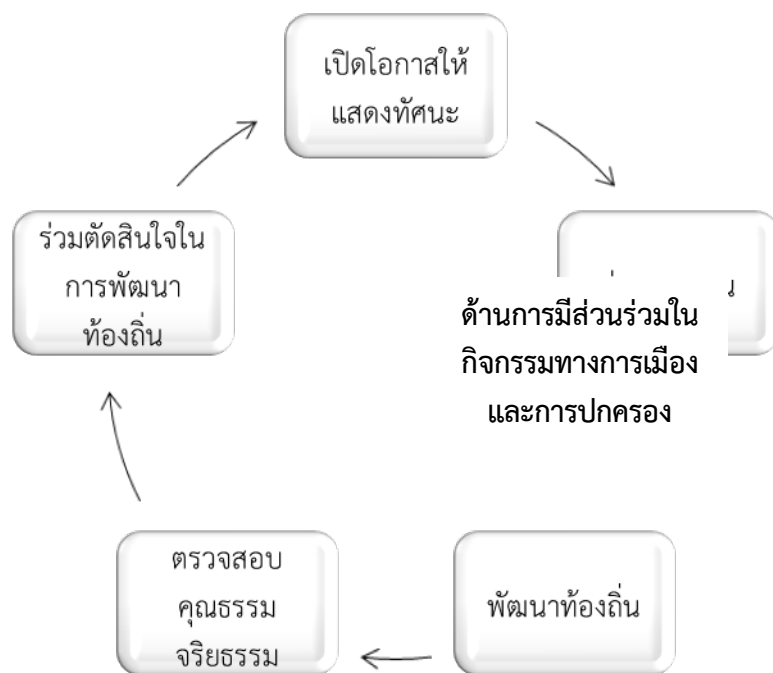
กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกที่มีความสำคัญในระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ ร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ใช้เวทีสาธารณะตรวจสอบคุณธรรม จริยธรรมและ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ดังแผนภาพที่ ๔.๑๐

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๑๐ สังเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๔.๕ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า

วัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของเครือข่ายทางการเมืองซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาการเมือง โดยอาศัยการมีจิตสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเองต้องสร้างความสำคัญด้วยการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้ ดังนั้นการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความอิสระปราศจากการขีดเส้นทางการเมือง ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ตามยึดมั่นในหลักนิติธรรมเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น แสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมี เหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติและ สังคมโลก คือ การมีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ เข้าร่วมกิจกรรมการเมืองการปกครอง กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาการทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐ การลดความเห็นแก่ตัว และเสียสละร่างกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ต่อกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การประพุดิตนเป็นผู้มีสามัคคีธรรมปฏิบัติได้ ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ร่วมกันรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ ร่วมกันติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันปรับปรุง มีการแก้ไข พัฒนางาน ให้มีประสิทธิภาพ ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังความคิดเห็นเป็นของกันและกันและเคารพในมติของเสียง ส่วนมาก ซื่อสัตย์สุจริต ละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว กล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเองและส่งเสริม ให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ต้อง เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า ต่อไปได้เพราะนักการเมืองท้องถิ่นถูกคัดเลือกมาจากประชาชน นักการเมืองท้องถิ่นย่อมต้องมี ศักยภาพความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าได้”^{๑๑๕}

“นักการเมืองท้องถิ่นนอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้วจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็ม กำลังความสามารถ เสียสละเพื่อตอบสนองตามความต้องการของประชาชน เช่น ต้องปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์เพราะระบอบประชาธิปไตยต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่ของตนเอง”^{๑๑๖}

“นักการเมืองท้องถิ่นเป็นต้นแบบกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำหน้าที่และรับผิดชอบต่อ ฐานะนักการเมืองไปสู่ท้องถิ่น ใช้ความรู้เพื่องานจะได้สำเร็จลุล่วง เรียบร้อย รวดเร็ว มอบหมายงานที่ มีความสำคัญให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อพัฒนาให้เขารู้จักรับผิดชอบสูงขึ้น”^{๑๑๗}

“นักการเมืองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มการเมืองในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน ฐานะพลเมืองของชุมชนและเป็นเจ้าโครงการร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญ ให้ความรู้สึกรัก ในด้านจิตวิทยา คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การลดความเห็นแก่ตัว และ เสียสละแรงกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณ สมบัติ”^{๑๑๘}

“นักการเมืองท้องถิ่นจัดทำนโยบายพัฒนาการเมืองภาคประชาชน พัฒนาพลเมืองให้มีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักทำงานในเชิงรุก กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง และจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จตาม นโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน”^{๑๑๙}

“นักการเมืองท้องถิ่นสร้างกระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นหนึ่งในการ บริหารการจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ มีเหตุผล มีส่วนร่วมในกิจการของ ส่วนรวม หรือกระบวนการทางนโยบายที่นักการเมืองพึงปฏิบัติ”^{๑๒๐}

“นักการเมืองท้องถิ่นแสดงความสามารถเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย เนื่องจากองค์กรปกครองท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งระบบการปฏิบัติงานยังต้องอยู่ภาย

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

ใต้กฎหมาย เช่นเดียวกับหน่วยงานส่วนกลางและภูมิภาค กฎหมายหลายฉบับกำหนดให้ผู้นำท้องถิ่น เป็นเจ้าพนักงาน เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายที่มีลักษณะเป็น กฎหมายปกครองต่าง ๆ”^{๑๒๑}

“พลเมืองที่มีคุณภาพเกิดจากการมีนักการเมืองที่มีคุณภาพสามารถเลือกใช้อำนาจทาง ปกครองที่เหมาะสมในฐานะผู้นำท้องถิ่นในการอนุมัติ อนุญาต ระวัง เปลี่ยนแปลง เพิกถอน อันมี ลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับประชาชน”^{๑๒๒}

“ผลกระทบจากนักการเมืองท้องถิ่นที่ขาดความรู้ความสามารถโดยเฉพาะการตกอยู่ใต้ อำนาจข้าราชการทั้งนี้เพราะหากผู้นำท้องถิ่นไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายปกครอง โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดนำไปสู่การร้องเรียนหรือฟ้องคดีทางปกครอง เป็นไป ได้สูงมาก ในที่สุดอาจเกิดผลเสียหายต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือตัวผู้บริหารท้องถิ่น”^{๑๒๓}

“การแสดงบทบาทของนักการเมืองผู้ชำนาญการบริการจัดการท้องถิ่นเป็นผู้กำหนด นโยบายกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธี การดำเนินงาน เปรียบเสมือน เข็มทิศนำทางเพื่อให้การบริหารองค์การบรรลุผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐ และ จะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ มีส่วนรับผิดชอบ”^{๑๒๔}

“การเป็นนักการเมืองท้องถิ่นต้นแบบในฐานะผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมี บทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาต่อยอดศักยภาพของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่อง และติดตามผลการปฏิบัติงาน การปรับปรุงคุณภาพ ผู้บริหารมืออาชีพต้องสร้างวัฒนธรรม โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานประสบ ผลสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาตนเองคิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง พัฒนาได้เอง”^{๑๒๕}

“พลเมืองที่มีคุณภาพแสดงบทบาทและจัดกิจกรรมทางการเมืองใช้คุณธรรมเข้าร่วม ดำเนินงานกับนักการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่นในฐานะผู้บริหารต้องแสดงออกอย่าง ชัดเจนถึงการสร้างคุณธรรมพัฒนาพลเมือง ท้องถิ่นให้มีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่าง สม่าเสมอ เพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติจนสามารถเลือกการกระทำที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรม ผู้บริหารจึงต้องสร้างความรู้สึกระบายความ สำเร็จให้แก่บุคลากร แต่ละคนและทุกคน จนเกิดภาพความเป็นผู้นำในทุกระดับและนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่าง แท้จริง”^{๑๒๖}

“นักการเมืองท้องถิ่นและสมาชิกชุมชนที่มีศักยภาพทางการเมืองรองรับการเปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการการกำหนดเงื่อนไขการ ปฏิรูประบบราชการอันเป็นกลไกส่วนหนึ่งในการสร้างธรรมาภิบาล โดยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการ จัด บทบาทของภาครัฐให้เหมาะสมในสังคม ซึ่งรวมถึงการกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กร ปกครอง

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

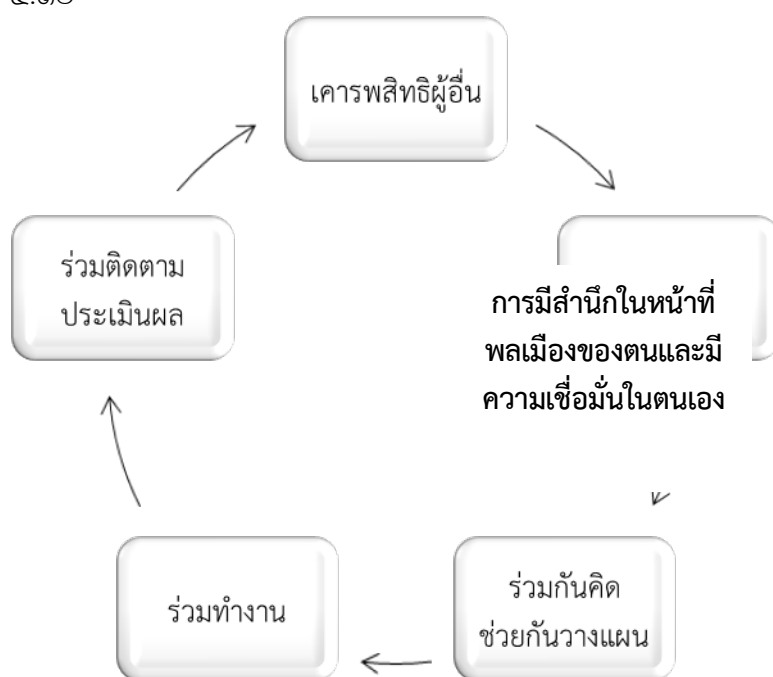
^{๑๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

ส่วนท้องถิ่น การสร้างระบบการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของ สาธารณะชนเพื่อ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต”^{๑๒๗}

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ พัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเองหลัก พื้นฐานสำคัญต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้การ มีอิสรภาพและความเสมอภาค ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ร่วมกัน รับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ร่วมกันติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันปรับปรุง มีการแก้ไข พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นหลัก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เคารพในมติของเสียงส่วนมาก ซื่อสัตย์สุจริต ดังแผนภาพที่ ๔.๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐ สังเคราะห์ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๔.๖ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการ พัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่าย ความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ พบว่า การที่นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องเข้ามาทำงานการเมืองความสำเร็จของการดำเนินงาน ทางการเมืองต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยการมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันอันเกิดจากการมองโลกในแง่ดี

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรและในชุมชนจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าในท้องถิ่นต้องมีความสมัครสมานสามัคคี ปกครองกันเองได้ การมองโลกในแง่ดียังช่วยให้ท้องถิ่นมีความหวังร่วมกันว่า เราสามารถที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น และมีความมั่นใจได้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์และนำความผาสุกมาสู่ประชาชนได้ สร้างความไว้วางใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางการเมือง เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เลือกแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนากิจกรรมทางการเมืองและลดความขัดแย้งทางการเมือง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้สังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างโอกาสสร้างอนาคตที่ดีให้ประชาชนในท้องถิ่น การเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและไว้วางใจกัน ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ และมนุษย์สามารถปกครองตนเองได้ นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความไว้วางใจซึ่งกันของคนในท้องถิ่นโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการทำให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนและมีนโยบายที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหาร เพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ สามารถตรวจสอบ โดยหน่วยตรวจสอบภายในและผู้ตรวจสอบภายนอก สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความไว้วางใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้ได้ร่วมค้นหาปัญหาใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งนี้เพราะธรรมชาติของประชาชนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันนำไปประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นได้” ^{๑๒๘}

“ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน นับเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาของนักการเมืองท้องถิ่นทั้งนี้เพราะนักการเมืองได้รับโอกาสจากประชาชนในท้องถิ่นผลจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของนักการเมืองสามารถสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่สมาชิกในท้องถิ่นเป็นผลงานเชิงประจักษ์ที่ส่งผลต่อฐานเสียงของนักการเมืองท้องถิ่น” ^{๑๒๙}

“การกระจายอำนาจระบบอุปถัมภ์สู่ท้องถิ่นทำให้คนไทยทั้งหลายมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นและมีความสุขมากขึ้นในอนาคตนักการเมืองท้องถิ่นได้รับโอกาสเข้าไปชิงงบประมาณจากรัฐบาลกลางและดึงศักยภาพทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างโอกาสสร้างอนาคตที่ดีให้ประชาชนในท้องถิ่น” ^{๑๓๐}

“ความจริง ความดี ความงาม เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปกครองท้องถิ่นที่ใช้พัฒนา กิจกรรมทางการเมืองและลดความขัดแย้งทางการเมืองเนื่องจากคุณธรรมที่เกิดจากความจริง ความดี ความงาม อันเป็นคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองช่วยให้การปกครองท้องถิ่นมีรูปแบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในระดับท้องถิ่น” ^{๑๓๑}

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

“ประสบการณ์ตรงจากปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนำมาใช้เป็นฐานเรียนรู้และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เลือกแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเองสร้างความพึงพอใจในระดับท้องถิ่นให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น”^{๑๓๒}

“การพัฒนาตนเองของกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นอื่นอาจไม่เหมาะสมและสร้างความสำเร็จให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นบางท้องถิ่นการสร้างการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาและได้รับโอกาสจากนักการเมืองท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จที่เหมาะสมกับความต้องการของสมาชิกในท้องถิ่นนั้น”^{๑๓๓}

“นักการเมืองท้องถิ่นใช้ประสบการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นจัดการสร้างความร่วมมือทางการเมืองด้วยกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่น้อยมกเกิดขึ้นกับบุคคล และสามารถพัฒนาเรียนรู้สังคมสร้างสรรค์ความรู้ให้กับตนเอง และชุมชนเกิดเป็นนวัตกรรมทางการเมืองเพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น”^{๑๓๔}

“การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นปัจจัยเอื้อต่อการความเหลื่อมล้ำและความเสียเปรียบของคนในชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นควรใช้ลักษณะของการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้ใช้อำนาจจัดการตนเอง แก้ไขปัญหาในท้องถิ่นยอมรับและดำรงอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลในท้องถิ่นให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”^{๑๓๕}

“นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือประสานงานกับประชาชนได้ดี เป็นผู้ที่ประชาชนรู้จักและให้การยอมรับนับถือเป็นผู้มีจิตสาธารณะมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความกันเองกับผู้อื่นและไม่ถือตัว”

“นักการเมืองท้องถิ่นแล้วย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินชีวิต คือ ต้องเสียสละทุกอย่างเข้ามาอาสาทำงานขับเคลื่อนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนเมื่อนักการเมืองท้องถิ่นตำแหน่งแล้ว สถานะความเป็นผู้นำย่อมกลายเป็นที่คาดหวังของประชาชนผู้เลือกเข้ามาทำงานรับใช้ประชาชน”

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความไว้วางใจซึ่งกันความจริง ความดี ความงามเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปกครองท้องถิ่นที่ใช้พัฒนาการเมืองและลดความขัดแย้งทางการเมืองที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหาร เพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการทำให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ดังแผนภาพที่ ๔.๑๑

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๑๑ สังเคราะห์ด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

๔.๔.๗ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ พบว่า

การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของนักรการเมืองท้องถิ่นซึ่งจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและคุณธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อน ปัญหาความต้องการของตนเองควบคู่กับการใช้คุณธรรม ถึงแม้ในทางการเมืองยังมีระบบอุปถัมภ์อยู่ก็ตามกล่าวคือประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบ การใช้ อำนาจของนักรการเมืองและผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอโดยการตรวจสอบโครงการต่าง ๆ การ คัดค้าน เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายได้ การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทาง สร้างสรรค์ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้คนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ให้ มากขึ้น เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีจิตสำนึกถือเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตย ดังนั้น ในเบื้องต้นจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดใหม่ให้ชาวบ้านและประชาชนโดยทั่วไป ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง นอกจากการไปเลือกตั้งแล้ว ประชาชนยังมีหน้าที่ในการช่วยกันตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของนักรการเมืองท้องถิ่น และบรรดา

ข้าราชการทั้งในการปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับช่วยกันเสนอทางออกในเชิงนโยบายอีกด้วย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การรับฟังความคิดเห็น ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานในพื้นที่ของคนในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติ ชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นนักการเมืองท้องถิ่นจัดเวทีให้ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมก็นำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับความ ต้องการและการอยู่ร่วมกันในชุมชนถึงแม้เป็นระบบอุปถัมภ์ก็ตามยังไงก็ต้องรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย”^{๑๓๖}

“ในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลามีการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนทุกระดับ เปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นแสดงบทบาทผู้นำที่ใช้กิจกรรมทางการเมือง การแสดงสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อน ปัญหาความต้องการของตนเองควบคู่กับการใช้คุณธรรม”

“การพัฒนาการเมืองเบื้องต้นนักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามข้อกฎหมายและคุณธรรม แม้ว่าพนักงานส่วนตำบลจะอยู่ในกรอบระเบียบวินัยของข้าราชการ แต่ก็มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้บริหารท้องถิ่นได้ วินัยข้าราชการบังคับให้ข้าราชการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองอาจกลายเป็นการกระทำผิดวินัยข้าราชการได้”^{๑๓๗}

“การใช้วิจารณ์ญาณทำให้สังคมการเมืองท้องถิ่นเป็นสังคมที่ใช้ความรู้และใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาทางการเมืองท้องถิ่นทั้งนี้เพราะนักการเมืองเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองจะหลงอยู่ในอำนาจที่ได้รับการแก้ไขปัญหาทางการเมืองต้องใช้คุณธรรม คือ ความรู้และสติปัญญาจำกัดความลุ่ม หลงในอำนาจให้หมดไปจะเกิดการใช้อำนาจเพื่อสร้างความสุขให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น”^{๑๓๘}

“การรับฟังเสียงชี้แนะจากผู้รู้ช่วยให้นักการเมืองท้องถิ่นมีการพัฒนาวิธีการดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ขึ้นรวมถึงการพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของ ประชาชนเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”^{๑๓๙}

“การเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นถือเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นแสดงบทบาทผู้นำที่ใช้กิจกรรมทางการเมืองการแสดงสิทธิเสรีภาพตามระบอบ ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความต้องการของตนเองควบคู่ กับการใช้คุณธรรมเพื่อให้ผลกระทบที่เกิดจากการแสดงความคิดเห็นลดความขัดแย้งในชุมชน”^{๑๔๐}

“ระบบอุปถัมภ์ช่วยพัฒนาการเมืองสนับสนุนส่งเสริมการแสดงออกทางการเมืองอย่าง สร้างสรรค์ลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชนทั้งนี้เพราะชุมชนจะอ่อนไหวต่อการ แสดงความคิดเห็นการมีตัวแทนมีผู้รู้อยู่ในเครือข่ายช่วยให้เกิดการประสานสร้างความรู้ความเข้าใจ ใน การอยู่ร่วมกันในชุมชนจากกิจกรรมสร้างสรรค์ทางการเมือง”^{๑๔๑}

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

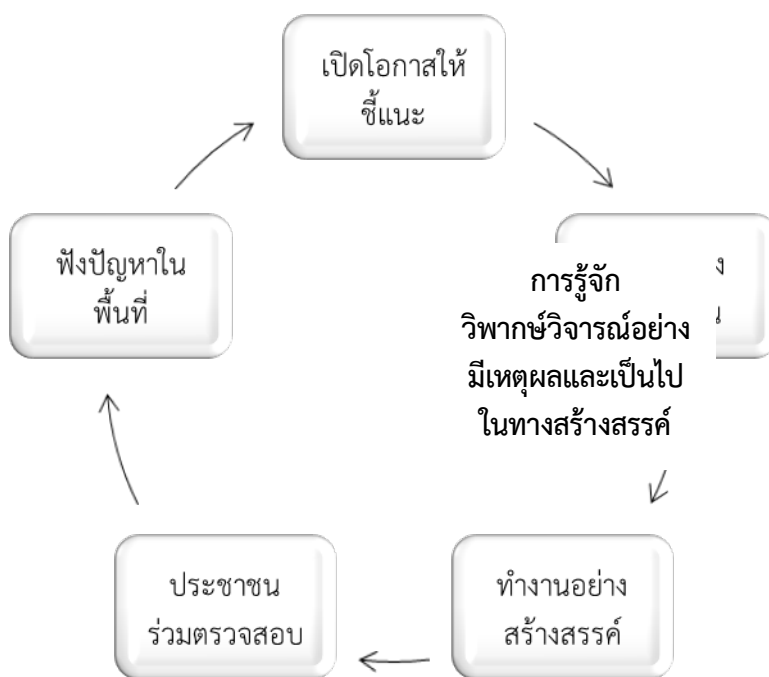
^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

“ในพื้นที่นี้การเมืองท้องถิ่นจะมีการจัดทำแผนงานโครงการสนับสนุนการสร้างความรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ให้ความสำคัญกับคนดี มีคุณธรรมมาเป็นตัวแทนหรือร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองให้เกิดการพัฒนาความรู้ธรรมาธิปไตยสู่การจัดกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่น”^{๑๔๒}

“นักการเมืองท้องถิ่นสามารถขจัดความขัดแย้งจากการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่องผ่านเครื่องมือที่หลากหลายได้แก่เสียงตามสาย เว็บไซต์ ไลน์ เฟสบุ๊ค เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจและแสดงเสรีภาพทางความคิดต่อสาธารณชน”^{๑๔๓}

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ นักการเมืองท้องถิ่นซึ่งจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและคุณธรรมยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน รับฟังเสียงชี้แนะจากผู้รู้ช่วยให้นักการเมืองท้องถิ่นมีการพัฒนาวิธีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความต้องการของตนเองควบคู่กับการใช้คุณธรรม ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบ การใช้อำนาจของนักการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ ดังแผนภาพที่ ๔.๑๒

แผนภาพที่ ๔.๑๒ สังเคราะห์ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๑๔๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๔.๘ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ พบว่า

นักการเมืองท้องถิ่นต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการต้องเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยจะต้องเริ่มต้นให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีผู้อุปถัมภ์ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างต่อเนื่องก็ตาม การให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกทางการเมือง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความรู้สึกรักศรัทธาเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย และประเมินค่าด้วยการตัดสินใจ ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง และจะต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ ในการแสดงความคิดเห็นการบริหารงานเพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้มีจิตใจ เป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำชอบการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อม ยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจนิยมระบบเจ้าขุนมูลนายไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเราและมักยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิมซึ่งความรู้และสิ่งศรัทธาเหล่านี้จะนำไปสู่การเผยแพร่ และถ่ายทอดให้นิยมยึดถือปฏิบัติร่วมกันจนเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองในที่สุด สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นักการเมืองท้องถิ่นใช้ความรู้ความสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการเมืองท้องถิ่นกับสถานการณ์ของประเทศอยู่ในภาวะคับขันหรือเกิดวิกฤติทางการเมืองขึ้น ในบางโอกาสสถานการณ์อาจต้องใช้ทหารเข้ามาเป็นผู้ระงับเหตุแห่งความวุ่นวายนั้น แต่ต้องคำนึงถึงต้นเหตุของปัญหาที่เกิดจากการแสดงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกิดขอบเขต”^{๑๔๔}

“ส่งเสริมให้คนทุกคนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ให้การยอมรับฟังความคิดเห็นเสียงส่วนใหญ่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงความรู้เรื่องการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้”^{๑๔๕}

“นักการเมืองท้องถิ่นใช้ระบอบประชาธิปไตย อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารอำนาจตุลาการสนับสนุนการทำกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจที่มีอยู่ในประเทศสามารถนำมาใช้กับกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่น”^{๑๔๖}

“เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นการบริหารงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการเรียกร้อง ร้องเรียนเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิตัดสินใจเลือกผู้นำทางการเมืองและเปลี่ยนตัวผู้นำทางการเมืองได้ถูกต้องตามกฎหมาย”^{๑๔๗}

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖.

“นักการเมืองท้องถิ่นควรจัดวันการใช้อำนาจเด็ดขาดมาจัดการแก้ปัญหาควรใช้เวทีแสดงความคิดเห็นแบบประชาธิปไตยมาแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมี สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเองด้วยความพอใจเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกประกอบอาชีพของตนอย่างมีอิสระ สิทธิในการได้รับการศึกษาตามความต้องการของตน และสิทธิ ในการรับรู้ข่าวสารของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ”^{๑๔๘}

“เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิของตนเอง สามารถได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน ร่วมรณรงค์หาเสียง ติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างเต็มที่เคารพ สิทธิทางการเมืองของผู้อื่นและเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย”^{๑๔๙}

“นักการเมืองท้องถิ่นใช้อำนาจให้พลเมืองมีสิทธิหรือมีอำนาจอย่างเสมอภาค เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมนำเสนอแผนพัฒนาท้องถิ่น การตรวจสอบการดำเนินโครงการของแผนพัฒนาท้องถิ่น ควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนให้เข้ามาศึกษาแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อนำไปจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของท้องถิ่น”^{๑๕๐}

“เปิดโอกาสให้ประชาชนเคารพในเสียงข้างมากในการเลือกตั้ง แม้จะมีระบบอุปถัมภ์ก็ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเคารพรับฟังเสียง ส่วนน้อยในกิจกรรมทางการเมืองด้วยประชาชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานได้ตามกฎหมาย นอกจากนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นให้การยอมรับเสียง ข้างมากในการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น”^{๑๕๑}

“นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีจิตสำนึกรักความเป็นธรรมสำนึกในพันธะหน้าที่ต่อสังคม แสดงตนมีอิสระทางความคิดรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการใช้อำนาจที่เป็นธรรมต่อการพัฒนาท้องถิ่น”^{๑๕๒}

“เปิดโอกาสให้ประชาชนชาย-หญิง มีสิทธิเท่าเทียม กันทางการเมืองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่าย นิติบัญญัติและฝ่ายบริหารท้องถิ่นและเคารพสิทธิในความเสมอภาคของประชาชนในท้องถิ่นของตน”^{๑๕๓}

“นักการเมืองท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกกลุ่มนำปัญหาความต้องการมาเชื่อมโยงให้เกิดการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองใช้หลัก ยุติธรรม ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ให้เคารพกติกาในกิจกรรมทางการเมืองดำเนินการต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ และให้ความสำคัญประชาชน ในการมีส่วนร่วมกิจการต่าง ๆ ของท้องถิ่น”^{๑๕๔}

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

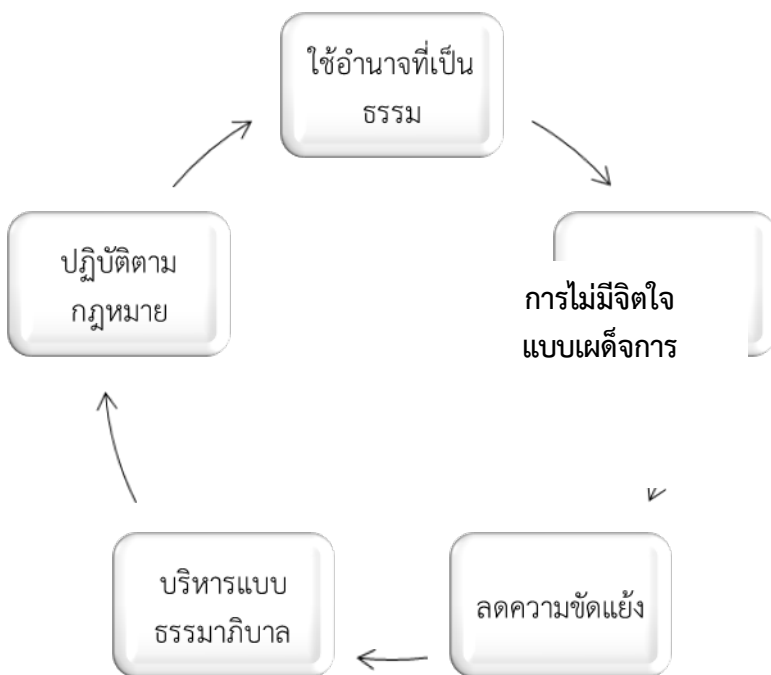
^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๖.

“ใช้หลักทางกฎหมาย หลักนิติธรรม ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นยอมรับหลักนิติธรรมของการบริหารท้องถิ่นเคารพสิทธิของ ผู้อื่นภายใต้กฎหมายให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมในหลักประชาธิปไตยในการบริหารท้องถิ่น”^{๑๕๕}

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการมีจิตสาธารณะไม่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง มีจิตสาธารณะ รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือคนรอบข้างและคนในสังคมอยู่เสมอ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ยึดหลักเสียงส่วนมากเพื่อหาข้อยุติและเคารพเสียงส่วนน้อย เคารพกฎระเบียบและกติกาสังคมไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และรู้จักปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ

นักการเมืองต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต มีภาวะผู้นำในการปกครอง กระตุ้นมาตรการการตื่นรู้ทางสังคม การบริหารแบบธรรมาภิบาลจะช่วยแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน การใช้หลักธรรมคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานและปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบหรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ดังแผนภาพที่ ๔.๑๓

แผนภาพที่ ๔.๑๓ สังเคราะห์ด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ
ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖.

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีทางการเมือง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑๔

แผนภาพที่ ๔.๑๔ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จากเครือข่ายของพรรคพวกเพื่อนฝูง เครือญาติและหัวหน้าคณะรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นเมื่อนักการเมืองเข้ามาดำรงตำแหน่งแล้วจะต้องมุ่งเน้นการทำงานทางการเมืองให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาจัดทำแผนแม่บท ลดความขัดแย้ง แบ่งหน้าที่กันทำ นำไปสู่ทางดี หลักในการปฏิบัติที่ง่ายสำหรับการเมืองท้องถิ่น นำหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละและดำรงตนอยู่ในศีลธรรมมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าตามหลักธรรม การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล แสดงสิทธิเสรีภาพ ควบคู่กับการรู้จักประนีประนอม สร้างความรู้สึที่ดีต่อกันให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน เครือข่ายเครือญาติ และเครือข่ายครอบครัว จนได้กลายมาเป็นวิถีและประเพณีทางการเมืองที่ได้นำระบบทุนเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกเคลื่อนไหวในการเลือกตั้ง เพื่อที่จะทำให้ตนนั้นสามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ด้วยระบบอุปถัมภ์นี้เองส่งผลให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องหลายสมัยสอดคล้องกับระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน

เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาการเกิดขึ้นของกลุ่มทางการเมืองนั้นจะต้องอาศัยรูปแบบความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ของทั้งจากพรรคพวกเพื่อนฝูง จากเครือญาติ และจากหัวหน้าคณะ กลุ่มทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลาในช่วงที่จะมีการเลือกตั้งในการเมืองท้องถิ่นนั้น เป็นกลุ่มที่เกิดมาจากโครงสร้างทางสังคมที่มาเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์อันมาจากวิถีประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในการปฏิบัติที่มีระหว่างกันลักษณะต่าง ๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาทางสังคมในรูปของระบบความสัมพันธ์ อันเป็นตัว สนับสนุนที่จะทำให้ระบบทางการเมืองสามารถที่จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยระบบโครงสร้างของสังคมที่มีกันมาในอดีตจากความสัมพันธ์อุปถัมภ์ที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการเมืองระหว่างกันนั้นจึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือหลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องตระหนักและเห็นความสำคัญไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นมีศรัทธาต่อวิชาชีพต่อระบอบประชาธิปไตยแล้วจะมีความเชื่อมั่น ปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน คำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการทำงานและไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล

ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติศักดิ์ศรี โดยสร้างความรู้สึกร่วมกันเพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดี การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อยสภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมทางการเมืองภายใต้กฎหมายโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ท้องถิ่นต้องจัดเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติงานของนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้ง การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีจิตสาธารณะ รักความเป็นธรรม เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ทำงานในเชิงรุกมุ่งผลงานเป็นหลัก การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ การทำงานของนักการเมืองจะต้องความจริงใจ สร้างแต่คุณงามความดี ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปกครองท้องถิ่น ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน นับเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาของนักการเมืองท้องถิ่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นปัจจัยเอื้อต่อการความเหลื่อมล้ำและความเสียเปรียบของคนในชุมชน ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นทางการเมืองจากภาคประชาชนเสริมสร้างความรู้ในการพัฒนา กิจกรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ปฏิบัติงานตามข้อกฎหมายและคุณธรรม รับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนทุกระดับ และด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ การรับฟังความคิดเห็นจะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองใช้ระบอบประชาธิปไตย นำปัญหาเข้ามาเชื่อมโยงให้เกิดแก้ไข เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา ๒) ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ๓) นำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผลจากการศึกษาสรุปได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลามีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างชัดเจนวิธีการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นนั้น ด้วยวิธีการเข้าไปช่วยเหลือเข้าไปกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแนบแน่นกับผู้นำ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนอย่างเต็มความสามารถเป็นผู้นำที่กล้าคิด กล้าพูดและกล้าทำด้วยตนเองจนเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ที่มีการดูแลกันเป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเท่าเทียม และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและบริหารท้องถิ่นอย่างเต็มที่

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกันความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่และดำรงบทบาทสำคัญทางสังคมต่อวิถีชีวิตของชุมชนนักรการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน สามารถรับรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดีทำงานร่วมกัน ให้เกิดความเสมอภาคกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน รักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างประหยัด โปร่งใสเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการสร้างผลงานในการพัฒนาท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน

วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยึดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัวในพื้นที่ที่มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้การช่วยเหลือเสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มี

วิสัยทัศน์ สนับสนุนกิจกรรมและงานบุญต่าง ๆ ในพื้นที่ระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ที่คงเป็นเรื่องงานบุญ ประเพณี การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมได้เกิดขึ้นเป็นวิถีประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน ซึ่งภายใต้ความสัมพันธ์กันระหว่างนักรบเมืองท้องถิ่นล้วนแต่แฝงไว้ด้วยระบบอุปถัมภ์ทั้งสิ้นสะท้อนออกมาให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่มีนั้นสามารถเป็นแรงจูงใจให้อุปถัมภ์ต่างตอบแทนและเป็นฐานเสียงสำหรับการเลือกตั้ง

๕.๑.๒ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูงในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกัน ช่วยเหลือสนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่มีผลตอบแทน เมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เครือญาติ พรรคพวก เพื่อนฝูง ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกันอย่างเหนียวแน่นด้วยความเอื้ออาทรของคนในชุมชน มาเป็นพื้นฐานในการนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง นักรบเมืองและชาวบ้านในชุมชน การเลือกคนเข้ามาทำงานในท้องถิ่นจะเลือกคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีความจริงใจในการทำงาน ผู้สมัครเลือกตั้งในพื้นที่จะมีการสร้างความคุ้นเคยและพูดคุยช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง ทำให้สามารถที่จะมีชัยชนะในการเลือกตั้ง

เครือข่ายความสัมพันธ์ของเครือญาติในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นซึ่งระบบเครือญาติ

เกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติจะคอยช่วยเหลือช่วยเหลือพึ่งพากันผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน เนื่องจากเครือญาติมีความสัมพันธ์ที่ยืมนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง และเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานมีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมือง

เครือข่ายความสัมพันธ์ของหัวคะแนนในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

ความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากการมีหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพต่างฝ่ายต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ เป็นกลไกสำคัญสำหรับหัวคะแนนในพื้นที่นั้นจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับคนในพื้นที่เป็นอย่างดี ช่วยหาเสียงอย่างต่อเนื่องควบคู่กับระบบคุณธรรมเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือ สนับสนุนให้โอกาส คนดีมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม เข้ามาบริหารท้องถิ่น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงการเป็นตัวแทนของนักรบเมืองในพื้นที่ไปร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่และยังเป็นตัวแทนจะติดต่อหน่วยงานราชการหากเกิดปัญหาในพื้นที่

๕.๑.๓ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครอง เน้นรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการ

พัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่น ใช้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไป กับระบบคุณธรรมเป็นการช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมให้โอกาสคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ ซื่อสัตย์สุจริต เข้ามาบริหารท้องถิ่นปลุกจิตสำนึกให้นักการเมืองท้องถิ่นทำงาน เพื่อส่วนรวม

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับตรวจสอบ เคารพในกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และใช้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ สร้างความเท่าเทียม ร่วม จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สนองตอบความต้องการของประชาชน กระจายผลประโยชน์ไปสู่ประชาชน อย่างเท่าเทียม การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมืองโดยเปิดโอกาสให้กลุ่ม แม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้แสดงบทบาทในฐานะนักการเมือง ท้องถิ่นภาคประชาชนสนับสนุนให้ใช้บทบาททางสังคมควบคู่กับการแสดงบทบาททางการเมืองเพื่อ พัฒนาท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญ

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบ ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้นำได้รับความชอบธรรมในการบริหารจากประชาชนผู้เป็น เจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรงบนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพศักดิ์ศรี แห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีการแบ่งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างชัดเจน ผ่านการกระจาย อำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การทำงานท้องถิ่นต้องปฏิบัติ ตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความ เป็นธรรม ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านผู้แทน เปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอแนะความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆของท้องถิ่น ไม่ ว่าด้วยการแสดงความเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์หรือการแสดงประชามติ

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกที่มีความสำคัญในระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมใน กิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนผู้เป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ ร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ใช้เวทีสาธารณะตรวจสอบคุณธรรม จริยธรรมและ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง หลักพื้นฐาน สำคัญต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้การมี อิศรภาพและความเสมอภาค ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ร่วมกัน รับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ร่วมกันติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ร่วมกันปรับปรุง มีการแก้ไข พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เคารพในมติของเสียงส่วนมาก ซื่อสัตย์สุจริต

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ การเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและไว้วางใจกัน ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ นักการเมืองท้องถิ่นสร้างความไว้วางใจซึ่งกันความจริง ความดีความงาม เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปกครองท้องถิ่นที่ใช้พัฒนากิจกรรมทางการเมืองและลดความขัดแย้งทางการเมืองที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหาร เพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการทำให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ นักการเมืองท้องถิ่นซึ่งจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและคุณธรรมยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน รับฟังเสียงชี้แนะจากผู้รู้ช่วยให้นักการเมืองท้องถิ่นมีการพัฒนาวิธีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความต้องการของตนเองควบคู่กับการใช้คุณธรรม ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบ การใช้อำนาจของนักการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาความต้องการในการพัฒนาพื้นที่

รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ มีจิตสาธารณะไม่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการใช้อำนาจที่เป็นธรรม นำปัญหาความต้องการมาเชื่อมโยงให้เกิดการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยลดความขัดแย้ง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง นักการเมืองต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต มีภาวะผู้นำในการปกครอง กระตุ้นมาตรการการตื่นรู้ทางสังคม การบริหารแบบธรรมาภิบาลจะช่วยแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่น การใช้หลักธรรมาภิบาลจริยธรรมในการทำงานและปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ ศึกษาวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมาจากความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ในพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างชัดเจนวิธีการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นนั้น ด้วยวิธีการเข้าไปช่วยเหลือเข้าไปกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแนบแน่นกับผู้นำ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนอย่างเต็มความสามารถเป็นผู้นำที่กล้าคิด กล้าพูดและกล้าทำด้วยตัวเองจนเป็นที่ยอมรับในพื้นที่มีการดูแลกันเป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเท่าเทียม ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกันความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่และดำรงบทบาทสำคัญทางสังคมต่อวิถีชีวิตของชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนสามารถรับรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดีทำงานร่วมกัน ให้เกิดความเสมอ

ภาคกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน รักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล ระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัวในพื้นที่ที่มีกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้การช่วยเหลือเสียสละ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์ สนับสนุนกิจกรรมและงานบุญต่าง ๆ ในพื้นที่ระบบอุปถัมภ์ของพื้นที่ก็คงเป็นเรื่องงานบุญ ประเพณี การช่วยเหลืออุปถัมภ์ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมได้เกิดขึ้นเป็นวิถีประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ต่อสกุล พุทธพัตร์** ได้วิจัยเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในคดีเห็นแก่เครือข่ายากับประสิทธิผลของการทำหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเมืองท้องถิ่นที่มีระบบอุปถัมภ์ในคดีเห็นแก่เครือข่ายในพื้นที่กรณีศึกษา คือ ระบบการเมืองท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติโดยสายเลือดของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างคงทนถาวรและทำให้การเมืองท้องถิ่นมีโครงสร้างอำนาจในลักษณะทฤษฎีชนชั้นนำ อำนาจอันเกิดจากสิทธิอำนาจตามประเพณีดั้งเดิม ประกอบกับอำนาจจากบารมี นำสู่อำนาจในทางกฎหมาย อยู่ที่กลุ่มคนกลุ่มเดียวที่อยู่เหนือของยอดพีระมิดระบบการเมือง ภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าและวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นแบบปรีชาหาหรือของคนในพื้นที่^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรางกูร วงศ์ลือเกียรติ** ได้วิจัยเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าในระยะเริ่มแรกของการปกครองท้องถิ่นนั้น ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งตั้งและผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจ หลังจากมีการพัฒนาการจัดการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง ทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ระบบอุปถัมภ์จึงได้ขยายความสัมพันธ์ออกไปอีก ๓ ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกในกลุ่ม (สมาชิกสภาเทศบาล) และประชาชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน นักการเมืองท้องถิ่นได้ผลประโยชน์ทางการเมืองจากผู้ใต้อุปถัมภ์ อาทิ การเป็นหัวหน้าและฐานคะแนนเสียง ในขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์มักเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่นเช่นเดียวกัน^๒

๕.๒.๒ เครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เครือข่ายความสัมพันธ์ของพรรคพวกเพื่อนฝูง การพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกัน ช่วยเหลือสนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่มีผลตอบแทน เมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เครือญาติพรรคพวกเพื่อนฝูง ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกันอย่างเหนียวแน่นด้วยความเอื้ออาทรของคนในชุมชนมาเป็นพื้นฐานในการนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชน เครือข่าย

^๑ ต่อสกุล พุทธพัตร์, “ระบบอุปถัมภ์ในคดีเห็นแก่เครือข่ายากับประสิทธิผลของการทำหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๒).

^๒ พรางกูร วงศ์ลือเกียรติ, “ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาลนครเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙).

ความสัมพันธ์ของเครือข่าย เกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติจะคอยช่วยเหลือช่วยเหลือพึ่งพากันผูกพัน ไกล่ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน เนื่องจากเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ยืนนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง และเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานมีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมือง เครือข่ายความสัมพันธ์ของหัวคะแนน ความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากการมีหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพต่างฝ่ายต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ เป็นกลไกสำคัญสำหรับหัวคะแนนในพื้นที่นั้นจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับคนในพื้นที่เป็นอย่างดี ช่วยหาเสียงอย่างต่อเนื่องควบคู่กับระบบคุณธรรมเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือ สนับสนุนให้โอกาส คนดีมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม เข้ามาบริหารท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ธรรมใจ ได้วิจัยเรื่อง การรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ คือ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของเครือข่ายในพื้นที่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุน หาเสียง หรือกระจายข่าวสารของผู้นำท้องถิ่น ปัจจัยด้านการเมือง ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะวางตัวเป็นกลางไม่แสดงความสัมพันธ์ทางการเมืองกับพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ประชาชนรับรู้แต่จะมีสายสัมพันธ์กับการเมืองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ^๓ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชัย สุระภา ได้ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ว่าความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นมีด้วยกัน ๒ รูปแบบ คือ หนึ่ง ในเชิงการตลาด ที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินต่าง ๆ กับคะแนนเสียงและความนิยมของประชาชนได้ และสอง ในเชิงรัฐศาสตร์ ที่ให้การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยการบริการส่วนตัวหรืองานสาธารณะและการจัดสรรทรัพยากรทางการเมืองตามอำนาจหน้าที่ เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียงหรือพันธสัญญาที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการอันเป็นการตอบแทนบุญคุณที่มีต่อกัน การสร้างเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่นเกิดจากการอาศัยอำนาจหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นของผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกสภา ผ่านความสัมพันธ์กันแบบเครือข่าย พรรคพวกและผู้ร่วมงาน และยังมี การสร้างเครือข่ายทางการเมืองของกำนันและนักการเมืองท้องถิ่นด้วยความสัมพันธ์แบบเครือข่าย พรรคพวก และกลุ่มความสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ซึ่งความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ประกอบด้วยเงินทุนของนักการเมืองท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการชนะเลิศเลือกตั้ง^๔

^๓ ศิริรัตน์ ธรรมใจ, “การรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๓).

^๔ ฉัตรชัย สุระภา, “ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓).

๕.๒.๓ รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือหลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องตระหนักและเห็นความสำคัญไม่ว่าจะจะเป็นสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นมีศรัทธาต่อวิชาชีพต่อระบอบประชาธิปไตยแล้วจะมีความเชื่อมั่น ปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน คำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการทำงาน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติศักดิ์ศรี โดยสร้างความรู้สึกร่วมกันเพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดี การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย มีการจัดกิจกรรมทางการเมืองภายใต้กฎหมายโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ท้องถิ่นต้องจัดเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติงานของนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้ง การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีจิตสาธารณะ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ทำงานในเชิงรุกมุ่งผลงานเป็นหลัก การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ การทำงานของนักการเมืองจะต้องความจริงใจ สร้างแต่คุณงามความดี ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปกครองท้องถิ่น ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน นับเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาของนักการเมืองท้องถิ่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นปัจจัยเอื้อต่อการความเหลื่อมล้ำและความเสียเปรียบของคนในชุมชน ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นทางการเมืองจากภาคประชาชนเสริมสร้างความรู้ในการพัฒนากิจกรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ปฏิบัติงานตามข้อกฎหมายและคุณธรรม รับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนทุกระดับ และด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ การรับฟังความคิดเห็นจะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองใช้ระบอบประชาธิปไตย นำปัญหามาเชื่อมโยงให้เกิดแก้ไข เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว เพ็ญญา จันทร์แดง และบุณิกา จันทร์เกตุ** ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรึกษาหารือกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อพัฒนาเทศบาลนครหาดใหญ่” ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรึกษาหารือของเทศบาล-นครหาดใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งการตกลงร่วมกันด้วยเหตุผลสามารถเข้าถึงได้ การตัดสินใจที่เป็นข้อผูกมัด และการสนทนาถกเถียงอย่างต่อเนื่องที่ยังไม่มีความครอบคลุมสำหรับประชาชนเนื่องจากเหตุผลของสภาพความเป็นชุมชนเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรึกษาหารือกับการกำหนดนโยบายสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่โดยส่วนใหญ่

การดำเนินงานจะเป็นไปใน ลักษณะประธานชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในฐานะตัวแทนของชุมชน^๕ และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์เมธี ไชยศรีหา ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทาง การเมืองประชาธิปไตยของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตย ได้แก่ ความร่วมมือ ร่วมใจกันระหว่าง สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางการเมือง ที่จะ ร่วมกันอบรมกลุ่มเถา การเมืองให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้รับรู้และเข้าใจถึงหลักการ ประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดย เริ่มจากสถาบันครอบครัวเอาใจใส่ดูแลและอบรมบุตรหลานของตนให้มีอุปนิสัยเอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ ดีตามระบอบประชาธิปไตย จากนั้นสถาบันทาง การศึกษาทำหน้าที่ในการถ่ายทอดหลักการทฤษฎีที่ ถูกต้องทั้งในระบบห้องเรียนและกิจกรรมภายในโรงเรียน และสุดท้ายสถาบันทางการเมืองทำหน้าที่ ทั้งในการให้ความรู้และเปิดช่องทางให้ประชาชนได้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางสถาบันทาง การเมืองในแต่ละประเภทดำเนินการ ทั้งนี้หากทั้งสามสถาบันดำเนินการได้ครบถ้วน การพัฒนา ประชาธิปไตยภายใน ชุมชนก็จะเป็นไปได้โดยง่าย^๖ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย ฮวดศรี ได้ วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำ ชุมชน และพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง รูปแบบการ ส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน คือการใช้หลักธรรมใน การส่งเสริมวัฒนธรรม การเมือง ดังนี้ ๑) การเลือกตั้งใช้หลักหลักอคติ ๔ และธรรมคัมครองโลก ๒) การรณรงค์หาเสียงใช้ หลักอธิปไตย ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองใช้หลักหลักสาราณียธรรม ๖) และบทบาท ของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายใช้หลักอภิปรายธรรม ๗^๗

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๑.๑ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่น ให้เกิดการตระหนักรู้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน

^๕วิศรุตฯ ทองแก้ว, เพ็ญภา จันทรแดง, และบุญภา จันทรเกต, “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปรึกษาหารือกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อพัฒนาเทศบาลนครหาดใหญ่”, วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : หน้า ๑-๑๖

^๖พงษ์เมธี ไชยศรีหา, “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ขอนแก่น, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๒๔๓-๒๖๒.

^๗ชาญชัย ฮวดศรี, “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น , การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ณ หอประชุมที่ปิงกรัสมิโฮตล ชั้น ๓ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ : ๑๑๗-๑๒๗

๕.๓.๑.๒ นักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนควรยกย่องนักการเมืองที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับพลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามนโยบายที่แถลงไว้ก่อนการเลือกตั้ง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๒.๑ ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์ทางเมืองระบบอุปถัมภ์ของการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๕.๓.๒.๒ ควรศึกษาวิจัยรากฐานความสัมพันธ์ทางเมืองระบบอุปถัมภ์ของการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๕.๓.๒.๓ ควรศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น และในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีจุดเด่นด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ข. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ :

- กรมการปกครอง, สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น. **คู่มือการฝึกอบรมด้านการคลังท้องถิ่นตามโครงการพัฒนาการเงินการคลังท้องถิ่นภายใต้มาตรการเพื่อการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจปี ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๓.
- กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. **พรรคการเมืองไทย ผลผลิตวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทยในวัฒนธรรมทางการเมืองจริยธรรมและการปกครอง.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ ๒๑.** กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. **รายงานผลการตรวจสอบผลการปฏิบัติหน้าที่ประจำปี ๒๕๖๑.** นนทบุรี : สยามคัลเลอร์พริ้น จำกัด, ๒๕๖๑.
- คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเซียง. **หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นวัตกรรมขั้นตรี.** กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเซียง, ๒๕๔๖.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.
- จุมพล หินนิพานิช. **พัฒนาการทางการเมืองไทย : อมาตยาธิปไตย ธนาธิปไตย หรือ ประชาธิปไตย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- จური วิจิตรวาทการ และกนกกาญจน์ อนุแก่นทราย. **ภาคประชาสังคมกับการบริหารกิจการบ้านเมืองในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **การพัฒนาสมรรถนะขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราดอาเดินเนา, ๒๕๔๙.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ประชาธิปไตยกับอนาคตการเมืองไทย.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งอรุณ, ๒๕๕๙.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. **การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. **สังคมกับการปกครอง.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. **ปรัชญาของศาสนาอิสลามกับการพัฒนาวิสัยและสร้างเสริมประชาธิปไตย.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑.

- ทินพันธ์ นาคะตะ. **ประชาธิปไตยไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.
- _____ . **วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อก และการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- _____ . **รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางศึกษา วิเคราะห์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. **การเดินทางของประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สถาบัน ล้านนาประชาธิปไตย, ๒๕๕๔.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๕.
- นिति เอียวศรีวงศ์. **เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถาพิเศษ “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย” ใน เอกสารการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ เรื่อง วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, ๒๕๕๐.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **บทบาทสื่อกับการปฏิรูปการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิล วัตติบุริกุล. **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๘.
- ประหยัด หงส์ทองคำ. **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. **รัฐสภาและพรรคการเมืองไทยในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐.
- ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมธิบาย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดิธรรม, ๒๕๔๖.
- พจน์ พจนพานิชย์กุล. **พลวัตการเมืองการปกครองของไทย**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๖๓.
- พร้อมรินทร์ พรหมเกิด. **สังคมวิทยาการเมือง**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อศึกษาพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). **ธรรมะสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทคลัง วิชา จำกัด, ๒๕๔๐.
- ไพศาล หวังพานิช. **การวัดและประเมินผลการเรียน**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๑.
- มานิตย์ จุมปา. **คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๕๕.
- เมตต์เมตต์ การุณจิต. **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : บুদ্ধพอยท์, ๒๕๔๗.

รศคนธ์ รัตนเสริมพงศ์. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : นำกำลัง, ๒๕๕๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

ลิขิต อีร์เวคิน. วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกล่า เรียนรู้ทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

วิญญู อังคนารักษ์. แนวความคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, ๒๕๕๙.

วิทยากร เชียงกุล. พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : ผลึก, ๒๕๔๒.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๔ : วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

วิสุทธิ โพธิ์แท่น. แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐.

_____. ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

สถาบันพระปกเกล้า. วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรมและการปกครอง. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๕๐.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. กฎหมายปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๔๗.

สมบัติ อารังธัญญวงศ์. การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๙.

_____. การเมือง แนวความคิด และการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๖.

สมปอง รักษาธรรม. ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ ภาคใต้กับการพัฒนา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๒ : ศึกษากรณีเปรียบเทียบนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ๕ จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒.

อภิญา รัตนมงคลมาศและวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์. คนไทยกับการเมืองปิตุลาวิปโยค. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๔๗.

อมร รักษาสัตย์ และคณะ. ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : การ์รันต์, ๒๕๔๓.

อานันท์ ปันยารชุน. **ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน. การบรรยายสาธารณะ ณ กรุงบรัสเซลส์ ชุดการบรรยาย อมาตยา เซน เกี่ยวกับพัฒนาอย่างยั่งยืน สมาคม เคมบริดจ์ สมาคมออกซ์ฟอร์ดและกลามฮาร์วาร์ดแห่งเบลเยียม.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคมสถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.

อุทัย หิรัญโต. **การปกครองท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. **ประชาธิปไตยท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : มิติใหม่, ๒๕๔๕.

(๒) วารสาร :

นิติธร กล่าคุ้ม และเชี่ยวชาญ อาศุวัฒน์กุล. “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา” **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้.** ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๒๕-๑๓๐.

เปรมศักดิ์ แก้วมรกต. “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี.** ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๒๑๗-๒๒๕.

พงษ์เมธี ไชยศรีหา. “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์.** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๒๔๓-๒๖๒.

ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย ศักดิ์พงศ์ หอมหวล และประภัสสร ปรีเอี่ยม. “สถานีสารานุกรม : พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.** ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๐) : ๑๘๓-๑๙๕.

สมเกียรติสาลีพันธ์ บรรจบ บรรณรุจิ และชันทอง วัฒนประดิษฐ์. “แนวทางการประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งระหว่างการทำไร่แห่งประเทศไทยกับพนักงาน”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษ (พฤษภาคม ๒๕๖๐) : ๔๔๓ - ๔๕๖.

(๔) วิทยานิพนธ์ :

เปรมศักดิ์ เพ็ญยุระ. “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในชนบทอีสาน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.**

เศรษฐินันท์ ศิริสกุลเขมทัต. “ปรัชญาแนวพุทธ : การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙.**

ธนิต สุวรรณเมนะ. “บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับการเมืองไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.**

- วราเทพ รัตนากร. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาพรรคการเมืองในระบบการเมืองไทย”. **ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘.
- เอกวิชัย วิชยานฤพล. “การแทรกแซงทางการเมืองของตำรวจ : กรณีศึกษาตำรวจภูธร ภาค ๙”. **ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐.
- วุฒิพงศ์ บัวชัย. “รูปแบบการเมืองภาคประชาชนว่าด้วยเรื่องที่ดินทำกิน”. **ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙.

(๕) รายงานการวิจัย :

- พิชิต รัชตพิบูลภพ. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๖.
- ปรีชา อุตระกุล และคณะ. โครงการ ประชาสังคมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว, ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Almond. G.A. and Verba. S. **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations**. California: Sage Publications. Inc, 2007.
- _____. **The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students**. Bangkok: Praepittaya International, 2018.
- Beetham. D.. & Boyle. K.. **Introducing democracy: 80 questions and answers**. Cambridge: Polity Press, 1995.
- Catt. H.. **Democracy in practice**. London: Routledge, 1999.
- Charles DEBBASCH et auteurs. **Lexique De Politique**. Paris: Dalloz, 2001.
- Dueppen, Stephen. **Equalitarian Revolution in the Savanna: The Origins of a West African Political System**. Sheffield: Equinox Publishing, 2012.
- Easton, David. **A Systems Analysis of Political life**. Chicago: University of Chicago Press, 2005.
- Heady. F.. **Public Administration: A Comparative Perspective**. Englewood Cliffs London: Prentice-Hall, 2001.
- Holloway. William V. **State and Local Government**. London: George Allen & Unwind, 2004.
- Huntington. S. P. **World Politics: Political Development and Political Decay Vol. XVII**, 2017.

- Huntington. S.P. and Dominguez. J.I.. **Political Development. In Handbook of Political Science. eds. Greenstein.** Reading Mass: Addison Wesley, 1999.
- Huntington. Samuel P.. Democracy's third wave. **Journal of Democracy.** 2 2 (1991) : 12-34.
- John D. Montgomery and William J. Siffin. **Approaches to Development : politics. Administration and Change.** New York: McGraw Hill Book Company, 2012.
- Lerner. D.. **The Passing of Tradition Society : Modernizing the Middle East.** Glencoe: Free Press, 2010.
- Lipset. S. M.. **Political Man : Social Bases of Politics.** Garden City Doubleday, 2012.
- . **Religion and politics in the american past and present in religion and social conflict.** New York: Oxford University Press, 2012.
- Lucian W. Pye.. **Political Culture and Political Development. Edited by Verba. Ed. by Lucian W. Pye and Sidney.** Princeton. N.J: Princeton University Press, 2014.
- Organski. A. F. K.. **The Stages of Political Development.** Network: Knopf, 2015.
- Robert. A. Dahl.. **Political Opposition in Western Democratic.** New Haven: Yale University Press, 1966.
- Roland Pennock & David Smith. **Political Science.** New York: McMillan, 2004.
- Schumpeter. Joseph A.. **Capitalism. Socialism and Democracy.** 6th edition. New York: Rout ledge, 2006.
- W.J.M. Mackenzie. **Politics and Social Science.** Middlesex: Penguin Book, 2013.
- W.S. Runciman. **Social Science and Political Theory. second edition.** London: Cambridge University Press, 2009.
- William A. Robson. "**Local Government.**" **Encyclopaedia of Social Science. Vol.x.** New York: The Macmillan Co., 2013.
- Wit. Daniel. **A Comparative Survey of Local Government and Administration.** Bangkok: Prachandra Printing Press, 2006.
- Yamane. T.. **Statistic : An Introductory Analysis.** 3rd ed.. New York: Harper and Row, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)
วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์
ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงตามหัวข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านเป็นรายบุคคลแต่ประการใด

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ ๓ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลทั่วไป

๑) ชื่อ.....

๒) ตำแหน่ง.....

๓) ที่อยู่.....

ตอนที่ ๒ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ในจังหวัดนครราชสีมา

๑. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุลมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ด้วยความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวมีลักษณะอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๓. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ด้วยความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อนมีลักษณะอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ วัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น

๑. ท่านมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๒. ท่านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๓. การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๕. การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งสำคัญต่อนักการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๖. นักการเมืองท้องถิ่นที่มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ส่งผลต่อการบริหารงานท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๗. นักการเมืองท้องถิ่นยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ส่งผลต่อการบริหารงานท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๘. การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการเป็นสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.ไพวรรณ ปุริมาต

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Dr.paiwan purimart

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา อ.เมือง จ. นครราชสีมา ๓๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๔๔๒๖-๔๕๖๐ E-mail : pichitpurimart@hotmail.com

๔. ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการภาครัฐภาคเอกชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

๖.๑ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน (อาจมากกว่า ๑ เรื่อง)

๑. นักวิจัย “โครงการพัฒนานโยบายการสนับสนุนศักยภาพ อสม. ผู้ให้บริการระบบสุขภาพชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓” สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

๒. นักวิจัย “โครงการการไปทำงานต่างประเทศของพ่อแม่กับความเป็นอยู่ของครอบครัวในถิ่นต้นทาง” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

๓. นักวิจัย “โครงการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปใหม่ ภายใต้โครงการการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๒ แหล่งทุนจังหวัดนครราชสีมาโดยความเห็นชอบของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา)

๔. นักวิจัย “โครงการการพัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม (อาหารแปรรูปเพื่อสุขภาพ) ในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดใกล้เคียง” ศูนย์วิจัยและพัฒนาธุรกิจท้องถิ่น คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๖ ปี ๒๕๕๕

๕. นักวิจัย “โครงการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสู่มาตรฐานสากล และกิจกรรมพัฒนาทักษะทางการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ภายใต้โครงการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสู่มาตรฐานสากล” ศูนย์วิจัยและพัฒนาธุรกิจท้องถิ่น คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ ปี ๒๕๕๖